

ОДБРАНА

Војска на нишану

Тема

ЗАШТИТНИК ПРОТИВ ЗАШТИТНИКА

1914–2014 ЗАШТО РЕВИЗИЈА

**СТАРЕ И НОВЕ КОНТРОВЕРЗЕ О
УЗРОЦИМА ПРВОГ СВЕТСКОГ РАТА**

аутора Милета Бјелајца

Сви смо свесни тенденције ревизије улоге Србије 1914, проналажења нових криваца за избијање Првог светског рата. Чињеница је да се ту негде и наша знања о новом ревизионизму завршавају. Какав је заиста, колико дубок, из којих корена потиче, од којих аутора, са којим образложењима и намерама је настао ревизионизам о коме се говори, мало је коме познато. Књига др Бјелајца прва је у Србији која научно и популарно полемиче са трендом ревизије о улози Србије 1914. године. Она нуди одговоре на поменута питања.

Броширано / ф. 14×20 / 248 стр.
шифра: 111303
Цена: 495,00, са попустом: 396,00

НАРУЦБЕНИЦА

МЦ „ОДБРАНА“, Браће Југовића 19, 11000 Београд,
Тел. 011/3201-995, 3241-009, телефакс: 011/3241-363
Жиро-рачун: 840-312849-56

Наручујем књигу:
1. Шифра 111303/„1914–2014 • ЗАШТО РЕВИЗИЈА“,
по цени од 396,00 динара

Купац _____

ЈМБГ _____

Адреса становања, улица и број _____

Место _____

Телефон _____

Потпис наручиоца _____

Плаћање наручених издања врши се унапред. Доказ о улази целокујној износа доставиши МЦ „Одбрана“, након чега испоручујемо књиге.
Кућена издања биће достављена поштом на адреси кућица.

ОДБРАНА

Медија центар „ОДБРАНА“, Браће Југовића 19, 11000 Београд
Тел. 011/3201-995, 3241-009, телефакс: 011/3241-363
е-mail: komercijala@odbrana.mod.gov.rs, www.mod.gov.rs

Министарство одбране Републике Србије
и Галерија Милене Павловић Барили, Пожаревац

У СВЕТЛОСТИ МИЛЕНЕ

ПАВЛОВИЋ БАРИЛИ

12. ФЕБРУАР - 12. МАРТ 2015.
ВЕЛИКА ГАЛЕРИЈА ДОМА ВОЈСКЕ СРБИЈЕ

МИНИСТАРСТВО ОДБРАНЕ РЕПУБЛИКЕ СРБИЈЕ
УПРАВА ЗА ОДНОСЕ СА ЈАВНОШЋУ • МЕДИЈА ЦЕНТАР „ОДБРАНА“
САВРЕМЕНА ГАЛЕРИЈА ЗРЕЊАНИН • НАРОДНИ МУЗЕЈ ЗРЕЊАНИН

ПОД ВОЈВОЂАНСКИМ НЕБОМ ИВАНА РАДОВИЋА

I. Radović

10. ФЕБРУАР – 7. МАРТ 2015.
МАЛА ГАЛЕРИЈА ДОМА ВОЈСКЕ СРБИЈЕ, Браће Југовића 19

ОДБРАНА

Магазин Министарства одбране и Војске Србије

„Одбрана“ наставља традицију „Рајника“, првог војног листа у Србији, који је изашао 24. јануара 1879.

Издавач

Медија центар „ОДБРАНА“
Београд, Браће Југовића 19
medijacentar@mod.gov.rs

Директор

Стевица С. Карапанџин, пуковник

Главни и одговорни уредник

Владимир Почуч, потпуковник

Заменик главног уредника

Александар Петровић, капетан

Уредници

Мира Шведић, Душан Глишић

Новинари

Сања Анђелковић

Владимир Вјештић

Мирјана Крстовић, потпоручник

Биљана Миљић

Стални сарадници

Станислав Арсић, др Себастиан Балаш,

др Славиша Влачић, Милосав Ц. Ђорђевић,

др Милан Миљалковски, др Зоран Миладиновић,

др Миљан Милкић, Будимир М. Попадић

Никола Остојић, Александар Радић, Влада Ристић

Дизајн и прелом

Енес Међедовић (ликовни уредник),

Станислава Струњаш, Марија Марић,

Слободан Михаиловић (технички уредници)

Фотографија

Стефана Савић (уредница),

Душка Стефановић, Јово Мамула,

Даримир Банда (фото-репортери)

Језички редактор

мр Наташа Николић, Слађана Мирчевски

Коректор

Слађана Грба

Секретар редакције

Татјана Шућин

Документација

Горан Станковић (фото-центар)

ТЕЛЕФОНИ

Директор 3241-258; 23-809

Главни и одговорни уредник 3241-257; 23-808

Секретар редакције 3201-809; 23-079

Прелом 3240-019; 23-583

Маркетинг 3241-026; 3201-765; 23-765

Претплата 3241-009; 3201-995; 23-995

ТЕЛЕФАКС 3241-363

АДРЕСА

11000 Београд, Браће Југовића 19

odbrana@mod.gov.rs

redakcija@odbrana.mod.gov.rs

www.odbrana.mod.gov.rs

Жиро-рачун

840-312849-56 МЦ „Одбрана“

Претплата

За припаднике МО и Војске Србије преко РС

месечно 160 динара. За претплатнике преко

Поштанске штедионице месечно 180 динара.

Штампа „ПОЛИТИКА“ АД, Београд,

ISSN 1452-2160

Магазин излази сваког 1. и 15. у месецу

„Одбрана“ је члан
Европског удружења
војних новинара

БРОЈ 226

У Центру за испитивање наоружања и војне опреме Техничког опитног центра у Никинцима изведена су пробна гађања из ракетног система „морава“

Снимио Јово МАМУЛА

Арсенал 98

Платинасти вук
15.1

СНАГА
ТИМСКОГ
ДУХА

22

24

Сарадња Војске Србије
и КФОР-а

ПРОФЕСИОНАЛИЗАМ
СРПСКЕ ВОЈСКЕ

Интервју у дуету
– Тино Фаваца и
Снежана Тинтор Фаваца

ТАЈНА
ВЕЛИКОГ
ГЛАСА

32

Најбоља спортска екипа
Војске Србије
2014. године

НЕБЕСКЕ
ВИДРЕ

40

- 6 **Оглашавање вишкова наоружања и војне опреме**
ТРАНСПАРЕНТНО И У СКЛАДУ С ПРОПИСИМА
- 8 **Бригадни генерал Предраг Симовић, начелник Управе за телекомуникације и информатику Генералштаба**
У КОРАК С ИНФОРМАЦИОНИМ ТЕХНОЛОГИЈАМА
- 13 **У Никинцима представљен нови ракетни систем**
РАФАЛ ИЗ „МОРАВЕ“
- 14 **Војска на нишану**
ЗАШТИТНИК ПРОТИВ ЗАШТИТНИКА
- 26 **Удружење Војних пензионера Србије**
БРИГА ЗА ЉУДЕ
- 28 **Потпуковник Јан Данмареј, представник Нордијског центра за род у војним операцијама**
ВИШЕ ЖЕНА У ПРОЦЕСУ ИЗГРАДЊЕ МИРА
- 31 **Паралеле**
РУСКА ЧИЗМА НА АРТИКУ
- 34 **Хришћански пост**
ЈАЧАЊЕ ВОЉЕ И ТЕЛА
- 36 **Почетак здравственог збрињавања**
МАНАСТИРСКЕ БОЛНИЦЕ
- 43 **Нови спортови**
ПОЛО НА ТОЧКОВИМА

Реч уредника

ЈАВНОСТ

5

И баш када смо помислили да је наш систем одбране, после неколико суморних деценија изазова, коначно ваљано организован, стабилан и под демократском цивилном контролом, а Војска једна од ретких институција у Србији којој грађани највише верују, медији су, за само неколико недеља, прилично сензационалистичким, често и недовољно компетентним написима и неодмереним тоном у телевизијским прилозима, олако поделили јавност у том уверењу.

Производећи или, пак, настојећи да осветле назови војне афере, многобројни новинари, независни аналитичари, па чак и представници различитих нивоа власти и опозиције, наравно и невладиног сектора, свесно или несвесно, изјавама или провокативним питањима, ставовима које је скоро немогуће до краја проверити, допринели су да обичан, просечан становник земље брдовитог Балкана, подједнако као и њена интелектуална елита, тешко може докучити истину. Медијска прашина замаглила је погледе, и, нажалост, као да се сваким даном све више нагомилава. Непоходно и на погрешном месту.

Стиче се утисак да су исповест пензионисаног мајора српске војске који је решио да промени пол, незадовољство Заштитника грађана када је реч о контроли војне службе безбедности, захтев Повереника за информације од јавног значаја за подацима означеним као тајна јер угрожавају националну безбедност, те оптужбе Фонда за хуманитарно право на рачун начелника Генералштаба, неке од тема због којих се наша војска, тврде многи организовано, нашла на својеврсном медијском нишану. Неки други, међутим, у томе препознају пуку случајност, незнање, појединачну тенденциозност или незаобилазне личне мотиве. Можда и сујету, док се сви листом позивају на право и законитост.

У светлу таквог медијског извештавања, рекло би се поводљиво, „дабоме“ новинарства, као лошег цивилизацијског постигнућа, оптерећеног свакојаким неповерењем, суптилним притисцима, неретко и финансијским конструкцијама, тешко је сагледати истину. Лажи се силно умножавају тамо где је она осујећена. Тада се и не зна докле допире лаж, а где се загубила истина. А јавност мора да зна. Не релативизујући њене интересе, ако за истином не трага неће је ни пронаћи. Само се начини доласка до ње, у уређеној држави, морају поштовати. Јер, „све истине које се прећуте постају отровне“, говорио је Ниче, таман колико и човек које их прећуткује. Стога и новинарско перо треба да додирне рану, али не и да је посоли. Упркос свему... ■

Владимир ПОЧУЧ

ОГЛАШАВАЊЕ ВИШКОВА НАОРУЖАЊА И ВОЈНЕ ОПРЕМЕ

Транспарентно и у складу с пропи

Поводом великог интересовања за оглашавања наоружања и војне опреме, напомињемо да је реч о средствима која нису неопходна за функционисање нашег система одбране. Средства која су оглашена вишком су застарела, истеклих ресурса и века употребе. Војска Србије располаже довољним бројем модернијих средстава исте класе и намене.

У претходних неколико месеци, на сугестију министра одбране и на основу захтева Војске, из продаје су повучена одређена средства наоружања и војне опреме

која су раније била оглашена сувишним, пре свега инжињеријска средства која се могу користити за помоћ локалном становништву у оквиру треће мисије Војске Србије, као и поједина убојна средства за вежбе.

Значајно је рећи да ће сав наплаћени приход од продаје вишкова наоружања и војне опреме бити уплаћен у Буџетски фонд за наоружање, који се у складу с законом оснива у Министарству одбране. Средства из Фонда користе се искључиво за истраживање, развој и набавке новог наоружања за потребе наше војске. Наиме, на тендеру могу учествовати предузећа регистрована за спољ-

ПРОМЕНЕ УРЕДНИШТВА МАГАЗИНА „ОДБРАНА”

Најмлађи у историји војне штампе

7

Почев од 225. броја магазина „Одбрана”, који се пред читаоцима нашао 1. фебруара, званично штампано гласило Министарства одбране и Војске Србије добило је ново уредништво. На место начелника Одељења за новинско-информативну делатност Медија центра „Одбрана”, уједно главног и одговорног уредник магазина „Одбрана”, постављен је потпуковник Владимир Почуч, уместо војног службеника Раденка Мутавцића, који је постављен на дужност начелника Одељења за анализу медија, маркетинг и издаваштво у Управи за односе са јавношћу.

Потпуковник Почуч, дипломирани комуниколог – мастер, до сада је обављао дужност заменика главног уредника и начелника Одсека за новинску делатност. Новинарску каријеру почео је у листу „Војска” 2001. године и од тада је, у редакцијама војне штампе, прошао све новинарске и уредничке дужности. Током богате новинарске каријере написао је неке од најзапаженијих текстова у листовима „Војска” и „Одбрана”, међу којима се издвајају теме о аферама приликом доделе војних станова и самоубиствима у Војсци.

Дужност начелника Одсека за новинску делатност и заменика главног уредника магазина „Одбрана” преузео је капетан Александар Петровић, који је од 2006. године до данас обављао дужности новинара и новинара-уредника. Капетан Петровић има звање мастер инжењера организационих наука у области мултимедијалних комуникација и односа са јавношћу. Током новинарске каријере извештавао је из Чада, Русије, Румуније, Белгије, Бугарске, Италије и Македоније, обрађивао најсложеније теме о Војсци Србије и Министарству одбране, писао осврте и коментаре.

Досадашњи главни и одговорни уредник мр Раденко Мутавцић једини је цивил који је ту дужност обављао од настанка војне штампе. Од 2005. до 2009. године Мутавцић је обављао дужност заменика главног уредника, после чега је преузео кормило листа. Захваљујући неуморном раду, стрпљењу и осећају за актуелни моменат кроз који пролази систем одбране, Раденко Мутавцић провео је Редакцију кроз године промена и турбуленција. Остаће забележен као први војни новинар из Србије који је постао члан Европског удружења војних новинара ЕМПА и главни уредник који је магазин „Одбрана” увео у чланство те организације.

Новопостављено уредништво магазина „Одбрана” најмлађе је у историји штампаних војних гласила. ■

Снимио Игор САЛИНГЕР

СИМА

нотрговински промет контролисане робе, којих има више од 150, као и 51 предузеће регистровано за производњу наоружања и војне опреме. Оглашавање и продаја вишкова наоружања и војне опреме биће потпуно транспарентни и у складу са законом.

Намера система одбране је да новим начином продаје предупреди евентуалне пропусте и малверзације у свим фазама тог поступка, укључујући и јавно надметање заинтересованих предузећа по моделу аукције, чиме се остварују продајне цене у просеку три до четири пута веће од почетних. ■

БРИГАДНИ ГЕНЕРАЛ ПРЕДРАГ СИМОВИЋ, НАЧЕЛНИК УПРАВЕ ЗА ТЕЛЕКОМУНИКАЦИЈЕ И ИНФОРМАТИКУ ГЕНЕРАЛШТАБА

У корак с информаци

Убрзан развој информационих и комуникационих технологија условио је и модернизацију телекомуникационог и информатичког система Министарства одбране и Војске Србије, осмишљеног и реализованог тако да омогућава пренос квалитетних, правовремених и разумљивих информација у реалном времену и заштићеном облику. То је, најзад и најважнији задатак Управе за телекому-

никације и информатику, односно њеног информатичког подсистема задуженог за праћење и задовољавање све сложенијих захтева командовања и пословне администрације. Шта то практично значи у условима незаустављивог напретка технологије, првенствено у области информатике и преноса порука, али и све већих захтева командовања у савременим условима извођења операција, покушали смо да сазнамо од начелника Управе за телекомуникације и информатику Гене-

ралштаба Војске Србије бригадног генерала Предрага Симовића.

– Формирањем рачунарских мрежа и увезивањем свих организационих састава Министарства и Војске у јединствен систем постиже се бржа и ефикаснија размена информација, боља међусобна координација, пренос информација у реалном или скоро реалном времену, до свих тачака у ланцу командовања и, самим тим, ствара битан предуслов за доношење правовремених и квалитетних одлука.

Ново време рађа нова занимања и нове професије, међу којима је информатичка данас најтраженија и најцењенија. Положај информатичког кадра не разликује се у односу на положај других припадника Министарства одбране и Војске Србије. Међутим, време захтева ново промишљање, усмерено на изналагање повољнијих решења у области управљања људским ресурсима, чиме би се задржао високообразовани кадар информатичке службе зарад остваривања све бројнијих и сложенијих захтева командовања у тој области, сматрају у Управи за телекомуникације и информатику.

Поред писаних и аудио-информација расту потребе и очекивања за преносом слике и видео-информација у реалном времену. У већини армија света приметна је тенденција да се уз помоћ мреже командно-информационих система остварује пакетска комуникација са сваком војником, прикупљање квалитетних података с терена и ефикасно командовање.

У сложеним материјалним и финансијским условима који нас све оптерећују последњих година, ми смо, управо зарад ефикасније комуникације и повећања оперативних и функционалних способности система одбране, доста учинили на развоју и унапређењу сопствене интранет мреже за потребе командовања и руковођења, као и на ширењу рачунарске мреже за интернет саобраћај. Итранет мрежом покривене су све локације наших организационих јединица, закључно с

 Модификација више десетина постојећих пословних и развој нових информационих система у систему одбране, имплементација заштићене интранет мреже, акредитација Сертификационог тела за издавање квалификованих електронских сертификата, развој Система за управљање електронским докумензима, увођење система „научене лекције“ у оперативну употребу само су неки од резултата остварених у прошлом периоду. Какви су ефекти тих активности?

– Развој и модификација информационих система последица су повећаних захтева командовања за обезбеђивање тачних, правовремених и заштићених информација. Развој послов-

Имплементацијом независне интранет рачунарске мреже без додира с јавним мрежама, остварен је примарни ниво заштите, односно онемогућени су директни малициозни напади и упади из јавних мрежа. За разлику од почетне рачунарске мреже командовања, која је имала рањиву, класичну звездасту структуру, створена је заштићена мрежна структура с високим прагом отпорности на отказе линкова и уређаја.

Кад је реч о акредитацији Сертификационог тела, морам да кажем да смо на то веома поносни. Уредбом Владе од 18. јула 2014. одређено је да Министарство одбране, као сертификационо тело, издаје квалификоване електронске сертификате и да се уписује у Регистар сертификационих тела за издавање квалификованих електронских сертификата који води министарство надлежно за информаци-

ОНИМ ТЕХНОЛОГИЈАМА

тактичким нивоом. То је представљало предуслов за даљи развој и експлоатацију информатичких ресурса, увођење нових информационих система, омогућавање размене електронски потписаних докумената и нова унапређења заснована на мрежним технологијама. Континуиран процес унапређења рачунарских мрежа настављен је и у претходној години, када је омогућена употреба већег броја нових сервиса и интерних web портала у Министарству одбране и Војсци Србије.

них информационих система у претходном периоду допринео је аутоматизацији процеса у областима људских и материјалних ресурса, финансија, планирања рада и обуке. Модификација постојећих пословних информационих система побољшала је функционалности аутоматизације процеса за делатности канцеларијског пословања, материјалног књиговодства, библиотечке делатности, функције организације, ванредних догађаја и обезбеђење објеката.

оно друштво. Наше сертификационо тело уписано је под редним бројем шест, што значи да смо од ступања Закона о електронском поштом 2004. године шести по реду ентитет у држави који је оспособљен за ову врсту делатности. Послове Сертификационог тела обавља организациона целина у оквиру Центра за примењену математику и електронику наше управе. Способност издавања квалификованих електронских сертификата је основ за примену квалификова-

ног електронског потписа којим се поуздано гарантује идентитет потписника, интегритет електронских докумената и онемогућава накнадно порицање одговорности за њихов садржај.

Посебан успех учињен је и усвајањем програмских докумената за Систем за управљање електронским документима (Electronic Document Management System – EDMS). Наведени документ, којим се омогућава потпуни прелазак на електронско канцеларијско пословање, јесте производ радне групе Министарства и Војске којом је руководио информатички кадар. За наведени систем израдили смо и документ којим смо аплицирали за његово финансирање из страних извора.

Важно је напоменути да смо прошле године, у складу са захтевима Управе за обуку и доктрину, израдили и информациони систем „научених лекција“, који је већ уведен у оперативну употребу. Тај систем представља људство, алате и активности, организоване ради прикупљања релевантних запажања, сазнања и информација, њихове анализе, верификације, систематизације и дистрибуције командама и јединицама Војске Србије. Његовим увођењем смањујемо ризик од понављања грешака и повећавамо вероватноћу да се успешна пракса понови. У војној делатности то значи смањење ризика, ефикасно трошење материјалних ресурса и унапређење оперативних способности.

Који се задаци савлађају преко наше информатичаре, припаднике Центра за командно-информационе системе и информатичку подршку и Центра за примењену математику и електронику у наредном периоду?

– Кадар информатичке службе ће се у наредном периоду тежишно ангажовати на задацима развоја ин-

формационих и командно-информационих система, модификацији информационих система, као и на пружању подршке у експлоатацији информационих система тактичким носиоцима и корисницима.

Наставићемо развој рачунарских мрежа и сопствених криптографских алата и механизма за заштиту тајности преноса свих врста информација и података у телекомуникационо-информатичком систему. Рад припадника информатичке службе, ангажованих у оквиру више радних тимова и група, у процесу модификације сложених борбених средстава и система у домену информационих система и апликативног софтвера, те на изради програмских докумената из надлежности тактичких и техничких носилаца за наведена средства и системе, био је веома запажен. И те активности ћемо наставити и у наредном периоду.

Несмањено интересовање јавности за догађаје у систему одбране информатичарима не даје времена за предах. Медијска презентација нашег система одбране на глобалној мрежи један је од задатака које извршавају припадници информатичког подсистема Ваше Управе. Данас бринеће о неколико десетина сајтова, чија посећеност бележи непрекидни раст. Како сће задовољни резултатима постигнућим у овој области рада?

– Почетком 1997. године интернет постаје доступан и корисницима из система одбране, па Војска постаје једна од ретких државних институција које користе ресурсе глобалне мреже. Амбициознији развој интернета у систему одбране почиње 2006. године и одвија се континуирано до данас. Повећан је број интернет чворишта, осавременена је опрема. Данас је у свим организационим јединицама обезбе-

ђен приступ глобалној мрежи, с тим да просечна брзина приступа варира у зависности од потреба корисника и техничких могућности.

Због све масовнијег коришћења интернета велики значај имају презентације организационих јединица, које су уведене у употребу као један од апликативних сервиса. За њихове потребе створени су услови израдом јединствених стандардизованих решења која омогућавају медијску промоцију и представљање јавности. Свесни смо да је данас веома важно да сервери и сервиси буду доступни на интернету у сваком тренутку, 24 часа дневно, 365 дана у години. Поред коришћења опреме и алата водећих светских платформи у области хостинга, квалитет, сигурност и заштиту података, као и непрекидну доступност постигли смо организацијом надзора сервиса и „дата“ центра. Систем за хостинг се непрекидно надгледа зарад што ефикасније ране детекције могућих и решавања постојећих проблема у раду, али и евентуалних намерних покушаја угрожавања њиховог функционисања, при чему се предузимају све потребне мере заштите података.

Архитектуру система за хостинг чини више нивоа, при томе је остварена потпуна безбедност корисника и њихових података, као и непрекидност ИТ операција, што је реализовано коришћењем концепата „инфраструктура као сервис“, „платформа као сервис“ и „софтвер као сервис“. Као пратећи стратешки тренд у развоју информационих технологија примењена је технологија виртуелизације, чиме се постижу резултати до којих није било могуће доћи класичним приступом, дакле ефикасније коришћење постојећих ресурса, смањење броја физичких сервера, смањење комплексности инфраструктуре, повећање поузданости, висока отпорност на отказе физичке инфраструктуре, смањење трошкова електричне енергије за на-

пајање и хлађење „дата“ центра, смањење потребног простора у њему, смањење цене одржавања, омогућавање поузданог и јефтиног система за опоравак у случају рачунарских инцидената.

О Несмањено интересовање рађа и повећање броја малициозних активности на глобалној рачунарској мрежи. Како се бориш с њим изазовима?

– Поред сталне доступности сервиса, пред припаднике информатичке службе поставља се и захтев заштите ресурса који се користе и систему за дистрибуцију интернета и хостинг сервиса. Број малициозних активности према сервисима Министарства одбране и Војске Србије на интернету се мери у хиљадама на месечном нивоу. Главни аспект заштите је бити корак испред злонамерних корисника, а то је могуће константним радом и усавршавањем свих нивоа заштите. Најважније оружје у овој борби јесте знање. Заштита система за хостинг инкорпорирана је у сам дизајн физичке и логичке инфраструктуре на свим нивоима. Сваки сајт/сервис који је потребно поставити детаљно се тестира на сигурносне пропусте. Такође, свака промена на постојећим сајтовима се изнова тестира. Број малициозних активности према нашим сајтовима је у константном порасту, а ради уочавања проблема, брзе реакције и спречавања проблема, обезбеђен је 24 часовни надзор над интернет мрежом у систему одбране.

О Оспособљавање информатичког кадра и међународна сарадња Управе за телекомуникације и информатику на данашњем стању развоја технологије свакако су предуслов остваривања свих задатака. Има ли томака у којој области и да ли су наши информатичари у светском врху или бар близу њега?

НАУЧЕНЕ ЛЕКЦИЈЕ

Научене лекције су више од самог учења из искустава. Оне имплицирају и оправдају промене усмерене на унапређење система. Генерисање и управљање наученим лекцијама је свеобухватан и организован процес којим се прикупљена запажања анализирају, преводе у идентификоване лекције, сагледава узрок појаве, примењује корективна мера, верификују резултати корекције и одобрава научена лекција. Ради се о практичном искуству учесника у различитим процесима војне делатности. Информациони систем који пружа подршку у области научених лекција развио је информатички кадар ЦКИСИП и представља веб апликацију (којој се приступа уз помоћ веб страница) с централизованом базом података.

– Проучавајући примере „добре праксе“ у вези с оспособљавањем кадра и стицањем неопходних знања у домену рачунарско-комуникационих технологија закључено је да разрађени школски систем компаније CISCO, једног од светских лидера у тој области у више од 150 земаља света, представља добру полазну основу. Зато је одлучено да се тај систем оспособљавања кадра искористи и за потребе обуке мрежних администратора код нас. У току 2006. године завршено је школовање наших инструктора по Cisco Academy CCNA програму (ниво техничара), након чега је и код нас формирана регионална CISCO академија на којој се обучавамо по CISCO стандардима. Тренутно је у току обука будућих инструктора за извођење Cisco Academy CCNP (Cisco Certified Network Professional) курсева. Завршетком тог усавршавања, планира се од 2016. године подизање регионалне CISCO академије Министарства одбране и Војске Србије на тај, виши, CCNP ниво (инжењерски ниво) и одржавање CCNP курсева, наравно уз наставак постојећег CCNA програма.

Поред наведеног, у Центру за обуку везе и информатике Команде за обуку реализују се курсеви из области администрације рачунарских мрежа и курсеви из области сајбер безбедности. Припадници

система одбране упућивани су протеклих година на више курсева из области информатичког менаџмента, администрације рачунарских мрежа и сајбер безбедности у партнерске земље (САД, Немачка, Италија, Румунија). Наравно, ту је реч о усавршавању и надградњи знања стечених у Војној академији. Један део наших информатичара похађа и докторске студије на факултетима у грађанству које финансира наше министарство, а део припадника усавршава се и о свом трошку. Уважавајући наведене чињенице може се рећи да је наш кадар заиста у светском врху.

О Колико недостатак новца сиречава нужно нејрекидно осавремењавање и модернизацију опреме и технологије која у свету бележи невероватан развој?

– Недостатак новца знатно отежава осавремењавање и модернизацију, али како Војска јесте и мора бити живав систем, расположива финансијска средства се увек искористе на оптималан и рационалан начин, уз постизање компромиса између доступних, у материјалном смислу, савремених хардверских и софтверских технологија и већ постојећих технологија у нашем систему одбране. Оно што имамо, иако понекад застарело, ко-

ристимо до максимума могућности. Високопрофесионалан однос, посвећеност и савремена знања припадника информатичке службе омогућавају знатне уштеде, коришћењем и такозваних OpenSource решења, где год је то могуће, и где та решења задовољавају високе захтеве.

Овде треба имати у виду и значајне ресурсе, хардверске и софтверске, које обезбеђујемо из донација партнерских и пријатељских земаља. Посебно истичем Данску с којом смо у последње три, или четири године реализовали неколико значајних пројеката из домена информатичке подршке обуци обезбеђењем модерних рачунарских учионица, као и неколико пројеката којима је подигнут ниво квалитета и безбедности приступа интернету за наше припаднике. Наставак сарадње с Данском планиран је за период од 2015. до 2017. године.

Q Наши информатичари су традиционално учесници неколико међународних ускореницајалистичких вежби, на којима редовно доказују врхунско знање и професионализам. Колико се њихово знање може искористити у условима који се граниче с бесјарицом?

– Знање стечено током учешћа на међународним вежбама примењујемо у процесу планирања информатичког обезбеђења. То се првенствено односи на усавршавање постојећих тактика, техника и процедура у телекомуникационо-информатичком систему Министарства одбране и Војске Србије. Квалитетно урађен план на оптималан начин ангажује расположиве хардверске, софтверске и комуникационе ресурсе и обезбеђује висок ниво расположивости сервиса. Учешћем на међународним вежбама стичу се драгоцене искуства упознавањем постојећих система страних оружаних снага, сагледавањем начина њиховог ангажовања на изградњи способности за одговоре на савремене изазове и претње

САЈТ МИНИСТАРСТВА И ВОЈСКЕ

Сајт Министарства одбране је портал који поред информативног садржаја интегрише и сервисе намењене екстерној и интерној јавности. Овде издвајамо најпре портал јавних набавки који обезбеђује транспарентност јавних набавки и подржава оглашавање и постављање комплетне документације. Портал користи више од 450 набављача у систему одбране. Ту су и портали: Ранг листе стамбених интересената, која се редовно ажурира и обезбеђује транспарентну доделу станова, Мастер план – база података непокретности које су оглашене као неперспективне и предвиђене за отуђење, а намењена је привредницима и садржи опште информације о непокретности, затим Размена материјала с водећим медијским кућама и Размена материјала и информација с припадницима наше војске који се налазе у мултинационалним операцијама.

Званични сајт Војске Србије важан је канал комуникације Војске с јавношћу и саставни је део јединственог наступа система одбране на интернету. Сајтом се пласирају релевантне информације о активностима Војске.

гажовање расположивих финансијских средстава.

Q Колико сте задовољни информатичком писменошћу припадника Министарства и Војске?

– У оквиру Тест центра Министарства одбране, Управа за телекомуникације и информатику је од 2008. године носилац планирања тестирања за ECDL сертификат припадника Војске. Обавезу полагања испита имају припадници система одбране којима за обављање послова на формацијском месту припада персонални рачунар у складу с прописаним критеријумом.

које постоје у сајбер простору. Овим се обезбеђује да нови системи, чија је аквизиција планира, буду савремени и засновани на актуелним и потврђеним технолошким основама, чиме се постиже поузданост на националном и интероперабилност на мултинационалном нивоу уз оптимално ан-

мом. Тестирање за ECDL сертификат врши се у два редовна годишња термина. С обзиром на то, информатичком писменошћу наших припадника можемо бити задовољни, али је њено стално повећање важан задатак. ■

Душан ГЛИШИЋ
Снимио Горан СТАНКОВИЋ

Рафал из „мораве”

Недавно су у Центру за испитивање наоружања и војне опреме Техничког опитног центра у Никинцима изведена пробна гађања из новог ракетног система „морава”. Приказу дејства тог система присуствовали су министар одбране Братислав Гашић и заменик начелника Генералштаба Војске Србије генерал-потпуковник Јовица Драганић са сарадницима.

Систем са два различита лансирна модула – „огањ” и „град”, био је постављен на ватреном положају полигона – Пласман „Б”, на растојању од 10.500 метара од циља. Прво гађање изведено је са пет ракета 122 mm „град” јединачном палбом, а друго са једанаест ракета 128 mm М77 „огањ”, које су испале у рафалу.

После успешно изведеног гађања министар Гашић честитао је припадницима Војнотехничког института, представницима одбрамбене индустрије и ТОЦ-а и истакао значај система „морава” за Војску Србије и за одбрамбену индустрију Србије:

– Увођењем овог средства у наоружање Војске Србије битно ће се повећати оперативне способности Војске. Ово је производ српске памети и српске војне индустрије, јер су 98 одсто елемената радиле фабрике у Србији. То је веома значајно за нас и у индустријском и у технолошком смислу. Освајањем овог производа сврстали смо се међу мали број земаља света које га производе.

Модуларни ракетни систем „морава” намењен је за неутрализовање живе силе, борбених средстава, командних места, база, складишта, аеродрома, саобраћајних чворова и свих лакооклопљених циљева. Систем је у потпуности аутоматизован, а његова главна карактеристика – модуларност – огледа се у способности да користи

У Центру за испитивање наоружања и војне опреме Техничког опитног центра у Никинцима представљен је нови, домаћи, ракетни систем – лансер ракета самоходни вишецевни модуларни „морава” и изведена су пробна гађања

више врста муниције (ракете „пламен А”, „пламен Д”, „огањ” и „град”) брзом заменом модула, за гађање са исте платформе, чиме се омогућава рационална потрошња ракета. Максимални домет му је 35 km, са ракетама 122 mm „град”. За гађање и поновно враћање у маршевски положај потребно је два минута (а постојећем систему „огањ” пет), а посаду овог система чине само три члана.

„Морава” је у потпуности развијена у Војнотехничком институту, интегратор-произвођач ракетног систе-

ма је „14. октобар” из Крушевца, а интегратор модула „Крушић” из Ваљева. У производњу система укључени су и други произвођачи-кооперанти, попут ФАП-а из Прибоја, „Прве петолетке” из Трстеника, ИНХРОМ-а из Чачка, две нишке фирме – ЕИ-Опек и ЛМБ-Софт, те други мањи произвођачи.

Директор Војнотехничког института пуковник доц. др Зоран Рајић рекао је да је реч о врло сложеном и врло комплексном систему чији развој је коштао нашу државу милион евра и додао да је током развоја „мораве” развијена и испитана нова технологија израде лансирних цеви, први пут примењен модуларни концепт муниције и први пут код нас испројектован и произведен инерцијално-навигациони систем, систем за управљање ватром, нови окидач...

– Знања која смо стекли приликом развоја „мораве” примењива су и на другим системима – истакао је пуковник Рајић.

М. ШВЕДИЋ
Снимио Ј. МАМУЛА

ВОЈСКА НА НИШАНУ

Пише Александар ПЕТРОВИЋ

Заштитник ПРОТИВ заштитника

Да ли је више од случајности што су се у две недеље отворила четири информативна фронта против Министарства одбране? Је ли реч о кризи институција или изазивању кризе институција? Које питање изоштрава слику о свему што се догодило: „Зашто?“ или „Зашто сада?“? Од чега ће држава имати више штете – полемике владиног и невладиног сектора или препуцавања између сопствених институција? Штета је, у овом случају, једино што је неизбежно.

Половином јануара систем одбране нашао се под унакрсном медијском паљбом. Ближи се половина фебруара, а паљба не престаје. Прашина у јавности почела је да се диже поводом случаја пензионисаног мајора (М. В.). Наиме, невладина организација „Егал“ прозвала је Министарство одбране због родне дискриминације, јер је мајору М. В. (који себе назива Хелена), како тврде, професионална служба престала као последица његове одлуке да промени пол. Случај је у рукама Поверенице за заштиту равноправности Невене Петрушић, која треба да оцени да ли се у случају „Хелена“ неко огрешио о закон и да ли су пензионисаном официру угрожена Уставом загарантована права. М. В. је поднео и кривичну пријаву против министра одбране Братислава Гашића. Дежурни браниоци људских права заборавили су да помену улогу које је Министарство одбране преузело око увођења и поштовања Резулције 1325 – Жене, мир и безбедност, као и то да је више ЛГБТ удружења поздравило однос који је Војска заузела према људима таквих родних опредељења.

Неколико дана касније, Заштитник грађана Саша Јанковић поднео је кривичне пријаве против двојице припадника батаљона Војне полиције специјалне намене „Кобре“. Њих су, са још двојицом цивила у чијој су пратњи

били, претукли припадници Жандармерије 28. септембра прошле године у Београду. Омбудсман је, одмах затим, јавности представио документацију на којој заснива кривичне пријаве против двојице војних полицајаца, упоредо оптуживши Војнобезбедносну агенцију за злоупотребу овлашћења током истраге о случају инцидента на „Паради поноса“, али и у још неким случајевима када је, како се наводи, ВБА неовлашћено примењивала мере тајног надзора над цивилима, укључујући представнике синдиката и опозиционих политичких партија. Поред тога, Јанковић је јавности обелоданио да још од октобра прошле године постоји „шум на вези“ између њега и Министарства одбране, будући да му ВБА није доставила тражену документацију везану за случај „Кобри“, које је у истрази прикупила. Агенција је омбудсмана упутила на Тужилаштво по чијем је захтеву већ доставила наведене материјале, поручивши да, до окончања кривичног поступка, нема право да их икоме уступа, позвавши се на *Закон о кривичном поступку*.

Усред интензивне полемике, која се што јавно, што службено водила између Министарства одбране и омбудсмана, Повереник за информације од јавног значаја и заштиту података о личности Родољуб Шабић наложио је Министарству одбране да новинској агенцији „Бета“ достави податке о томе колико је коштао ремонт „мигова 29“, те колико су те летелице од ремонта провеле у ваздуху, колико је пилота на њима обучено... Иако је Министарство „Бети“ по њеном захтеву, који датира још из априла 2012. године, доставило информацију о цени ремонта авиона, Повереник је захтевао да се јавности учине доступним и остали одговори одбацујући тврдње Министарства одбране да би се тиме нанела штета националној безбедности.

Последњи медијски „пуцањ“ на Војску одјекнуо је после оптужбе коју је на рачун генерала Љубише Диковића изнео Фонд за хуманитарно право, у којој се наводи да је начелник Генералштаба одговоран за ратне злочине за време док је командовао 37. моторизованом бригадом Војске Југославије. Директорка Фонда Сандра Орловић, представљајући досије „Рудница“, рекла је да поседује документацију која указују на одговорност или улогу припадника 37. моторизоване бригаде.

Иако не постоје докази да су поменути „случајеви“ у било каквој директној вези, поставља се питање – може ли бити случајно да се у року од петнаестак дана систем одбране, институција с најстабилнијим угледом у држави, нађе у епицентру четири медијске афере? Ко је на штети, а ко на добитку због препуцавања владиног и невладиног сектора и што је још горе државних органа међусобно, питање је које ће сачекати одговор неколико недеља или месеци.

Већ сада би се могло закључити да је јавности више пута сервирана полускувана и незачињена „медијска чорба“, па је свакоме остављено на вољу да је по сопственом укусу докувава и запржи. Једно је сигурно – свако од наве-

КОМЕ СМЕТА ПОПУЛАРНОСТ ВОЈСКЕ

Истраживање „ТНС Медиа Галупа“ из новембра 2014. за потребе мисије ОЕБС показало је да 50 одсто грађана има поверење у Министарство одбране и Војску Србије што је за 15 одсто више него претходне године. Поређења ради, Министарство унутрашњих послова ужива поверење 35 одсто испитаних грађана. Систему одбране поверење је ускратило 19 одсто грађана, док МУП-у не верује 32 одсто њих.

Судећи према истраживању „Новинар – ваш пријатељ“ агенције „Прагма“, догађај који је обележио прошлу годину је војна парада „Корак победника“.

дених питања може се решавати искључиво у оквирима институција и закона. С тим су сагласни чак и они који су проблем пребацили са терена институција на терен медија.

Право на тајну

Када је пред милионским аудиторијумом медијског јавног сервиса Повереник за информације од јавног значаја и заштиту података о личности Родољуб Шабић извадио папир и у три реченице „матирео“ Мирослава Лазанског, део јавности реаговао је навикачки. Међутим, садржај хартије коју је повереник изнео пред колумнисту „Политике“ и гледаоце РТС-а, истини за вољу, није у складу с његовим тумачењем.

Пolemика која се у јавности развила, а додатно распламсала у емисији Оливере Ковачевић, односи се на захтеве које је новинар агенције „Бета“ Војкан Костић априла 2012. године упутио Министарству одбране, да му се одговори на питања – колико је плаћен ремонт авиона „миг 29“ 2007. и 2008. године, колико сати су ти авиони летели после ремонта, конкретно авиони „миг 29“ с бројевима 18101, 18102, 18105, 18108 и 18301, колико су сати авиони „миг 29“ после ремонта провели у дежурном систему ПВО, односно, у дежурној пари авиона, те колико је од момента ремонта „мига 29“ обучено нових пилота за летење на њима, а који претходно нису летели на тим ваздухопловима.

Министарство одбране доставило је „Бети“ одговор на прво питање, док је на остала три одбило да одговори, с образложењем да је реч о осетљивим војним подацима, односно подацима под ознаком „државна тајна“, те да би објављивање таквих и сличних информација могло угрозити националну безбедност. „Бета“ се, затим, обратила поверенику Шабићу, а он издао налог Министарству да наведене податке достави тој информативној кући. Будући да је Министарство у два наврата одбило да то уради, повереник је два пута изрекао новчане казне министру Братиславу Гашићу, као одговорном лицу. Министар је, међутим, више пута поновио да неће уступити информације које би угрозиле безбедност земље.

ШАБИЋ: ОПТУЖУЈУ МЕ БЕЗБЕДНОСНЕ СТРУКТУРЕ ПОД КОНТРОЛОМ МИНИСТАРСТВА ОДБРАНЕ

Поводом обнављања сертификата који му омогућава приступ свим документима без обзира на степен тајности, Повереник за информације од јавног значаја и заштиту података о личности Родољуб Шабић изјавио је 5. фебруара, како стоји на сајту те институције, да је са извесношћу очекивао такав исход јер ни на приватном ни на пословном плану није учинио ништа што би водило ка другачијој одлуци.

– Стицајем околности један сам од изузетно ретких државних функционера, можда чак и једини који је у року од само три године два пута пролазио овакву безбедносну проверу. Утолико пре је несхватљиво да се практично у исто време од стране министра одбране и неких сарадника безбедносних структура које министарство контролише, лансирају оптужбе, тачније инсинуације о некаквим наводним активностима повереника против Војске, државе или не знам већ кога – изјавио је Родољуб Шабић.

Када је Лазански у емисији „Да, можда, не“ упитао повереника у чему је јавни интерес да се открију подаци које је захтевао новинар „Бете“, повереник је показао папир с интервјуом који је 24. децембра 2006. тадашњи командант В и ПВО генерал Катанић дао „Политици“. Шабић је, на основу садржаја интервјуа, закључио да су том приликом „Политици“ предочени потпуно исти подаци, који се, овог пута, „Бети“ ускраћују.

Питање и одговор из интервјуа генерал-мајора Драгана Катанића из децембра 2006. године гласе:

„Колико саћи налеџа годишње имају сада наши пилоти?“

– Када сам ја стигао на место команданта то је било у просеку око 90 минута годишње, значи катастрофално мало. Сада смо набавили гориво, све тамо до маја, и очекујемо да налет пилота буде неких 15 до 20 сати, у просеку, за текућу годину. У односу на 2005. годину налет је повећан за око 70 одсто. Од маја 2006. држимо континуитет обуке, немамо прекид у обуци и то је најважније. (...)

Будућности Ваздухопловства и ПВО?

– Сачували смо Ваздухопловство и ПВО као вид оружаних снага (...) Тренутно имамо 380 пилота, а 2000. године било их је 826 (...)

(Не)одговорно новинарство

Колико су одговори које је пре осам година дао генерал Катанић „Политици“ упоредиви с подацима које је тражила „Бета“? Наиме, пилоти транспортне авијације и хеликоптера имају далеко већи број сати налета од пилота ловачко-бомбардерске авијације, нарочито пилота на

ловцима који дежурају у систему ПВО. Подаци које је Катанић изнео односе се на све пилоте, свих типова ваздухоплова и као такви нису безбедносно осетљиви. Најзад, достављање таквих података, који су означени највишим степеном тајности, повлачи и кривичну одговорност на основу члана 415. Кривичног законика. Ту аргументацију, сем Лазанског, у изјави РТС-у дао је и начелник Управе за односе са јавношћу Министарства одбране капетан бојног брода Петар Бошковић.

Став Министарства одбране јесте да новинари имају легитимно право да се занимају за стање оперативних способности Војске Србије. Ипак, Бошковић истиче да сви актери јавног дијалога о безбедносно осетљивим темама не смеју изгубити из вида начело одговорности које је у новинарској професији важно колико и слобода избора тема.

То важи за све који јавности преносе и тумаче информације о виталним државним институцијама какав је систем одбране. Чак и да је новинар „Бете“ добио све тражене податке, да ли би намеру (описану у ауторском тексту „Скривање информација“ у „Политици“) да грађанима Србије објасни (не)сврсиходност трошења новца на ремонт „мигова 29“, спровео у дело, а да не наруши начело одговорности према јавности? Да ли би његов закључак, који се из наведеног текста назире, био потпун и надасве истинит и тачан? Јесу ли су захтевани подаци довољни за такав закључак?

Више од слободног тумачења новинара шта је то информација од јавног значаја, могло би да брине то што државни орган надлежан за обезбеђивање доступности информација од јавног значаја случајно или свесно занемарује одређене законске одредбе. Чак и да није реч о

➤ *Став Министарства одбране јесте да новинари имају легитимно право да се занимају за стање оперативних способности Војске Србије. Ипак, Бошковић истиче да сви актери јавног дијалога о безбедносно осетљивим темама не смеју изгубити из вида начело одговорности које је у новинарској професији важно колико и слобода избора тема.*

занемаривању одредби Кривичног законика, поставља се питање: Да ли је Министарство одбране кредибилно да, позивајући се на тачку 3. члана 9. Закона о слободном приступу информацијама од јавног значаја, онемогући приступ информацијама ако би се тиме „озбиљно угрозила одбрана земље, национална или јавна безбедност...“? Судаћи према ставу Повереника – није.

Одлука да податак степенован као „државна тајна“ треба објавити у „интересу јавности“, рекло би се, захтева озбиљнију аргументацију од оне која је предочена. За очекивати би било и да се таквом одлуком покрене и иницијатива за измене легислативе која прописује вишегодишње затворске казне за оног који те податке обелодани или да се у поступку који предвиђа Закон о тајности података, степен поверљивости докумената о којима је реч – опозове.

У овом тренутку не постоји ваљано објашњење каква је јавна корист од сазнања колико је после ремонта у ваздуху провео авион регистарске ознаке 18105 или 18301, или колико је пилота обучено на њима, али постоји низ разлога зашто би тако нешто могло угрозити безбедност земље. Озбиљни познаваоци ове теме то, сасвим сигурно, знају.

Потребно је да стручна и шира јавност добију одговоре на нека од наведених питања како би се, коначно, ставила тачка на јалову расправу у којој је, по свему судаћи, било премало компетентних саговорника.

Законом на Закон

Случај који је, без сумње, највише узбуркао јавност отворио је Заштитник грађана Саша Јанковић. Крајем јануара он је у јавност изнео запажања о наводним неправилностима и незаконитом поступању Војнобезбедносне агенције везаним за инцидент на дан одржавања „Параде поноса“ 28. септембра прошле године, када је Жандармерија претукла двојицу припадника „Кобри“ и двојицу цивилних лица која су обезбеђивали. Заштитник грађана оптужио је ВБА да је примењивала мере тајног надзора према одређеним политичким странкама, синдикалним лидерима и носиоцима правосудних функција. Јанковић је против двојице војних полицајаца који су 28. септембра претучени поднео кривичне пријаве (због напада на Жандармерију), објавивши као доказе документацију коју је МУП прикупио у поступку унутрашње контроле тог случаја.

Саша Јанковић, позивајући се на члан 17. став 1. Закона о Заштитнику грађана према којем је он овла-

шћен да „контролише поштовање права грађана, да утврђује повреде учињене актима, радњама или нечињем органа управе, ако се ради о повреди закона, других прописа и општих аката“, захтевао је од ВБА да му достави све материјале и доказе прикупљене у вези са сукобом на „Паради поноса“. Министарство одбране и ВБА одбиле су да Јанковићу проследе документацију уз образложење да је, према члану 43. став 2. тачка 1. Законика о кривичном поступку, „јавни тужилац, руководилац предистражног поступка и једини овлашћен да поводом тог поступка даје налоге о поступањима са подацима из списка предмета“, али и члана 17. став 3. Закона о Заштитнику грађана према којем он „није овлашћен да контролише рад јавних тужилаштава“.

У „размену ватре“ између Јанковића са једне и Министарства одбране и ВБА са друге стране укључио се и изванредан број невладиних организација и „независних експерата“, који су у већој мери оптужили војне службе безбедности и врх Министарства одбране за политичке злоупотребе. Према мишљењу тог дела јавности, систем одбране је као продужена рука владајуће номенклатуре угрозио слободу и независност органа задужених за надзор власти. И сам Јанковић је поред осталог рекао да је овде реч о „кризи контроле власти“.

Медијска бука обиловала је стручним и лаичким анализама целог случаја, а преко текстова у таблоидима, али и угледних недељника, провлачиле су се дезинформације. У медијима се могло прочитати да су припадници ВБА „запленили“ камере за видео-надзор са експозитуром две банке које су забележиле део инцидента 28. септембра, те да су „безбедњаци“ неовлашћено пропитивали цивиле и спроводили истрагу, те да припадници „Кобри“ незаконито обезбеђују премијера и друга штићена лица.

Пад оптужби

Седница Одбора за контролу служби безбедности Скупштине Републике Србије 28. јануара дочекана је у напетости атмосфери и закључци који су на њој донети разгневили су онај део јавности који је захтевао смене и позивање на одговорност у врху Министарства одбране и Војнобезбедносне агенције.

„С обзиром на то да Заштитник грађана није пружио ваљане доказе за тврдњу да је Војнобезбедносна агенција незаконито примењивала поступке и мере за тајно прикупљање података према лидерима синдикалних организација, појединим страначким првацима и

ЈАНКОВИЋ: ЗАПОЧЕТЕ ПОСТУПКЕ ВРАТИТИ У ИНСТИТУЦИОНАЛНИ ТОК

У саопштењу објављеном на интернет сајту омбудсмана 3. фебруара наводи се да „поводом распламсавања јавних полемика о надлежности и примени закона од стране органа јавне власти обележених неутемељеним оптужбама и политичком реториком, Заштитник грађана позива да се сви започети поступци неодложно и хитно врате у институционални ток”.

Јанковић ће у будућем раду, пише у саопштењу, наставити да извршава своју контролну и превентивну функцију у складу са Уставом и законом, очекујући да ће други државни органи остваривати прописану сарадњу, односно да ће му по његовом захтеву бити стављени на увид сви подаци неопходни за остваривање његове надлежности.

„Јавност, као најснажнији облик подршке контроли органа јавне власти, и у досадашњем периоду била је обавештавана о обављеним поступцима контроле јавне власти, нарочито о препорукама упућеним у циљу отклањања неправилности у раду. Заштитник грађана очекује да у будућем раду неће бити принуђен да обавештава јавност о току поступака из разлога што му надлежни органи нису достављали тражене податке”, званичан је став омбудсмана.

носиоцима тужилачке и судске функције, Одбор сматра да Војнобезбедносна агенција није незаконито примењивала наведене мере”, наводи се у закључцима са седнице, која је, иначе, била отворена за јавност. У документу доступном на сајту Скупштине Србије стоји и то да „обављени разговори са очевицима догађаја (од стране ВБА) нису вршени у оквиру било каквог судског поступка, о истима нису сачињаване било какве службене белешке нити записници о испитивању сведока, па самим тим не могу бити доказ било ког поступка”.

Припадници Војнобезбедносне агенције, како је на Одбору доказано, нису „скидали” камере са објеката у близини места где се догодио инцидент, већ су, у склопу прикупљања потребних обавештења о догађају, од експозитура „Комерцијалне” и „Алфа” банке писано тражили доставу снимака камера за критични период. Након што су уз пропратни акт снимци достављени, Војнобезбедносна агенција их је проследила надлежном јавном тужилаштву које води преткривични поступак.

Одбор је установио и то да Министарство одбране није игнорисало захтев Заштитника грађана за достављање документације, већ да се руководило тумачењем Закона о кривичном поступку, те је надлежног тужиоца позвао да се изјасни да ли се материјали у његовој надлежности могу дати на увид Саши Јанковићу. Заштитни-

ку грађана упућен је и позив да изврши најављену контролу ВБА, коју је, у међувремену, отказао. Поред тога, Одбор је сугерисао Заштитнику да „убудуће са свим са-

знањима о неправилностима и незаконитог поступања служби безбедности обавести овај одбор и друге надлежне органе задужене за контролу служби безбедности без претходног изношења тих незаконитости и неправилности у јавности јер се тима изазива беспотребно узнемирење јавности и штети угледу служби безбедности”.

Неколико дана после седнице скупштинског одбора за контролу служби безбедности огласило се и Прво основно јавно тужилаштво поводом кривичних пријава које је поднео Заштитник грађана.

„Прво основно јавно тужилаштво у Београду је након брижљиве анализе и сагледавања свих доказа приложених како уз кривичну

пријаву заштитника грађана, тако и документације и података прикупљених у предмету Вишег јавног тужилаштва у Београду, а по кривичној пријави Сектора за унутрашњу контролу МУП-а, коју су поднели против Жан-дармерије, нашло да нема основа за покретање поступка против пријављених лица Јовановић Саше и Станковић Саше, из ког разлога је кривична пријава одбачена”, наводи се у саопштењу.

Иако су се и скупштински одбор и надлежно тужилаштво изјаснили о оптужбама Заштитника грађана, по-

Да је појединима актерима ове медијске гунгуле стало до истине уместо до обмањивања јавности, знали би да одговори које у име заштите неких или нечијих права захтевају леже у Уредби о одређивању послова безбедносне заштите одређених лица и објеката (Службени гласник број 72/2010) који је донела Влада Републике Србије 2010. године. У првом члану тог документа дефинишу се органи надлежни за безбедносну заштиту лица и објеката у земљи и иностранству и то: „Министарство надлежно за унутрашње послове, Безбедносно-информативна агенција, Војнобезбедносна агенција, Војна полиција и Јединице Војске Србије”.

једини актери у јавној дискусији по овој теми настоје да одрже „тензију“. Питање које се у овом случају и даље јавно експлоатише јесте: Да ли „Кобре“ имају законско право да обезбеђују председника Владе или друга лица чија је безбедност угрожена, а који нису у саставу Министарства одбране?

Да је појединима актерима ове медијске гунгуле стало до истине уместо до обмањивања јавности, знали би да одговори које у име заштите неких или нечијих права захтевају леже у Уредби о одређивању послова безбедносне заштите одређених лица и објеката („Службени гласник“ број 72/2010), који је донела Влада Републике Србије 2010. године. У првом члану тог документа дефинишу се органи надлежни за безбедносну заштиту лица и објеката у земљи и иностранству и то: „Министарство надлежно за унутрашње послове, Безбедносно-информативна агенција, Војнобезбедносна агенција, Војна полиција и јединице Војске Србије“.

Уредба даље наводи која лица се увек безбедносно штите (председници државе и Владе, министри одбране, спољних и унутрашњих послова, начелник Генералштаба, директори Полиције, БИА, ВОА и ВБА, страни државници за време посета Србији, носиоци највиших правосудних функција...), као и то да заштита може бити додељена и другим државним функционерима у зависности од процене угрожености, а по препоруци Бироа за координацију рада служби безбедности. Председник Републике Србије је једино лице чија је безбедносна заштита ближе дефинисана наведеном Уредбом (члан 13.), док члан 16. каже: „Координацију послова безбедносне заштите одређених лица и објеката, врши Савет за националну безбедност, преко Бироа за координацију рада служби безбедности, у складу са одредбама посебног закона.“

Члан који следи дефинише обавезе лица која се штите и органа који ту заштиту обављају, а члан 18. обавезује руководиоце органа надлежних за безбедносну заштиту да ближе уреде, посебним актом из своје надлежности, начин обављања и примену мера безбедносне заштите. У наставку стоји следеће: „Садржина акта из става 1. овог члана представља тајни податак и као такав се штити општим и посебним мерама заштите у складу са прописима о заштити тајних података.“

Уколико је, дакле, Савет за националну безбедност, преко Бироа за координацију рада служби безбедности

Министарству одбране дао задатак да пружи безбедносну заштиту одређеном лицу, у овом случају премијеру, министар одбране био је дужан да својим актом дефинише примену тих мера, што је Братислав Гашић више пута и рекао. На основу исте уредбе, специјална јединица „Кобре“ сада физички обезбеђује тужиоца за ратне злочине Владимира Вукчевића, а штитила је и некадашњу министарку правде Снежану Маловић током мандата у Влади Републике Србије.

Прангијом на генерала

Да ли је начелник Генералштаба Војске Србије генерал Љубиша Диковић одговоран за ратне злочине током сукоба на Косову и Метохији 1998. и 1999. године може утврдити једино правосуђе. Са тим су сагласни и он и представници трећег стуба власти. Међутим, после краха „Досијеа Диковић“ јануара 2012, и одбацивања кривичне пријаве коју је против њега поднео 2009, Фонд за хуманитарно право поново се устремio на њега. Овај пут, докази за које је директорка Фонда Сандра Орловић утврдила да инкриминишу Диковића, остали су на терену медија. Нови „пројекат“ ФХП-а звани „Досије Рудница“, како тврде, садржи доказе који за ратне злочине чине одговорним некадашњег команданта 37. моторизоване бригаде Војске Југославије.

Тужилац Владимир Вукчевић рекао је 11. фебруара да је тужилаштво видело документацију Фонда, али да у овом тренутку не може да тврди има ли или нема основа за било чију одговорност. Вукчевић је у истој изјави додао да изнад закона не може бити нико, па ни Диковић.

У време када се овај број „Одбране“ буде нашао пред читаоцима, требало би да буде одржано суђење по тужби коју је генерал Диковић поднео против ФХП и та-

дашње директорке Наташе Кандић због тешких оптужби које су на његов рачун изнете пре две године. Тужилаштво за ратне злочине, подсетимо, одбацило је пријаву коју је ФХП тада поднео против Диковића као неосновану.

Правни заступник начелника Генералштаба адвокат Ђуро Чепић у својој изјави „Танјугу“ изразио је сумњу да поновно покретање медијских напада на првог човека Војске у позадини има припрему за то рочиште. Уколико захтев за накнаду нематеријалне штете суд буде уважио, новац који ФХП буде исплатио Диковићу би-

Ако не занемаримо чињеницу да господин Мелија, како је сам признао, извештај ФХП-а о генералу Диковићу није ни прочитао, простор за тумачење његовог става постаје непријатно узан. Премијер је, после састанка, захвалио госту „на свакој речи коју је изговорио“ и закључио да су, после тих речи, „грађани Србије све разумели“.

Свако ко би се усудио да уђе у јавну полемику о утемељености оптужби које су током протеклих недеља изречене на рачун неких државних структура, посебно Министарства одбране, Војске и војних служби безбедности, био би етикетиран као присталица ретроградних снага и противник демократије.

ће дониран у хуманитарне сврхе. Првобитно је адвокатски тим који начелника ГШ заступа у овом спору поднео тужбу за кривично дело клевете, али је у међувремену основ тужбе измењен јер је то кривично дело избрисано из номенклатуре.

Док наводе Фонда за хуманитарно право не верификује Тужилаштво за ратне злочине, иступања њихових представника у медијима могу се оценити само као јалов напад на институцију Војске Србије и човека који њоме командује. Ово својеврсно „прангијање“ по јавној сцени неки умеренији аналитичари сматрају покушајем те невладине организације да прибави средства за своје функционисање из одређених међународних фондова, будући да су „теме“ на којима је ФХП заснивао своје постојање одавно пресушиле.

Да је оптужбе на рачун генерала Диковића изнела „поштована организација са изузетно добром репутацијом“, те да наша земља „треба да буде срећна“ што је има, јавност је сазнала од заменика помоћника америчког државног секретара Томас Мелије који се тих дана нашао у службеној посети Србији. Званичник Сједињених Држава задужен за питања демократије, људских права и рада препоручио је Влади Србије да „озбиљно схвати“ извештај Фонда за хуманитарно право.

Ако не занемаримо чињеницу да господин Мелија, како је сам признао, извештај ФХП-а о генералу Диковићу није ни прочитао, простор за тумачење његовог става постаје непријатно узан. Премијер је, после састанка, захвалио госту „на свакој речи коју је изговорио“ и закључио да су, после тих речи, „грађани Србије све разумели“.

И поред званичних ставова надлежних институција и доказа који оповргавају разлоге за покретање афера, део јавне сцене не престаје са заоштравањем дискурса. Као што је главни уредник једног угледног београдског дневног листа недавно рекао на телевизији – невладине организације и такозване независне институције у нашој јавности уживају статус „светих крава“.

Свако ко би се усудио да уђе у јавну полемику о утемељености оптужби које су током протеклих недеља изречене на рачун неких државних структура, посебно Министарства одбране, Војске и војних служби безбедности, био би етикетан као присталица ретроградних снага и противник демократије.

Можда је сада право време да се и у институционалним оквирима размотри и одговорност оних који су неосновано, без доказа, свесно или несвесно довели у питање кредибилитет институције која је поверење грађана стекла у најтежим ситуацијама кроз које је држава пролазила. Да ли би то било довољно да се код свих актера на јавној сцени коначно врати осећај одговорности за јавно изговорену реч? У сваком случају, био би то пут да се дође до конкретних и потпуних одговора на питања која смо поставили на почетку текста. Истине ради. ■

ПЛАТИНАСТИ ВУК 15.1

Снага ТИМСКОГ ДУХА

Носилац припрема и извођења обуке, Марински корпус САД стационаран у румунској луци „Констанца“, за учеснике обуке и вежби испланирао је низ реалних тактичких ситуација у којима се јединице ранга пешадијског одељења и вода могу наћи у савременим ратним условима, зими, с акцентом на подизању нивоа интероперабилности и унапређења способности војника за обављање послова у мултинационалном окружењу.

За већину од тридесет припадника пешадијског вода из састава пешадијске чете 11. пешадијског батаљона под командом командира потпоручника Биљане Савић, одлазак у Бугарску представљао је и прво учешће у вежби оваког типа, и новину, и непознаницу. Уз уважавање досадашњих искустава из сличних активности квалитетне седмодневне припреме, које су организоване на полигонима зрења-

ЗНАЧАЈНА КОМАНДИРСКА ИСКУСТВА

Потпоручник Биљана Савић завршила је Војну академију 2013. године и официрску каријеру започела у Првој бригади на дужности командира командног вода у гарнизону Нови Сад, потом командира пешадијског вода, уједно заменика командира пешадијске чете у зрењанинском гарнизону. У новембру прошле године на полигону базе „Југ“ учествовала је, први пут, на мултинационалној вежби.

– Командовање на вежбама у мултинационалном окружењу, стицање нових и размена личних искустава и те како потребних за професионалну официрску каријеру и надградњу до сада стечених знања, познанства и остварена комуникација са припадницима страних армија, немерљивог су значаја за сваког припадника Војске – истиче потпоручник Савић.

нинске касарне „Народни херој Светозар Марковић Тоза“, показале су резултате. Према мишљењу заставника Жељка Купрешанина, искусног командира 1. стрељачког одељења, припадници наше јединице располажу знањем и вештинама који у појединим областима умногоме надилазе ниво потребан за овакав тип ангажовања.

Током десет дана, вежбама у савлађивању опасних зона, базирању и извиђачким борбеним дејствима, кретању кроз насељено место, тактичком чишћењу просторија, те увежбавањем радњи и поступака патроле приликом наилаaska на заседе из разних праваца и различите јачине, у потпуности су савладана питања деј-

Уз три стотине и педесет припадника оружаних снага САД, Бугарске и Румуније у мултинационалној вежби, изведеној од 12. до 23. јануара на полигону америчке војне базе „Ново село” у Републици Бугарској, учествовали су и припадници 11. пешадијског батаљона Прве бригаде из зрењанинског гарнизона

23

ПОБЕДНИЦИ „РАТНИХ ИГАРА”

У форми вишебоја, за учеснике вежбе организоване су и „ратне игре”. Изазовне такмичарске дисциплине, попут гурања возила хамер по расквашеном друму дужине 50 метара, ношења точка возила на 800 метара успона и низбрдице, групних 240 подизања 15 килограма тешких муницијских кутија, побијања и вађења колца из готово замрзнутог тла, трчања на 300 метарској стази уз ношење пуних муницијских кутија, те надвлачења конопца између шесточланих националних тимова, захтевале су, поред улагања максимума снаге, издржљивости, упорности, и беспрекоран тимски рад. У играма, са четири тима, учествовали су и припадници Прве бригаде и у коначном сумирању резултата, изборили прво место.

става пешачке урбане и моторизоване патроле, од одељења до вода. Следиле су вежбе у првој помоћи приликом разних повреда и поступцима са ранама, овладавање питањима навођења артиљеријске и авијацијске ватре уз увежбавање радио-саобраћаја и руковања уређајем „Vector,” који у себи интегрише ласерски мерач даљине, електронски компас и ГПС.

Ипак, најснажнији утисак на наше војнике оставила су бојева гађања, посебно из пиштоља Bereta 9 mm, аутоматске пушке М16, аутомата М4 и митраљеза 7,62 mm М240Б, опремљених оптичким нишанима.

– Навикли смо да при гађању користимо механички нишан, па смо користећи оптику са лакоћом погађали мете већ првим метком, на опште изненађење и одушевљење присутних инструктора и нама придодатих маринача. Наредници, у улози органа на стрелишту, одали су нам признање, наглашавајући како смо од свих јединица на обуци, укључујући и њихове, постигли најбоље резултате – с нескривеним задовољством и поносом истиче поручник Биљана Савић.

Демонстрирајући своју оспособеност на вежби „Платинасти вук 15.1” припадници Војске Србије уве-

рили су планере и руководство вежбе да ни у чему не заостају за колегама из страних армија, напротив. Знања стечена на вежби успешно ће, без сумње, имплементирати у матичним јединицама и тиме знатно допринети оперативним способностима.

Током обуке и вежби припадници пешадијског вода из састава Прве бригаде учествовали су успешно и у својеврсном вишебоју. На церемонији затварања учесницима вежбе уручени су сертификати, а десетару Небојши Марковићу нишанцији-митраљесцу и похвала као најбољем из састава јединице Војске Србије. ■

Будимир М. ПОПАДИЋ

САРАДЊА ВОЈСКЕ СРБИЈЕ И КФОР-А

Професионализам српске војске

Тим Снага безбедности Републике Србије и чланови Комисије за спровођење Војнотехничког споразума команди Мултинационалних борбених група Исток и Запад одржали су у Призрену први састанак на координационом нивоу у овој години. Атмосфера током скупа потврдила је да су почетни односи пуни неповерења припадника наше војске и међународних снага на Косову и Метохији промењени, и да се сада могу описати као коректни и партнерски.

Поглед на косовску равницу из америчког хеликоптера „Black Hawk“ остао је без даха нашу новинарску екипу, али не и чланове Тима Снага безбедности Републике Србије који су кренули у Призрен на први састанак на координационом нивоу у овој години. Ведрa атмосфера, пријатељски поздрави и међусобни разговори припадника наше војске и међународних снага безбедности сведочили су да је сличних сусрета било и у прошлости. Уосталом, састанци на командном, координационом и локалном нивоу и заједничка извиђања су свакодневица у раду јединица Војске Србије и КФОР-а. Војници и наших и иностраних снага већ годинама заједнички патролирају административном линијом.

Касарна у Призрену

Лет од базе „Југ“ до Призрена, ипак, није протекао без проблема. Док смо уживали у погледу на пределе Шаре, пилот „црног јастреба“ почео је да кружи у брдима, очигледно спречен маглom и ветровима да продужи лет ка немачкој бази у Метохији. Вешто принудно слетање у планинском пределу омогућило је члановима делегација да се окрепе у оближњем немачком војном објекту, а да потом војним возилима крену до некадашње касарне наше војске „Цар Душан Силни“, у којој су размештене снаге немачког контингента и припадници ЕУЛЕКС-а.

Састанци на координационом нивоу одржавају се по принципу реципроцитета, што значи да се један одржава у организацији наших снага безбедности, а следећи у организацији КФОР-а. До сада су одржавани у Ни-

ЈЕДНОВРЕМЕНЕ ПАТРОЛЕ

Припадници Копнене војске и КФОР-а одржали су у прошлој години 45 састанака, од којих је шест било на командном, а 15 на координационом ниову. Једновремене патроле планирају се и реализују у пределима где је забележен већи број нелегалних и криминалних активности, а у току прошле године реализоване су 192, што је у просеку по 16 месечно. „Вруће“ и заштићене линије постоје ради размене информација у реалном времену и омогућавају да се комуницира кад год је то потребно, у било које доба дана и ноћи.

шу, Новом Пазару, Куршумлији, Бујановцу, док су састанци на Космету реализовани у базама КФОР-а код Урошевца, Пећи, Вучитрна, Лепосавића и Призрена.

Делегацију Снага безбедности наше земље чинили су начелник Тима Команде Копнене војске за сарадњу са КФОР-ом потпуковник Војислав Миловановић, мајори Живан Душанић, Иван Новичић и Небојша Милосављевић, затим, мајор жандармерије Богдан Косановић и преводилац Јелена Бадњар. С друге стране стола налазили су се чланови Комисије за спровођење Војно-техничког споразума Команде Мултинационалне борбене групе – Исток и Запад, као и припадници ЕУЛЕКС-а, које је предводио амерички потпуковник Доналд Матчек.

Разговарало се о свим аспектима сарадње – организације заједничких извиђања, бесправне сече шума, дефинисања „врућих“ рејона у којима је

потребно предузети мере ради спречавања нелегалних и криминалних појава. Тежиште заједничког ангажовања је, свакако, северно од Подујева и Батлавског језера, где је најизраженија појава бесправне сече шума. Представници ЕУЛЕКС-а и МУП-а Србије договорили су се да убрзају активности тима који ради на расветљавању убиства припадника Жандармерије Стевана Синђелића код Куршумлије.

Представник међународних снага нагласио је да изузетно цени професионализам српске војске. „Једновремене патроле су све ефикасније и захваљујући њима имамо све више информација о илегалним активностима“, рекао је потпуковник Матчек. Потпуковник Војислав Миловановић навео је да су све планиране активности реализоване и да је значајно и даље обезбедити мирно и стабилно стање на административној линији.

Црква Богородице Љевишке

Домаћини координационих састанака, по правилу, уложе напор да гостима прикажу и значајније културно-историјске споменике тог краја. Припадници Копнене војске посетили су прошле године манастире Високи Дечани, Драганац код Ђњилана и Грачаницу, док су они за колеге КФОР-а организовали посете Ђурђевим ступовима, Црној реци, Студеници, споменику на Чегру, Ђелекули и споменику природе „Ђавоља варош“. Овог пута обишли су Цркву Богородице Љевишке у Призрену, задужбину краља Милутина, подигнуту почетком 14. века. Црква је под заштитом немачких војника, али су је албански екстремисти гађали из ватреног оружја и запалили 17. марта 2004. године. Две године касније, црква је због чудесне архитектуре и изузетне вредности фресака стављена на Унескову листу светске културне баштине.

Стари део Призрена, испреплетан кривудаваим сокацима и калдрмисаним двориштима, уз тврђаве Каљаја, Камени мост, Хамам, Цркву Светог Спаса, Бајракли џамију, Цркву Свете Богородице Љевишке, Синан-пашину џамију или Богословију, и даље одражава сусрет различитих култура и вера.

Црква Богородице Љевишке је под катанцем и металном оградом, али сјаји у свом окружењу несхватљивом лепотом. Старешина саборног храма у Призрену јереј Слободан Ђорић припадницима КФОР-а и Војске Србије надахнуто је говорио о њеном историјату и уметничком благу. Призрен је до 1999. године, испричао је он, био мултинационална средина у којој је живело 12.000 Срба, десет хиљада Турака, исто толико Муслимана и Рома и око 40.000 Албанаца. После рата и мартовског погрома 2004. године све се променило, и у том граду Срба готово да нема. А Призрен без Срба није онај исти град. Недавно је поново почела да ради Богословија, што је несумњиво велико охрабрење за припаднике српског народа који желе да се врате и наставе да живе у том граду. ■

Зоран МИЛАДИНОВИЋ

Удружење Војних пензионера Србије

Брига за људе

Били смо апсолутни противници новог система усклађивања војних пензија, јер је довео до великих разлика у висини пензија међу људима истог положаја и чина, само зато што је неко отишао у пензију месец или два касније – каже Љубомир Драгањац, председник Удружења, које броји 30.000 чланова

на пензију, стамбеног питања, лечења. Проблема и задатака има доста, али и резултата. Један од важнијих је, истиче Драгањац, позитивни помак у сарадњи с Војском Србије и Министарством одбране.

– Скоро да нема јединице која не пружа помоћ нашим општинским и градским организацијама. То и јесте природна сарадња. О свему разговарамо. Има неколико питања око којих се не слажемо. Били смо апсолутни противници новог система усклађивања војних пензија и новог закона, којим смо сврстани у групу са цивилним пензионерима. Други велики проблем настао је пребацавањем пензијско-инвалидског осигурања војних осигураника у систем ПИО – каже председник УВП.

Замисао о оснивању удружења војних пензионера настала је у тешким и сложеним условима 1993. године, када је после распада СФРЈ нова држава СРЈ била у вртлогу хиперинфлације и под санкцијама међународне заједнице. Управо зато су циљеви те организације решавање кључних проблема с којима се та социјално осетљива популација суочава годинама. Пружање помоћи у остваривању основних права из области пензијског, инвалидског и здравственог осигурања и социјалне заштите, те доношење прописа ради побољшања статусног и материјалног положаја војних пензионера, само су неки од мноштва предвиђених задатака.

Подршка најугроженијима

Да рад Удружења војних пензионера Србије (УВП) претходне 22 године прати стални успон и напредак у остваривању циљева, потврђује председник, пензионисани генерал Љубомир Драгањац.

Данас на територији Србије имамо 50 општинских организација, са око 30.000 чланова, односно 70 одсто од укупне војне пензионерске популације, а колективни чланови су нам и четири удружења – као најстарије, Удружење војних pilota и падобранаца, које је и наш оснивач, Удружење војних бескућника, Клуб генерала и адмирала и УВП у Републици Српској.

Председник истиче да су посебно поносни на сарадњу са организацијама војних пензионера Румуније, Бугарске, Македоније, Црне Горе, с којима деле сличне проблеме и размењују искуства када је реч о остваривању права

Имате ситуацију да се официр прогласи неспособним за војну службу, из здравствених разлога. Треба да иде у пензију, али ПИО то оспорава. Ми и даље инсистирамо да се примени решење заступљено у највећем броју држава, да се пензијско-инвалидско осигурање војних осигураника врати у јединствен систем социјалног осигурања војних осигураника, кога чине пензијско-инвалидско и здравствено осигурање као и социјална заштита. Ту се додаје и стамбено обезбеђење, и да све остане као што је било до 2012. године.

Много је војних пензионера који издржавају читаве породице, а многи имају на располагању само четири, пет хиљада динара по члану. Такви људи су, према речима пензионисаног генерала, раније добијали новчану помоћ једном у две године.

– Они са четири члана добијали су преко Фонда социјалног осигурања војних осигураника и до 70.000 динара. Апеловали смо да се та средства не укидају, јер нису велико оптерећење за буџет, а веома су значајна за пензионере.

Фонд солидарне помоћи

Удружење је, у жељи да надомести тај новац, и остане активно у помоћи члановима, формирало Фонд солидарне и узајамне помоћи, где део своје чланарине (незнатно увећане, с 0,12 на 0,2 одсто пензије) даје најсиромашнијим члановима.

Тридесетак људи сваког месеца добије по 30.000–40.000 динара, углавном за скупе лекове и социјалне потребе. За те намене се издваја 40 одсто чланарине. Помоћ су добили сви војни пензионери који су претр-

СТЕРЕОТИП О ВОЈНИМ ПЕНЗИЈАМА

Стереотип о великим војним пензијама преживео је све ове године, упркос чињеници да међу војним пензионерима има много људи којима је неопходна финансијска помоћ.

– У ранијем систему, о коме сам говорио, постојала је категорија такве помоћи, усмерена у два правца – као помоћ члановима с малим пензијама, који издржавају велики број чланова породице и болесним људима, и, с друге стране, помоћ за стамбено обезбеђење, јер има много војних пензионера, нарочито из бивших југословенских република, који још немају решено стамбено питање.

Тада се, по важећем закону, три процента свих војних пензија издвајало у фонд за решавање социјалних и стамбених питања: 2,5 одсто за станове, захваљујући којима је 1.500 људи решило стамбено питање, кредитом од 20.000 евра, а пола процента за социјалну помоћ. После законских промена 2012. године, та средства су изостала у том обиму, па се годишње реши тек 100 до 150 захтева за стамбени кредит, а и даље је тек сваки пети војни пензионер стамбено обезбеђен. Од тог броја, око 3.700 је без икаквог стана, иако га чекају дуже од 20 година.

пели штету током мајских поплава, од 50.000 до 70.000 динара.

После новембарског смањења, просечна војна пензија је око 40.000 динара. У Удружењу кажу да су „двоструко оштећени“, јер су прво ускраћени за ванредно повећање од 11,06 одсто које су пре „спајања“ фондова добили цивилни пензионери, а затим и ново смањење које је осетило 96 одсто војних пензионера.

– Пре новембарског смањења имали смо 21 пензионера с пензијом до 13.000 динара, 44 до 15.000, а 155 је имало ту принадлежност мању од 17.000. До 20.000 динара примао је 141, а до 24.000 – 775 пензионера. Највеће пензије, више од 120.000 динара имало је седам војних пензионера, и њима је, од новембра, она смањена и до 32 посто, укључујући и ранијих 11,06 процената – каже председник УВП, и потврђује да је одмах по доношењу Закона, Удружење покренуло иницијативу за оцену његове уставности.

На питање шта је оно што Удружење очекује у години у коју смо тек закорачили, председник на првом месту истиче коначно решење проблема неисплаћених делова пензија, од 2004. до 2007. године.

– Вођен је спор, добили смо и исплаћена је разлика за 32.000 пензионера, али није испоштовано око петнаест и по хиљада колега, који нису поднели тужбе. Тражили смо од државе да то реши, и исплати око три милијарде динара. Такође, очекујемо да се поступи по пресуди највиших судских инстанци, и да нам припадне право на ванредно повећање пензија од 11,06 одсто. Иако знамо да је то за државу проблем, очекујемо да се те правноснажне пресуде испоштују. ■

Владимир ВЈЕШТИЋ
Снимио Јово МАМУЛА

Не окрећи се сине

РАСТЕЗАЊЕ (ГРЧКЕ) ПИТЕ У ЦАРА ЛАЗАРА 242

27

Пише Владимир ВЈЕШТИЋ

Дан пошто се уверио да Сириза ипак није грчка пита са сиром, она од евро и нешто, што је поређану држе по излозима солунских пекара или је, уз галаму (Ела, тиропите!) продају по плажама Халкидикија, комшија Микан почео је да се распитује „о тој новој сили“ која је доказала да у Европи има и другачијег мишљења са довољно великом подршком да влада у некој од земаља представљених звездом на плавој застави уједињене породице.

Пратио, читао, спремио се за полемику.

(„Зоро, стави кафу и дај ону зелену флашу иза фотеле.”)

– Ех, да... Не шале се, гурају Немцима прст у око, сад им траже и исплату ратне одштете, доказује ми на примеру познавање материје...

– Ципрас је најавио да ће радити супротно захтевима ММФ-а, Европске централне банке и Европске комисије! Како ли ће то проћи, питам (га)...

– Како „како ће“!? Видећеш како... Кажем ти, комшо, рано си ти моје комунисте отпис’о! Џаба си ми чит’о оне Штулићеве стихове задњих двадесет година: „Да ли је то скуп интереса некорисних људи или нешто вредно робије“! Вредно, вредно! Неће роб више да трпи зулум капитала!

– Није то више она левица о којој ти говориш, комшија... Нема више револуција! Није ли се Сириза договорила са десничарима!? Само је и једнима и другима дозлогрдило да играју по правилима естаблишмента, и то је то, али ускоро ће спустити лопту. Биће то иста прича као и обично, жестока, готово револуционарна обећања, онда суочавање с реалношћу, па шминкање, поправљање. Филигранско баждарење.

(Хтедох да кажем – балансирање улево, али одустадох)

– То твоје лево – десно ми више уопште није јасно! А, није ни битно. Сад је другачије. Погледај код нас. Ко је и шта лево, а ко десно? Је л’ Чеда лево? Него, сачекај да видиш кад моји шпански комунисти (мисли, ваљда, на Подемос) сад ухвате залет! Или ће Унија бити како су је замислили кад су је правили или је неће бити!

– Нисам ни за какав екстремизам, ни леви ни десни. Поготову су код нас такве идеологије лепљиве као смола. И опасне. Знаш то, газиш седамдесету. Свашта си видео, ваљда си нешто и научио, чика Микане!

– Човек се учи док је жив, уосталом, ја сам словослагач у пензији, ја могу и да не знам, него ти пази шта причаш, да те после не хватају за реч! Него... Гледам га нешто. Овог Грка. Четрдесетак година, не носи кравату, бунџија, воли Че Гевару.

Ако би се обријао, и ликом би на њега подсетио.

– Ко?

– Ти!

– Види комшо. Још сам млад за политику. Још увек маштам да постанем фудбалер. ■

Потпуковник Јан Данмареј
представник Нордијског центра за род у војним операцијама

Више жена у процесу изградње мира

У Центру за мировне операције Генералштаба Војске Србије недавно је, уз подршку Нордијског центра за род у војним операцијама Краљевине Шведске и Канцеларије програма за развој Уједињених нација у Београду, одржан други Регионални курс за инструкторе за родну равноправност. Реч је о семинару организованом у оквиру UNDP SEESAC пројекта Родна равноправност у војсци: „Јачање регионалне сарадње у увођењу родне перспективе у реформи сектора безбедности на Западном Балкану“. Пројекат се спроводи у блиској сарадњи са министарствима одбране и оружаним снагама Босне и Херцеговине, Црне Горе, Македоније и Србије.

Била је то и прилика за разговор са потпуковником Јаном Данмарејем, једним од команданата Нордијског центра за род у војним операцијама, дела Међународног центра Шведских оружаних снага. Његова надлежност је да саветује чланице НАТО-а и међународне организације о увођењу родне перспективе у образовање и обуку ради повећања оперативне ефикасности свих операција и мисија Уједињених нација и Алијансе.

Говорећи о мисији Центра, потпуковник Данмареј истиче да Нордијски центар за род у војним операцијама (NCGM), као водећи међународни центар у тој области, омогућава учесницима поштовање родне перспективе у свакој ситуацији, зарад повећања оперативне ефикасности у обезбеђивању сигурности мушкараца, жена, дечака и девојчица.

– С обзиром на то да смо главно одељење НАТО-а за родну равноправност, једна од наших важнијих мисија и

Када говоримо о женама у сектору безбедности, верујем да је први изазов традиционални став припадника војске који нису навикли да посматрају жене као природан део оружаних снага. Када је Војска Шведске поставила родног саветника за директора операција и прогласила генерал-потпуковника одговорним за имплементацију Резолуције Савета безбедности 1325 и родне перспективе у све војне оперативне задатке и дужности, то је направило огромну промену. Од тада, родну перспективу видимо као оперативно средство које ће побољшати наше операције и ефикасност у достизању различитих стратешких циљева.

задатака јесте трансформација оперативних захтева из операција НАТО-а у глобални „Програм едукације и обуке“. Ми анализирамо захтеве и из два стратешка центра Алијансе, SHARE у Монсу у Белгији и АСТ у Норфолку у САД, развијамо програм едукације и обуке о интеграцији Резолуције Савета безбедности 1325 и родне перспективе на свим нивоима. То подразумева одређивање типа едукације и усавршавања потребних особљу војске, шта је потребно планирања, експертима, командантима... Након што вођство НАТО-а донесе одлуку, програм се трансформираше у курсеве, предавања и модуле за усавршавање, а Центар спроводи неке од основних курсева и семинара за лидере, као и за експерте и тренере у области родне перспективе.

Нордијски центар функционише као стециште експертиза и знања и, захваљујући томе, поседује велики број стручних експерата (SME), као и могућност да подржи и националне и организационе вежбе и остале заједничке активности.

О. *Зашто је важно развијати свесћ о родним перспективама у оружаним снагама, нарочито када је реч о простору Зајадног Балкана?*

– Традиционално, војна организација и војне активности су одувек биле изразито мушки оријентисане, те је родна перспектива занемаривана. Војска би требало да искористи пун потенцијал својих националних капацитета и да изабере најподобније особе за војнике, поморце и официре. То би подразумевало регрутовање из целокупне популације, уместо само из њеног мушког дела. Такође, процес изградње мира традиционално је претежно „мушки посао“, што се, искрено, није увек испостављало као нарочито успешно ако узмете у обзир конфликте широм света током последњих деценија. Сматрам да би један заједнички став о томе како применити Резолуцију 1325 и родну перспективу у региону Западног Балкана, у северноисточној Европи, свакако допринео позитивном тренду успостављања пријатељске атмосфере, која ће поспешити безбедносну ситуацију и оснажити перспективу људских права за све, и за мушкарце и за жене. У региону Западног Балкана је тек недавно започео отворен дијалог о злочинима у вези са сек-

суалним насиљем почињеним током деведесетих. Успостављање родне свести свакако ће потпомоћи овај тежак и захтеван процес.

О. *Тренинзи које организујете углавном се одржавају у Нордијском центру за род у војним операцијама. Зашто сте одлучили да, ево, други пут, тренинге организујете у Сарајеву и Београду?*

– Одлучили смо се зато што наш центар има задатак да подржава родну перспективу у регионима који су од интереса за НАТО. Када су ме из UNDP SEESAC-а питали да ли бисмо могли да подржимо овај регион на неки начин, овај пројекат ми се чинио интересантним и сасвим у складу с циљевима активности NCGM-а. Пројекат има снажну подршку и Алијансе и Шведске, као водеће нације NCGM-а и њених нордијских партнера. SEESAC је био покретачка снага у напорима да се омогући први курс обуке ангажованих снага ван нашег центра за обуку.

Циљ родне инклузије јесте да досегне што више људи. У нашем центру можемо да одржавамо само један курс родне обуке тренера годишње, са максимално 28 учесника. Организовањем курса уз помоћ мобилних тимова за обуку можемо да укључимо око 20 полазника, односно, тренера у одређеном региону, али само уколико нађемо професионални партнерски центар за обуку. Ти центри за обуку, PSOTC у Сарајеву и Центар за мировне операције у Београду, као део овог здруженог пројекта с SEESAC-ом, моћи ће да спроводе сопствене родне обуке. Такође, ми добијамо много овом сарадњом, јер се број наших стручњака и тренера повећава. Заправо, наша подршка током курсева у Шведској и на текућем курсу у Београду су инструктори из сарајевског PSOTC. Занимљиво је да су полазници прошлогodiшњег курса у Сарајеву укључени као синдикални лидери и ментори на овогодишњем курсу. Моје је задовољство да учим из њиховог искуства како су применили родну перспективу у свакодневном раду.

О. *Зашто су значајни тренинзи за инструкторе?*

– Рекао бих да људи углавном пажљивије слушају особе у које већ имају поверења него странце. Стога, уместо

да ја или моја екипа причамо и покушавамо да подучимо стотине војника, помораца и авијатичара, као и цивила који раде у војсци, министарствима одбране, спољних послова или у полицији, далеко је ефектније када обучимо стандардне тренере и експерте из различитих функционалних сфера како би могли да укључе родну перспективу у оно што већ подучавају и спроводе у својим професијама. На пример, један командир вода ће после родне обуке информисати и подучити своје војнике како да интегришу родну перспективу у дневне активности јединице. Не због политичке коректности, већ зато што је то паметан избор, који ће имати позитивни ефекат за тај вод.

На овом курсу у Београду имамо и мушкарце и жене различитих националности, чинова и искустава. Заиста осећам да имају отворен ум и велику жељу да науче више о томе како родна перспектива може да унапреди њихов професионализам. Њихова питања су прави изазов за нас, што је добро, а истовремено они отворено деле своја искуства и погледе на то где би Резолуција 1325 и родна перспектива могли да имају добре ефекте, али и лоше последице, имајући у виду колико је важно учити из грешака.

Q *Каква су Ваша искуства у раду са припадницима Министарства одбране и Војске Србије?*

– До сада нисмо директно сарађивали с Министарством одбране Србије пошто се највећи део сарадње остварује преко нашег партнера UNDP SEESAC-а смештеног у Београду. Међутим, неки од припадника Министарства одбране и Војске Србије учествовали су на нашим курсевима и семинарима и са њима смо успоставили близак однос, за који сам уверен да ће се још више развијати. У Центру за мировне операције нашао сам сјајног партнера с којим ћемо и даље сарађивати како бисмо заједнички развијали курсеве и обуке у складу с регионалним потребама, као и према стандардима НАТО-а.

Q *Према Вашем мишљењу, с каквим се изазовима сусрећу оружане снаге које, као Министарство*

одбране и Војска Србије, шек од недавно имају жене у својим редовима, и који су најефикаснији начини њиховог превазилажења?

– Верујем да се први изазов налази у традиционалном ставу припадника војске који нису навикли да посматрају жене као природан део оружаних снага. Када је Војска Шведске поставила родног саветника за директора операција и прогласила генерал-потпуковника одговорним за имплементацију Резолуције 1325 и родне перспек-

тиве у све војне оперативне задатке и дужности, то је направило огромну промену. Од тада, родну перспективу видимо као средство које ће побољшати наше операције и ефективност у достизању стратешких циљева.

Већ могу да приметим да многи млади официри који су служили у иностранству увиђају практичну примену интеграције родне перспективе. Они схватају важност њене имплементације и верујем да виши команданти морају бити у могућности да одговоре на захтеве нижих чинова да се тренутна ситуација побољша. Ово је глобално стање и није нимало специфично само за овај регион. Напротив – чини ми се да су многе нације овог региона отпочеле овај пут у позитивном духу и разумном брзином. Он ће захтевати одређено време, али сваки мали корак се рачуна. Четири нације које су укључене у овај текући пројекат који је под вођством UNDP SEESAC-а јесу доказ у прилог томе. ■

Биљана МИЉИЋ
Снимио Даримир БАНДА

Пише
Александар РАДИЋ

Руска чизма на Арктику

Снажни економски мотиви Русије да ефективно контролише арктичка пространства иза себе има подршку политичког вођства. Полазна основа су процене да се 30 одсто преосталих залиха гаса и бар три одсто залиха нафте налази на Арктику, али то је само врх леденог брега потенцијалних економских користи. Додатни мотив је потенцијал нове руте за бродски превоз терета дуж северних обала Русије. Глобално отопљавање отворило је руту која је знатно краћа веза између Европе и источне Азије од пловидбе кроз Суецки канал и заобилазно око Рта добре наде. Од Руских оружаних снага затражено је да буду претходница фирмама које у скорој будућности треба да пронађу начин за коришћење богатства севера. За почетак, руска војска мораће да „покаже заставу“, а конкурентима у подели простора и ресурса Арктика тиме стави до знања да мисли озбиљно. Руска војска кренула је у „освајање“ крајњег севера од краја 2013. године.

Сасвим природно, од Руских оружаних снага затражено је да буду претходница фирмама које у скорој будућности треба да пронађу начин за коришћење богатства севера. За почетак, руска војска мораће да „покаже заставу“, а конкурентима у подели простора и ресурса Арктика тиме стави до знања да мисли озбиљно.

Последњих месеци из Русије долазе вести о све више војних активности повезаних са Арктиком. Уместо раније подељене зоне одговорности поларних области између више команди стратешког ранга одлучено је да се формира јединствена команда са интервидовским јединицама. Од 1. децембра 2014. на папиру постоји Здружена стратешка команда „Север“, која ће у следећих неколико година да се попуни са наменски формираним тактичким јединицама. За сада команда има јединице морнарице и противваздушне одбране које су стационарне на северу од Мурманска до Чукотке. Руске јединице биће истурене на острвима Котељин, Врангел и Смит, затим на Колском полуострву, Архангелској области и континенталним базама крајњег севера.

За логистичко обезбеђење јединица формираће се модулари поларни „војни градови“, који ће бити самостални у подмиривању основних животних потреба људства и одржавању технике. Током јесени прошле године подигнуте су три модулари базе од којих је једна смештена неких 900 km од Северног пола на

острву Александрина земља. Саграђена је база „Поларна звезда“ на Врангеловом острву и база на острву Шмит.

Развој команде „Север“ подразумева градњу мреже од 13 аеродрома погодних за размештај борбене авијације укључујући ловце пресретаче великог домета МиГ-31БМ. Планирана је градња 10 радарских положаја и командних места противваздушне одбране. Руска војска жели да што пре заштити ваздушни простор Арктика и централних делова земље и

зато ће команда „Север“ имати јединицу ваздушно-космичке одбране ранга дивизије. Током ове године формираће се ракетни пук ПВО на Новој Земљи, који ће имати најновији производ руске одбрамбене индустрије – ракетни систем С-400. Батерија система Панцир-С1 биће задужена за заштиту аеродрома у поларном појасу Мончегорск. На острву Котељин размештена је тактичка група обалске одбране наоружана противбродским

ракетним системима. Према плану развоја команде „Север“, она ће имати две арктичке бригаде прилагођене обуком и техником суровим климатским условима. Новоформирана 80. самостална мотострељачка бригада формирана је у Мурманској области.

Боравак на Арктику подразумева свестране припреме у погледу набавки нове технике прилагођене тешким климатским условима и логистике пре свега за способне људе који ће боравити у изолованим базама. Један од примера за озбиљност намере је недавна провера одлика нових моторних возила за службу на Арктику. Разни точкаши високе проходности, гусеничари и оклопна возила *рис* и *шајфун* превалила су у колони 2.100 km од центра за испитивање војних моторних возила у подмосковском месту Броњица до Печењега на северу.

Русија је под притиском економске кризе, али барем за сада нема ни наговештаја да ће се променити приоритетни задатак да се обезбеди све потребно за размештај јединица Команде „Север“. ■

На недавном самиту шефова држава и влада Европске уније разговарало се о стварању јединствене војне организације, која би могла да постане снажан ослонац заштите њених интереса

ИНТЕРВЈУ У ДУЕТУ – ТИНО ФАВАЦА И СНЕЖАНА ТИНТОР ФАВАЦА

ТАЈНА ВЕЛИКОГ ГЛАСА

Тенор Тино Фаваца и сопран Снежана Савичић Секулић наступили су са Уметничким ансамблом Министарства одбране „Станислав Бинички“ на традиционалном Новогодишњем гала концерту у Великој дворани Коларчеве задужбине. Публика је са њима певала, осмехивала се, њихала, аплаудирала и измамила два биса. С концерта су сви изашли добро расположени. Јер, више него на концерт, то вече личило је на добро дружење. Разлог сасвим довољан да сицилијанском тенору поставимо неколика питања.

СИНТониЈА – У МУЗИЦИ И У ЖИВОТУ

На интервјуу је дошао са супругом Снежаном Тинтор. Снежана је виолинисткиња. Партнери су на сцени и у животу. Такође говоре удвоје. „Синтонија треба да постоји како у музици тако и у браку. Ја кренем да говорим, а она заврши моју реченицу“, каже Тино. „Његова мисао је кратка. Концепт. Воли све да каже тек у неколико речи. А ја преводим његову мисао“, надовезује се Снежана. „Претвара је у слике“, закључује Тино.

Повремено сам се окрећала да погледам како публика реагује. Сви су били насмејани. Да ли је сваки

Ваш концерт ипак? Да ли је то основни показатељ да је концерт био успешан?

Тино: Кад сам на сцени морам да се осећам добро. Док певам, ја сам срећан. Публика може то да осети. У том тренутку ми делимо исту емоцију. Публика доживљава оно што ја осећам. Сваки мој концерт има исти циљ. Публика мора да изађе с концерта насмејана. Волим и кад видим да се неко у публици загрио. Тада схватим да сам победио.

Снежана: Тинови концерти су интимни, фамилијарни, емотивни, јер је и он такав. Његови концерти су спој дружења и уметности. Ако се музика не ствара заједно са публиком, онда је концерт хладан, линеаран, нема реакције.

Како састављате репертоар? Да ли је важно да се на њему нађу композиције које ће и публика знати да пева?

Тино: Репертоар је веома важан. Ја певам и оперске арије и наpolitанску лагану музику. Све је то италијанска песма. Кад певам „Volare“, сви певају са мном. Чак и веома млади. То је добар осећај, јер се на тај начин не спајају само гласови већ се остварује и веза између два народа.

„СВАКИ МОЈ КОНЦЕРТ ИМА ИСТИ ЦИЉ. ПУБЛИКА МОРА
ДА ИЗАБЕ С КОНЦЕРТА НАСМЕЈАНА. БОЛИМ И КАД ВИДИМ
ДА СЕ НЕКО У ПУБЛИЦИ ЗАГРЛИО. ТАДА СХВАТИМ ДА САМ
ПОБЕДИО.”

Снежана: Он воли да исприча своју Италију. Није ограничен једним стилем. Репертоар је веома широк и прилагођава се прилици која се тражи. Тино се најрадије представља управо репертоаром какав је био на Новогодишњем концерту, јер то је оно што и публика највише воли да чује.

Наступали сте у Србији више од двадесет година. Да ли сте за то време научили и неку песму на српском?

Тино: Певао сам „Ој Мораво” на крају турнеје по Србији 2003. године. Допала ми се, јер је то права мелодија за теноре. А и нема много текста. Ваш језик није нимало лак Италијанима. Желео сам да певам на оригиналном језику, а да не звучим као странац.

Снежана: Често то ради. Кад наступа у некој земљи, научи кључну композицију која представља тај народ. И тада публика реагује на њу. Изабрали смо „Ој Мораво” и зато што је та река жила Србије. Тино је с мора и вода је важан животни елемент за њега. Наш мото је да на наступима промовишемо природу, сунце, живот, љубав, земљу, реке...

ЖИВИ ВУЛКАН

Како је изгледао ваш први долазак у Београд?

Тино: Долазак у Београд био је логичан корак, јер је моја супруга Српкиња. Први пут сам дошао 2003. године. Направили смо турнеју по целој Србији, а завршили смо је у Београду, на Коларцу. Први утисак једнак је последњем. Не мења се ништа. Исту емоцију осећам сада као и пре дванаест година.

А како је уследила сарадња с Уметничким ансамблом „Сћанислав Бинички”?

Тино: Маестро Војкан Борисављевић и ја смо на Интернационалном фестивалу у Охриду 2011. године освојили прво место с композицијом „Terra mater”. Маестро Борисављевић писао је музику за композицију, а ја текст. Кад смо се вратили у Београд, предложио ми је да је изведемо на концерту поводом Дана Војске. Тако је започела сарадња с оркестром „Бинички”. После тога смо заједнички наступали још два пута – на Пролетном концерту у Дому синдиката и на Новогодишњем концерту у Коларцу.

Чини се да се добро слажете с оркестром на сцени?

„НЕ ПОСТОЈИ СНАЖАН, НИТИ СЛАБ
ГЛАС. ПОСТОЈИ НАЧИН НА КОЈИ СЕ
ПЕВА. ПЕВАЧ МОЖЕ ИМАТИ МАЛИ
ГЛАС, АЛИ ВЕЛИКУ ЕМОЦИЈУ. ТО ЈЕ
ТАЈНА. ВЕЛИКИ ГЛАС ЈЕ ОНАЈ КОЈИ
СТИЖЕ ДО СРЦА ОНОГА КО СЛУША.”

Тино: Слушају ме. Схватају мој стил, мој дух. Важно је да оркестар послуша певаца. А они проживљавају са мном сваку ноту коју отпевам. Остварујемо лепу везу на уметничком нивоу, а онда то може и публика и да осети.

Не сећам се да сам икада чула снажнији глас. Одакле долази та снага?

Тино: Глас је инструмент који се учи као било који други. Имао сам одличног учитеља, који ми је показао како да одржим тај глас, како да га сачувам. Али, не постоји снажан нити слаб глас. Постоји начин на који се пева. Певач може имати мали глас, али велику емоцију. То је тајна. То је глас који стиже до срца онога ко слуша. То је глас који може да учини да се неко осећа добро или да плаче.

Снежана: Додала бих и то да је Тино рођен на вулкану. Он је са Сицилије и његов глас је аутентичан, јер представља његову земљу. Етна је жив вулкан и све што расте на том поднебљу необично је снажно. Тино све снажно доживљава и то гласом преноси. Такву врсту дара природа даје реткима.

Имаће ли већ планове за 2015. годину? Хоће ли се настави сарадња са „Биничким”?

Снежана: Ми смо увек пуни идеја. Кренемо да радимо и не заустављамо се. Од идеје до остварења, ипак треба размотрити и реална стања и могућности. Али, надамо се да ћемо и даље наступати с овим оркестром. ■

Драгана БАРИЈАКТАРЕВИЋ

Хришћански пост

Јачање воље и тела

Постило се у свакој невољи и тузи, при ратној опасности и страдању, увек када је требало измолити Божју милост. Још нас древни пророци уче да је Богу угодан само онај телесни пост који је праћен уздржавањем од сваког злог дела, речи и мисли.

У православној духовности пост заузима веома важно место, јер без њега, кажу свети оци, нема напретка ни у једној хришћанској врлини. У давној прошлости, појам поста обухватао је потпуно уздржавање од било какве хране, да би касније попримио смисао уздржавања од једне врсте хране која се назива „мрсном“, то јест оне која у себи садржи масноће животињског порекла. Ваља знати да у чисто посну храну спадају: хлеб, поврће, воће и разни биљни плодови. Посебну врсту поста представља „сухоједење“, које подразумева употребу само некуване, дакле суве посне хране.

На пост наилазимо у многим религијама, али тек у хришћанском предању он добија пуни духовни смисао и не односи се само на телесно уздржање, већ подразумева и труд душе у врлинама. Пост је постојао и у старозаветној цркви и њиме се изражавало обраћање човека Богу, његова скрушеност и покајање. Постом се човек смирује пред својим Творцем, а телесни труд поста припрема душу да молитвом затражи помоћ од Бога.

Божја заповест о посту дата је још праоцу Адаму у рају. Тек када је прекршио заповест поста, Адам је пао у сластољубље и гордост. Стога је заповест о посту саставни део Закона који је Господ, преко пророка Мојсија, предао јеврејском народу. Много је примера богоугодног поста и у Новом Завету. Сам Господ Исус Христос пости 40 дана и ноћи пре почетка проповеди о доласку Царства Небескога. Учи нас да постимо тајно, без лицемерја, за разлику од фарисеја који су јавним постом желели да стекну људску славу.

Смисао поста

Основни циљ поста јесте очишћење душе и тела од телесних и душевних страсти, као и прослављање Бога и његових светих. Прави пост, дакле, има две стране, телесну и духовну, и састоји се како у уздржању од „мрсне“ хране тако и у уз-

државању од рђавих мисли, жеља и дела, умножавању молитава, добротинстава и вршењу свих јеванђелских врлина. Пост обуздава сластољубље и стомакоугађање. Истовремено ослобађа човека од тираније душевних страсти и рђавих помисли. Њиме се чисти човеков ум. Немогућа је чиста и сабрана молитва и стицање било које хришћанске врлине без душевног и телесног поста. Ипак, најважнији циљ поста јесте да уз његову помоћ стекнемо заједницу са живим Богом.

Свети Јован Златоусти нас учи шта је истински пост: „Кажеш да постиш. Увери ме у то својим делима. Ако видиш сиромаша, удели му милостињу. Ако се нађеш са непријатељем својим, измири се са њим. Видиш ли на улици неко лепо лице, одврати свој поглед од њега. Дакле, не само да постиш стомаком, већ и очима и слухом, и рукама и ногама и свим удовима тела...“

У време поста потребно је да више хранимо душу молитвом и речју Божјом, него ли тело храном и уживањима. Господ каже да се зли духови изгоне једино постом и молитвом. Зато и Црква у време поста подстиче вернике на усрднију молитву и у храмовима и у личним молитвама. У време поста верници би требало да избегавају свако славље и забаву, а супружници и телесно општење. У посту се не обављају венчања, а добро је у том периоду максимално смањити и гледање телевизије и слушање радија и то време искористити у читању Светог Писма и других верских књига.

Пост средом и петком

Среда и петак су се од најранијих дана сматрале данима посвећеним посту и молитви. Посте се то-

ком целе године, осим у периодима Трапавих недеља. Пост средом је одређен у знак сећања на Јудину издају Господа Христа, док петком постимо јер је Господ тога дана разапет на крсту. Од старине ти дани се посте „на води” и без употребе уља. Када у ове дане падне празник с црвеним словом или светитељ чије је име у календару одштампано маснијом бојом, дозвољена је употреба уља и вина. На уљу се може постити и у случају телесне слабости. Што се тиче духовног поста, средом и петком треба се више и усрдније молити.

Велики пост

Велики пост је најважнији у току године. Његов основни задатак јесте да нас телесно и душевно припреми за празник Васкрсења Христовог. То је уједно и најстрожи пост Цркве и обавезан је за све хришћане. У време поста уздржавамо се од меса, јаја, сира, млека, дакле хране с животињским масноћама. Вино и уље дозвољени су само суботом и недељом, али и на дан Свете четрдесеторице мученика, док се риба може користити само на Благовести и Цвети. Свим осталим данима пости се „на води”, а поготово строго средом и петком. Прва три дана прве недеље Великог поста од старине се посте посебно строго. То исто важи за последњу недељу поста, коју постимо „на води”, осим на Велики Четвртак на који се дозвољава уље и вино. На Велики Петак се уздржавамо од јела и пића све до изношења плаштанице, дакле до три сата поподне, после чега се узима лаган оброк „на води”. Такође строго постимо и Велику Суботу као једину посну суботу у току године.

Божићни пост

Следећи дужи период поста у години је Божићни пост који траје четрдесет дана, али није тако строг као Велики Пост. Почиње 15/28. новембра, а завршава 24. децембра/6. јануара. У току поста не једемо месо, бели мрс и јаја. Уље и вино дозвоље-

ни су свим данима осим среде и петка који се посте „на води”. Риба се једе сваке суботе и недеље и на Ваведње Пресвете Богородице, чак и ако празник падне у среду или петак. Последња недеља Божићног поста строже се пости, без употребе рибе, а по могућности „на води”. На Бадњи дан се не употребљава ни уље ни вино, већ се обавезно пости „на води”.

Пост Светих Апостола

Пост светих Апостола траје од Недеље свих светих до празника Светих Апостола Петра и Павла 28. јуна/12. јула. Сличан је Божићном, мада нешто блажи. За време његовог трајања не једе се месо, бели мрс и јаја. Риба, вино и уље се једу сваки дан осим, наравно, среде и петка који се посте „на води”. Дан уочи Петровдана се такође строго пости, осим ако падне у суботу или недељу, када је дозвољена употреба уља. На дан Рођења Светог Јована Крститеља једемо рибу, иако падне у среду или петак. Уколико Петровдан падне у среду или петак, тога дана не мрсимо већ једемо рибу, вино и уље.

Госпојински пост

Госпојински пост је најкраћи од четири велика поста и траје 15 дана, од 1/14. августа до 28/15. августа. Посвећен је духовној припреми уочи празника Успења Пресвете Богородице. Строжи је од божићног и апостолског, те православни хришћани због великог поштовања према Пресветој Богородици овај пост посте као и Велики пост, све дане „на води”, осим суботе и недеље када је дозвољено уље и вино. Једино на Празник Преображења Господњег једемо рибу без обзира у који дан недеље он пао. Ако празник Успења падне у среду и петак, не мрсимо већ и тада једемо рибу, вино и уље. У нашем народу постоји обичај да се младо грожђе не једе до Преображења Господњег, јер се тога дана у црквама благосиља грожђе и дели народу. ■

Приредио Душан ГЛИШИЋ

ВЕРСКИ ПРАЗНИЦИ 15–28. фебруар

Православни

- ✝ 15. фебруар – Срећење Господње
✝ 23. фебруар – Свети свештеномученик Харалампије (почетак поста)

Римокатолички

- ✝ 18. фебруар – Чиста сриједица – Пепелница (пост)

СВЕТИ СВЕШТЕНОМУЧЕНИК ХАРАЛАМПИЈЕ

Овај велики светитељ био је епископ у Магнезији, а у време свог страдања за веру Христову имао је 113 година. Током владавине цара Септимија Севера почео је страхан прогон хришћана. Мудри и храбри старац, свештеник Харалампије није се крио од прогонитеља него је слободно и јавно проповедао своју веру. Многе невернике је преобратио и привео хришћанству, чак и цареву ћерку Галину.

Када су га заробили, достојанствено је подносио све муке на које су га ставили. После молитве испустио је душу пре него што се целатов мач спустио на његов врат. То се догодило 202. године, а царска кћи Галина узела је његово тело и часно га сахранила. ■

Луј Пастер

Прве болничке установе, као и све друго у европској цивилизацији, с правом можемо потражити у античкој Грчкој и старом Риму. Још тада су војне болнице биле међу најбоље опремљеним и кадровски и материјално. Биле су специфичне и по томе што су имале операционе сале, све потребне медицинске инструменте, чак и своје кухиње. Ниво хируршке технике у њима био је завидан, што је делом потврдило и чувену Хипократову тезу да је „рат најбоља школа за хирурга”.

ПОЧЕТАК ЗДРАВСТВЕНОГ ЗБРИЊАВАЊА

Пише Биљана Поповић

Манастир

Оснивање првих болница често се, мада погрешно, повезује са настанком хришћанства. Они који сматрају да су прве медицинске установе, па можда и болести у њима лечене, везане за хришћанство, или да су њихов производ, треба да знају да је таквих установа било и много раније. У асирским и вавилонским храмовима три хиљаде година пре нове ере откривени су трагови медицинске донтологије, ценовници за услуге лекара и свештеника, записи о лекарским дужностима и обавезама, али и о казнама за прекршаје. Лечење и хируршке интервенције спроводиле су се у храмовима – болницама, у којима је темељ лечења било умеће лекара и воља богова.

И код старих Египћана пронађени су археолошки остаци предмета из операционих сала и инструмената, као и правила, уклесана у виду хијероглифа на зидовима о томе како се операције обављају.

Образовање најстаријих лекара и прва медицинска знања стицани су у школама за обуку лекара, чак четири хиљаде година пре нове ере, када су хирургија ока и уха и намештање сломљених костију биле најзаступљеније медицинске области. Прве „анестезиолошке интервенције” при оперативним захватима сводиле су се на онесвешћивање пацијента ударом дрвеног чекића, по могућности без прелома лобање. Успешност је, с обзиром на саму анестезију, била очекивано делимична.

ХОТЕЛ ЗА СИРОМАШНЕ

Хотел „Диеу” у Паризу је најзначајнија средњовековна болница. У њој су се, између осталог, налазиле посебне собе за болеснике различитих обољења, сале за операције, породилиште, двокреветне собе за болеснике, те простор за организовано прање веша и топло купање болесника у терапијске сврхе.

Иако су пацијенти Хотела „Диеу” потицали из сиромашнијих слојева становништва, услови њиховог лечења били су изузетно високи. У двокреветним собама у којима су били хоспитализовани болнички кревети су имали и посебне завесе, којима се пацијентима омогућавала приватност.

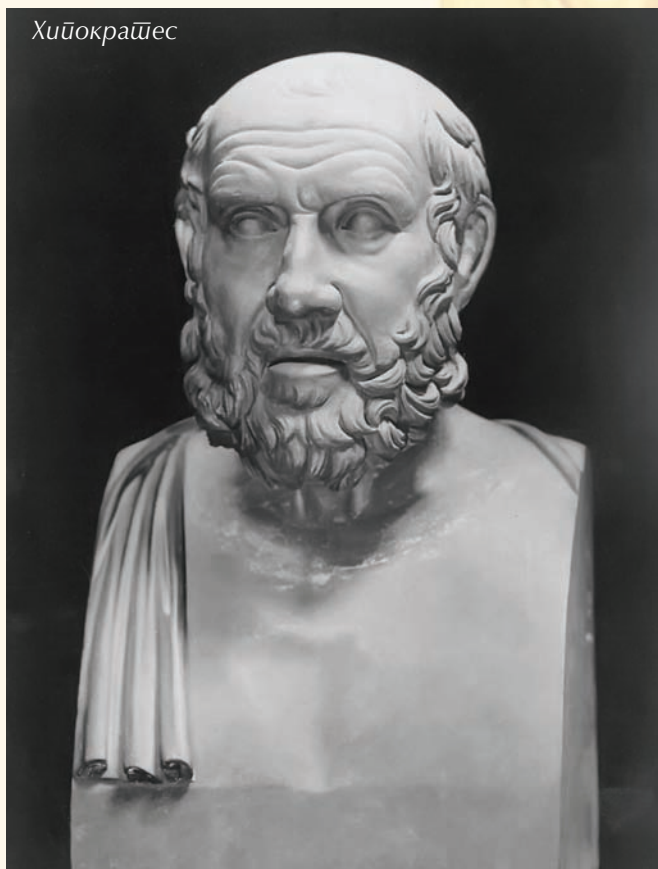
ске болнице

Још у то време постојале су и терапије лековима, од којих су неки и данас делимично у употреби (опијум, мента и слично) а превентива, попут изолације туберкулозних и заразних болесника, и тада је сматрана веома важном, што се задржало до данашњих дана.

У јеврејским синагогама постојале су болнице за смештај заражених путника, болесника и трудница. У раним данима индијске цивилизације лекари су имали задатак да помажу становништву у различитим приликама, па су, да би одговорили многобројним обавезама, образовали веома широку мрежу стручњака. За сваких десет села био је задужен по један лекар.

Кинеска, астечка и цивилизације Маја и Инка познавале су методе лечења болесних и повређених, али нема трагова о постојању болница.

Хипократ

Прве здравствене институције у античкој Грчкој и Старом Риму

Грчка цивилизација обилује споменицима првих здравствених институција. Још у 9. веку пре нове ере Хомер је у својим делима помињао војне болнице. У документима која потичу из 1139. године пре наше ере санктуарије се помињу као храмови и болнице у којима су лечени сиромашни и болесни. Будући многобошци, стари Грци методе лечења повезивали су са мистицизмом који се односио на чување здравља и богове који су за то били задужени. Тако Хомер каже да лечење, као значајна вештина, води порекло од самог Аполона који га је и открио људима, док се богиња Хиџија старала о здрављу и лепоти Грка.

Најстарији антички лекари били су Асклепиос и Ескулап. Најпознатији лекар и творац лекарске заклетве Хипократ био је њихов следбеник. Хипократ је рођен у Косу 460. године пре Христа. Храм у том граду постао је медицински образовни центар и место где су се примењивале разне методе (аускултација, перкусија) и принципи дијагностике, као и лечења која су укључивала и хируршки приступ болести.

Хипократова учења наставили су Целсус, Гален и многи други учењаци тог доба.

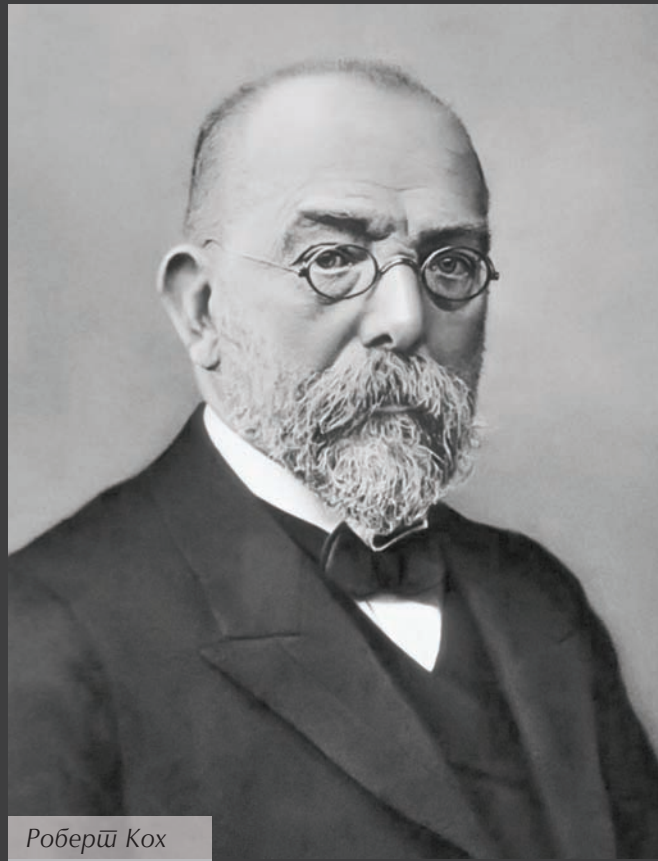
У време Старог Рима стварају се такозване здравствене таверне (*tabernae medicae*), претече модерних поликлиника и диспанзера, у којима је лечење било бесплатно. Поред њих постојале су и ескулапије, болничке и амбулантне установе, док су војне болнице називане велетудинарије и налазиле су се у војним баракама или шаторима. Оне су биле специфичне и по томе што су имале операционе сале, медицинске инструменте и кухиње. Ниво хируршке технике у њима био је завидан, што је делом потврдило и чувену Хипократову тезу да је „рат најбоља школа за хирурга“.

Развој болница

Под утицајем хришћанске цркве затварају се многе ескулапије, што је утицало на каснији развој болница, а самим тим и на предрасуду да је настанак болница везан за хришћанско учење. Брига о болеснима, њиховом смештају и лечењу у раном хришћанству била је више везана за спасење и излечење хришћанске душе, а не тела. Хришћанство је наметнуло стварање институција као што су диаконије (за

Флоренце Нигхџингале

Роберт Кох

пријем ходочасника), орфакторије (прихватилишта за децу), ксенодохије (уточишта за сиротињу), геронтохомије (прихватилишта за старе) и нозохомије (уточишта за болесне).

Владари многих земаља, који су хришћанство примили као своју религију, дају налоге да се и на њиховој територији граде болнице хришћанског карактера. Тако је 369. године цар Јустинијан изградио болницу Светог Базила у Цезареји, а 370. године Хришћанску болницу у Константинопољу. У познате болнице тог времена спадају и болница у Риму из 390. године, чувена болница у Лиону – Хотел „Дијеу“ из 542. године, као и једна од најпознатијих у оквиру катедрале Нотр Дам де Пари, у Паризу из 660. године.

У арапском свету допринос развоју болница и медицине генерално био је веома велики нарочито у доба Харуна Ал Рашида (786–809). Он, не само да је градио болнице, већ је захтевао и обезбеђивао бесплатно лечење у њима. У његово време било је око 60 болница и диспанзера, међу којима и школе Едеса и Гундсхапур, у којима су постављене основе мухамеданске медицине. Кад је реч о хирургији и неким облицима здравствене превентиве, може се с правом рећи да су арапски лекари били у предности над хришћанским. То је посебно долазило до изражаја у тадашњим хришћанско-муслиманским окршајима и ратовима у Арабији.

Средњовековна медицина

Средњи век је омогућио, ако већ није условио, појаву хосписа, коначишта која су се налазила у оквирима зидина градова или ван њих, а веома често су подизана и на раскршћима путева. Те установе оснивају свештенички редови

(Хоспис Светог Бернарда у Швајцарској 962. године, Хоспис у Светој земљи, из 1099. године, са више од две хиљаде пацијената), па се оне веома често оснивају уз саме цркве, попут већ поменутог Хотела Дијеу (веће установе подижу се уз архиепископије), као и лепрозорији за изолацију оболелих од лепре (лазарети).

У историји развоја болница Хотел „Дијеу“ у Паризу је најзначајнија средњовековна болница. У њој су се, између осталог, налазиле посебне собе за болеснике различитих обољења, сале за операције, породилиште, двокреветне со-

ИНОВАЦИЈЕ УСЛОВИ ДОНАЦИЈЕ

Приликом изградње нове болнице са 120 болничких постеља, позната добротворка из 18. века мадам Некер поставила је услов за своју издашну новчану донацију. Медицинске иновације које је 1776. године увела као својеврсни услов за донирање значајних финансијских средстава, без којих једна од тада најмодернијих болница не би ни угледала светло дана, у наше време сматрамо уобичајеним. Тада су, међутим, њени захтеви дочекани „на нож“. Срећом, ипак су прихваћени.

Услови су подразумевали да сваки болесник има свој кревет, да сале буду осветљене и проветрене, да болнички кадар буду и часне сестре, да лечење и негу спроводе лекари и хирурзи, да храна буде примерена болесницима и њиховом лечењу, да се постељина мења два пута дневно и да се за све оболеле обезбеде довољне количине лекова.

бе за болеснике, које су међу постељама имале завесе ради омогућавања приватности, као и простор за организовано прање веша и топло купање болесника у терапијске сврхе.

Бонице су грађене у облику крста, а део свакодневног терапијског протокола била је и јутарња миса. Болнице су зидане од камена и цигле, а „логистички“ су биле снабдеване из сопствених извора. У кухињама, перионицама, набавци медицинског материјала, односно брању трава и справању лекова, радили су излечени болесници. Принцип лечења заснивао се на девизи симилиа симилибус – жутицу су лечили жутом травом, нервне болести призивањем Свете Вите и томе слично.

Болница Ал Мансур основана је у Каиру 1276. године и била је специфична по томе што су оболели од заразних болести смештани у посебно одељење, а по изласку из болнице морали су да плате одређену суму новца. Тако је почела пракса плаћања болничких трошкова.

У време ренесансе јављају се грађанске комуналне болнице, а велики напредак доживљавају хирургија, анатомија и медицинска терапија за одређења обољења. Граде се опште болнице за просјакe и сиромашне, Хотел „Диену“ за сиромашне хроничне болеснике, лепрозорије и азили у којима су изоловани душевни болесници да би се од њих заштитило становништво. Такође, за исту категорију градског становништва отварају се и породилишта.

Ново доба

Чувена добротворка мадам Некер увела је 1776. године медицинске иновације које су биле својеврсни услов за њену донацију средстава којима би се изградила болница са 120 постеља. Услови су подразумевали да сваки болесник има свој кревет, да сале буду осветљене и проветрене, да болнички кадар буду и часне сестре, да лечење и негу спроводе лекари и хирурзи, да храна буде примерена болесницима, да се постељина мења два пута дневно и да се за све оболеле обезбеди довољне количине лекова.

У 19. веку развој болница и других медицинских установа је стагнирао, а узрок је лежао у грешкама у медицинским поставкама – сматрало се да је рана која се гноји „добра“, јер тако најбоље зараста, операције су рађене без минималних хигијенских предуслова као што је прање руку, па је смртност достигала и више од 90%.

У другој половини 19. века долази до препорода – Лајнек 1820. године дефинише технику аускултације стетоскопом, Шопард, Дипитрен и Лисфранк 1830. године напредују у хирургији, првенствено увођењем алкохола као средства за опијање (обезбољавање), Лонг у Енглеској анестезира пацијенте етром, а 1848. године Мортон користи прву општу анестезију. Листеа 1865. године уводи антисепсу код операција, а потом и асепсу, Кох у периоду од 1880. до 1890. године открива бацил туберкулозе, долази до Пастеровог револуционарног открића бактерија, а Рендген 1895. године открива х-зрачење и радиографију.

Тиме се незауоставиви развој медицине у другој половини 19. века не завршава. Флоренс Најтингел 1860. године оснива прву школу за медицинске сестре у болници Св. Томаса из које, три године касније, излазе прве школоване медицинске сестре. Увођење система социјалног осигурања и његово озакоњење спроведено је на иницијативу немачког канцелара Бизмарка и донело потпуно нове могућности за лечење радничке класе и сиромашнијег становништва.

Вилхелм Конрад Рендген

Савремена болница

У 20. веку болнице добијају своју најважнију функцију, а то је пружање најбољих услуга пацијентима. Према међународним статистичким стандардима, хоспитализација (боравак болесника у болници) је период смештања пацијента у болницу током периода третмана, а укључује и третман у дневним болницама, хосписима, кућно базираним болницама. Оне нуде и обезбеђују унутрашњу заштиту под надзором квалификованих доктора медицине.

После усвајања Опште декларације о правима човека, развија се пацијентоцентрични приступ у здравству, којим се укида однос према пацијенту као човеку кога болест искључује из друштва и над којим се, као над објектом, спроводе мере да би се уклонила болест.

Данас, у болницама 21. века пацијент има „радни статус“, који подразумева максимално искоришћавање доступног знања с обе стране болничке постеље, обострано залагање, сарадња и извршавање обавеза, као и у сваком другом раду. Пацијент, лекар и медицинска сестра – техничари су сарадници и партнери. ■

(Наставак у следећем броју)

НАЈБОЉА СПОРТСКА ЕКИПА ВОЈСКЕ СРБИЈЕ 2014. ГОДИНЕ

Небеске Видре

Србија и град Ниш се и у свету препознају по падобранској екипи Војске Србије, која је у протекле 22 године учествовала на бројним такмичењима, освојила на стотине признања и медаља и има неколико државних рекорда у падобранству у свом поседу. Ове године пред њима је нови изазов — учешће на светским војним играма у Јужној Кореји.

Награда Медија центра „Одбрана“ за најбољу спортску екипу Војске Србије у 2014. години додељена је падобранској екипи Војске Србије „Небеске видре“, која је на 60. државном првенству освојила прво место у генералном пласману, тријумфовала у класичној падобранској дисциплини скок на циљ и заузела треће место у фигуративним скоковима. Првенство је одржано августа прошле године на аеродрому „Давидовац“ код Параћина, а на њему је опет виђен велики ривалитет падобранске екипе Војске Србије са екипом Аеро-клуба „Параћин“. Није то био једини успех војних падобранаца у прошлој години. Они су учествовали и у обарању српског рекорда у великој формацији, док су заставници Мирољуб Јанићијевић, Радмила Ђурић и Синиша Мићић као репрезентативци Србије учествовали на светском првенству у Бањалуци.

УСПЕХ ОБАВЕЗУЈЕ

– Признање за нас значи сатисфакцију за уложене напоре у досадашњој падобранској обуци и на такмичењима, али уједно представља и велику обавезу за наступе у будућности – каже вођа и такмичар екипе потпуковник Слободан Јовановић.

Државни рекорд у падобранству оборен је 27. октобра прошле године на војном аеродрому „Батајница“ уз учешће падобранаца из екипе „Небеске видре“. Формацијски лик у слободном паду обликовало је 25 падобранаца, што је за једног падобранца више од старог рекорда. Иницијативу за обарање ваздухопловног рекорда покренуло је удружење „Жене-летачи Србије“, а велику подршку овом ваздухопловно-спортском подухвату дала је Војска Србије обезбеђењем хеликоптера и потребних налета.

Развијено спортско падобранство једне земље не може се замислити без ослањања на војску те земље, што је пракса у многим државама света. Падобранска екипа Војске Србије настала је 1992. године, а назив екипе „Небеске видре“ недвосмислено је асоцирао на покрете које спортски падобранци изводе у ваздуху и елеганцију која неодољиво подсећа на покрете видри у води. Име падобранске екипе се мењало у зависности од назива државе или војске, али оно што се није мењало од 1992. године па све до данашњих дана јесте тренд постизања врхунских резултата по којима је овај при-

времено формиран војни састав надалеко познат. Део чланова ПЕВС „Небеске видре“ представља окосницу Репрезентације Србије у падобранству, која у име Ваздухопловног савеза Србије представља наше падобранство на највећим међународним такмичењима.

ПОНОС ГРАДА, ДРЖАВЕ И ВОЈСКЕ

Падобранска екипа Војске Србије „Небеске видре“ базира у Нишу у 63. падобранском батаљону Специјалне бригаде Војске Србије. Припадници екипе и такмичари су официри и подофицири који поред својих редовних дужности на својим радним местима налазе довољно ентузијазма и воље да војно падобранство представљају и на спортским приредбама у земљи и иностранству. Постати члан „Видри“ није нимало лако. Пре свега, захтева се да будући припадник ове спортске падобранске екипе врхунски влада падобранском вештином и то на много вишем нивоу од оног који се захтева од осталих војних падобранаца.

Србија и град Ниш се и у свету препознају по „Небеским видрама“. Од свог установљења почетком деведесетих година припадници овог спортског колектива учествовали су на многим такмичењима, међу којима су најзначајнија CISM светске војне игре, CISM светска војна првенства у падобранству, FAI светска и европска првенства у падобранству и већи број регионалних CISM падобранских првенстава. „Небеске видре“ су током четврт века новије историје 16 пута освајале екипни шампионат државе у дисциплини скокови на циљ, пет првих и три друга места у генералној екипној конкуренцији у класичним падобранским дисциплинама, шест пута прво места у дисциплини екипно пара-ски и четири прва, четири друга и два трећа места у дисциплини FS (Formation skydiving). За такмичарске резултате које су постизали на спортским такмичењима,

овај војни спортски колектив је десет пута проглашаван за најбољу спортску екипу Војске Србије у акцијама војног часописа „Одбрана“.

Поред такмичарских резултата чланови ПЕВС „Небеске видре“ држе неколико државних рекорда у падобранству у свом поседу и то државни рекорд у величини формације у слободном паду, државни рекорд у висини скока и дужини слободног пада, државни рекорд у броју измена у формацијским скоковима и државни рекорд у броју поена у дисциплини ликовни скокови куполама – ротације. Такође, чланови ПЕВС „Небеске видре“ као најбоље оспособљени војни падобранци, често изводе демонстрационе скокове поводом јавних манифестација, државних и војних свечаности на којим демонстрирају вештину и умеће војних падобранаца. Кроз састав Падобранске екипе Војске Србије прошло је више официра, подофицира и војника, а њихов данашњи састав чине вођа екипе и такмичар потпуковник Слободан Јовановић, заставници Мирољуб Јанићијевић, Синиша Мићић и Радмила Ђурић, старији водници прве класе Дарко Качавенда, Милан Светозаревић и Иван Митић, такмичар и водник Дејан Цветковић. Прошле године са „Небеским видрама“ такмичио се и заставник прве класе Драган Ђурчић, који је сада у пензији.

СПРЕМНИ ЗА СВЕТСКИ ВРХ

Такмичари из војне падобранске екипе чврсто су одлучили да се на следећим светским војним играма приближе самом светском врху и зато су припреме започели још пре три године, док се врхунац очекује ове године на светским војним играма у Јужној Кореји. Четворогодишњи циклус припрема успешно је реализован, а управо с циљем припрема за светско војно првенство екипа „Небеских видри“ прошле године боравила је у ваздухопловној бази Алкантарија, у Шпанији, где су српски војни падобранци добили прилику да тренирају и изводе падобранске скокове у ваздухопловном тунелу. Брзина ваздуха у тунелу креће се од 150 до 500 километара на сат и то на идеалан начин имитира услове у којима се изводи слободан пад падобранаца. Овај начин обуке је много јефтинији, јер су четири сата у ваздухопловном тунелу еквивалентна реализацији 288 падобранских скокова са 3.200 метара. Илустрације ради, поменимо да је економска цена четири сата у ваздухопловном тунелу 2.800 евра, док је извођење 288 падобранских скокова најмање десет пута скупље.

Припреме су настављене на нишком аеродрому, а посебно је значајно што су се у рад падобранске екипе укључили нови и млађи чланови.

– Знатно смо подмладили екипу у односу на ранији период али, ипак, очекујемо да ћемо на светским војним играма остварити најбољи резултат до сада и оборити државни рекорд у дисциплини групни ликовни скок. Млади чланови су се одлично уклопили, вредно раде и дају велики допринос успешним резултатима екипе. Потребна је и извесна техничка модернизација, која је неопходна за остваривање врхунских спортских резултата – подвлачи вођа „Видри“.

Зоран МИЛАДИНОВИЋ

ПОЛО

НОВИ СПОРТОВИ

НА ТОЧКОВИМА

Поло јесте, али коња нема. Захтева вешто управљање бициклом, али није бициклизам. Користе се палица и пак, и помало је груб спорт, али није хокеј. Кад сви очекивани спортови закажу, појави се нешто ново — а од свега старог помало. Искрсне бајк поло.

Испред куле Небојша неколико момака на бициклима изводи необичну игру. Опрема је импровизирана, а пролазници су запитани: „Какав је ово измишљени спорт?“ Ако је препознатљивост важна ставка у животопису неке дисциплине, онда је бајк поло код нас посве млад спорт. Док у свету постоји већ више од сто година! У Београд су га донели чланови удружења грађана „Улице за бициклисте“. И само име удружења алузија је на њихову лепу активистичку делатност. Боре се за подизање свести о бициклизму као навици која добро утиче на расположење и по окружење. Бајк поло само је још један од начина њихове промоције. „Јер људима је, уз активизам и политичко деловање, потребна и забава“, каже Зоран Буквић, председник Удружења.

ИСТОРИЈАТ

Ирац Ричард Ј. Мекреди, некадашњи шампион у бициклизму и уредник часописа „The Irish Cylist“, организовао је први бајк поло меч давне 1891. године, као део опроштајне забаве поводом завршетка тркачке каријере. Убрзо потом почели су да ничу клубови по Ирској, Великој Британији и Америци. На Олимпијским играма у Лондону 1908. године бајк поло уврштен је у такмичарски програм као демо-спорт. Све до 1999. године играо се искључиво на трави. А онда се у Вашингтону развија хардкорт – поло на тврдој подлози. Играли су га достављачи на бициклима у паузама између достава. С обзиром на атрактивност спорта, хардкорт бајк поло брзо се проширио и на остатак земље. Постепено се развија, окупљају се тимови и организују први турнири, најчешће на северу и западној обали Сједињених Америчких Држава. Од 2007. године поло на тврдој подлози почиње да се игра и у Европи.

ПРАВИЛА ИГРЕ

Бајк поло постепено је стасао у спорт с јаким међународним тимовима, турнирима, спонзорима, бројним обожавањима. И са строго утврђеним правилима. А да би нам игра била јаснија ваља се осврнути баш на њих.

Реч је о тимском спорту, који је сличан традиционалном полу, с тим што се уместо коња користе бицикли. Могу се користити све врсте бицикала, али углавном се игра на једнобрзинским, лаганим, чврстим двоточкашима. Поред бицикла, у основну опрему спадају палица за сваког играча и јед-

на лоптица. По својој природи то је веома динамичан и прилично груб спорт, па поло играчи користе кациге, заштитне рукавице, штитнике за колена и лактове. Терен је величине тениског терена. Сваки тим има три играча. Игра почиње на „један, два, три, поло!“, и тада играчи, водећи лоптицу палицама, покушавају да дају гол. Постизање голова није једноставно. У полу се признају једино погоци остварени ударцем уже стране главе палице. Тим који први постигне три гола – побеђује. Током утакмице није дозвољено ниједном стати ногом на тло. Ако бициклиста закачи тло ногом, мора палицом да удари у једно од звона, која стоје с обе стране терена, како би наставио да игра.

Сто година можда је ситница у поређењу са спортовима који се вековима играју. Али довољно је да се савлада озбиљна географија – од Америке преко Србије све до Индије! ■

Д. БАРИАКТАРЕВИЋ

МИНИСТАРСТВО ОДБРАНЕ РЕПУБЛИКЕ СРБИЈЕ
СЕКТОР ЗА ЉУДСКЕ РЕСУРСЕ
УПРАВА ЗА КАДРОВЕ

Расписује

КОНКУРС

за пријем кандидата из грађанства у Војну академију и Медицински факултет Војномедицинске академије
Универзитета одбране у Београду

У школској 2015/2016. години примаће се кандидати мушког и женског пола (у даљем тексту: кандидати) из грађанства за кадете:

а) ВОЈНЕ АКАДЕМИЈЕ за следеће студијске програме:

1. Менаџмент у одбрани: 30 кадета за следеће модуле:

- пешадија,
- оклопне јединице,
- инжињерија и
- речне јединице

2. Војноелектронско инжењерство: 5 кадета за следеће модуле:

- ракетни системи и
- радарски системи.

3. Војномашинско инжењерство: 16 кадета за следеће модуле:

- моторна возила,
- наоружање,
- ваздухоплови и ваздухопловни мотори и
- муниција.

4. Противваздухопловна одбрана: 11 кадета за следеће модуле:

- ваздушно осматрање и јављање и
- АРЈ ПВД.

5. Војно ваздухопловство: 6 кадета за следеће модуле:

- пилот авиона и
- пилот хеликоптера.

6. Атомско-биолошко-хемијска одбрана: 4 кадета.

7. Војногеодетско инжењерство: 8 кадета.

8. Логистика одбране: 19 кадета за следеће модуле:

- општа логистика,
- транспорт,
- одржавање и
- снабдевање.

Садржаји у оквиру студијских програма су заједнички за I и II годину студија, док ће се кадети опредељивати за одређени модул у оквиру студијског програма по завршетку II године студија.

б) МЕДИЦИНСКОГ ФАКУЛТЕТА ВОЈНОМЕДИЦИНСКЕ АКАДЕМИЈЕ

1. Интегрисане академске студије медицине: 25 кадета.

УСЛОВИ КОНКУРСА:

Кандидати треба да испуњавају опште и посебне услове конкурса.

ОПШТИ УСЛОВИ КОНКУРСА:

- да су држављани Републике Србије;

- да су здравствено способни за школовање, што утврђује надлежна војнолекарска комисија;
- да се против њих не води кривични поступак или поступак због кривичног дела за које се гони по службеној дужности, односно да нису осуђивани за таква дела казном затвора у трајању дужем од шест месеци или казном малолетничког затвора или им није изрицана заводска мера.

ПОСЕБНИ УСЛОВИ КОНКУРСА:

а) Војна академија

- да су рођени 1994. године или касније;
- да су завршили четворогодишњу средњу школу или
- да похађају IV разред средње школе.

Кандидати за кадете студијског програма Војно ваздухопловство морају да испуне и допунске услове прописане посебним програмом медицинско-здравствене и психолошке процене кандидата за тај студијски програм.

б) Медицински факултет ВМА

- да су рођени 1995. године или касније;
- да су завршили гимназију, средњу школу здравствене или ветеринарске струке у трајању од четири године или
- да похађају IV разред гимназије, средње школе здравствене или ветеринарске струке.

Кандидати који испуњавају опште и посебне услове конкурса за пријем за кадете Војне академије и Медицинског факултета Војномедицинске академије Универзитета одбране у Београду полажу пријемни испит, подлежу провери физичке способности, медицинско-здравственој процени, психолошкој процени и безбедносној провери.

НАЧИН КОНКУРИСАЊА И ПОСТУПАК СПРОВОЂЕЊА КОНКУРСА

Кандидати подносе пријаву територијалном органу Регионалног центра Министарства одбране на територији сталног места боравка. Кандидати чије је пребивалиште на територији АП Косово и Метохија конкурсну документацију подносе територијалном органу регионалног центра Министарства одбране који је најближи њиховом месту пребивалишта. Образац пријаве добија се од територијалног органа регионалног центра Министарства одбране приликом конкурисања.

Уз пријаву прилажу:

- оверену фотокопију уверења о држављанству Републике Србије;
- оверену фотокопију извода из Матичне књиге рођених;
- потврду надлежног органа да се против њих не води кривични поступак или поступак због кривичног дела за које се гони по службеној дужности, односно да нису осуђивани за таква дела казном затвора у трајању дужем од шест месеци или казном ма-

лолетничког затвора, односно да им није изрицана заводска мера;

- оверене фотокопије сведочанства свих разреда и фотокопију дипломе средње школе (за кандидате који су завршили четворогодишње школовање), односно, сведочанства завршених разреда и оверену ћачку књижицу са полугодишта четвртог разреда (за кандидате којима је школовање у току).

Фотокопије докумената тражених по конкурс у кандидат може, уз давање на увид њиховог оригинала, да овери у општини или суду.

Приликом доласка на селекцију у Војну академију и Медицински факултет ВМА кандидат мора обавезно да има документ за личну идентификацију (личну карту).

Кандидати који буду примљени на школовање биће обавештени када ће предати сведочанства о завршеном IV разреду школовања и диплому.

Кандидати који имају негативну медицинско-здравствену, психолошку процену и безбедносну проверу неће се рангирати.

Све путне трошкове у вези са превозом до војних школа ради реализације пријемног испита и провере физичких способности и до војноздравствених установа за потребе психолошке и медицинско-здравствене процене снос кандидати који конкуришу у војне школе.

СЕЛЕКЦИЈА КАНДИДАТА:

а) Војна академија

У Војној академији селекција се реализује у два дела.

У првом делу кандидати полажу пријемни испит из области математике и подлежу провери физичке способности. Након решених приговора на реализацију првог дела селекције формира се ранг-листа на основу прописаних мерила за утврђивање редоследа кандидата.

На други део селекције (медицинско-здравствена и психолошка процена) позивају се кандидати почев од најбољег рангираног па све док се не попуни потребан број здравствено способних кандидата.

Истовремено са селекцијом врши се и безбедносна провера кандидата.

О терминима за селекцију по датуму, месту и времену кандидати ће бити обавештени преко интернет странице Војне академије и Универзитета одбране, као и преко центара МО где су конкурисали.

б) Медицински факултет ВМА

Провера физичке способности је елиминационог карактера, а информација о минимуму критеријума које је неопходно да кандидат задовољи биће истакнута на интернет страници Медицинског факултета ВМА.

Временски термини одређени за здравствени преглед, психолошко тестирање и проверу физичке способности, као и датум, место и време полагања пријемног испита, биће истакнути на интернет страници Медицинског факултета ВМА и Универзитета одбране у Београду.

Листа кандидата који испуне услове за полагање пријемног испита биће истакнута најмање седам дана пре термина за полагање пријемног испита, на интернет страници Медицинског факултета ВМА и интернет страници Универзитета одбране у Београду.

Кандидати који су као ученици III или IV разреда средње школе освојили једно од прва три места из биологије или хемије на републичком такмичењу које организује Министарство просвете, науке и технолошког развоја Републике Србије, не полажу пријемни испит из одговарајућег наставног предмета, а пријемни испит из тог предмета вреднује се максималним бројем бодова. Ово се не односи на награде освојене на републичкој смотри научног и уметничког стваралаштва талената. Кандидати при-

лажу оверену фотокопију дипломе о освојеним наградама и њиховом рангу са републичког такмичења.

Конкурсна документација неће се враћати кандидатима.

МЕРИЛА ЗА УТВРЂИВАЊЕ РЕДОСЛЕДА КАНДИДАТА

а) Војна академија

Утврђивање редоследа пријављених кандидата врши се на основу следећих мерила:

- успех из средње школе максималан број бодова је 40;
- провера знања из математике, максималан број бодова је 45 и
- провера физичке способности, максималан број бодова је 15.

Укупан максималан број бодова који кандидат може да оствари износи 100 бодова. Кандидати ће бити рангирани на основу **укупно оствареног броја бодова, а у случају истог броја бодова предност ће имати кандидат са више освојених бодова на провери знања из математике.**

б) Медицински факултет ВМА

Утврђивање редоследа пријављених кандидата врши се на основу следећих мерила:

- успех из средње школе или гимназије, максималан број бодова је 40;
- провера знања из хемије и биологије, максималан број бодова је 60.

Рангирање кандидата на основу пријемног испита извршиће се тако што ће се рангирати они кандидати који постигну најмање 50 одсто плус 1 бод на сваком од тестова који полажу на пријемном испиту (16 бодова из хемије и 16 бодова из биологије).

Укупан максималан број бодова који кандидат може да оствари износи 100. Кандидати ће бити рангирани на основу места на коначној ранг-листи.

НАЧИН И РОКОВИ ЗА ПОДНОШЕЊЕ ЖАЛБЕ НА УТВРЂЕНИ РЕДОСЛЕД

а) Војна академија

Након завршеног пријемног испита и објављених резултата на интернет страници Војне академије и интернет страници Универзитета одбране у Београду кандидати могу уложити приговор начелнику Војне академије у року од три дана од дана објављивања. Начелник Војне академије у року од три дана од пријема одлучује по приговору.

б) Медицински факултет ВМА

Рок за објављивање прелиминарне ранг-листе на огласној табли биће максимум до 48 часова од момента завршетка пријемног испита (на интернет страници Медицинског факултета ВМА, као и на интернет страници Универзитета одбране у Београду).

Кандидат који сматра да су његова права повређена може поднети приговор декану Медицинског факултета ВМА у року од три дана од дана објављивања прелиминарне ранг-листе на огласној табли Факултета.

На решење декана кандидат може изјавити жалбу Савету Медицинског факултета ВМА у року од три дана од дана пријема решења. Савет решава по жалби у року од три дана од дана њеног пријема.

Након одлучивања по приговору комисија утврђује и објављује коначну ранг-листу свих кандидата са купним бројем бодова стеченим по свим критеријумима.

Коначна ранг-листа објављује се на интернет страници Медицинског факултета ВМА и интернет страници Универзитета одбране у Београду.

ШКОЛОВАЊЕ, ПРАВА И ОБАВЕЗЕ КАДЕТА

Школовање у Војној академији има структуру основних академских студија првог степена у трајању од чети-

ри године, што подразумева 240 ЕСПБ и интегрисаних академских студија за студијски програм Војно ваздухопловство у трајању од пет година, што подразумева 300 ЕСПБ. После завршетка школовања, кадети стичу високо образовање и стручно звање које је прописано акредитованим студијским програмима.

Школовање на Медицинском факултету Војномедицинске академије Универзитета одбране у Београду има структуру интегрисаних академских студија у трајању од шест година, односно 360 ЕСПБ. После завршетка школовања кадети стичу високо образовање и стручно звање доктор медицине, како је прописано акредитованим студијским програмом.

Након успешно завршеног школовања у Војној академији и на Медицинском факултету ВМА примају се у професионалну војну службу и производе у чин потпоручника одговарајућег рода – службе.

За време школовања кадети Војне академије и Медицинског факултета ВМА имају статус војног лица, у складу са *Законом о Војсци Србије*. За време школовања кадети станују у интернату, а све трошкове школовања сноси Министарство одбране Републике Србије.

Међусобне обавезе лица примљених на школовање и Министарства одбране Републике Србије регулишу се уговором.

Конкурс је отворен од 16. фебруара до 31. марта 2015. године.

Кандидати који конкуришу за кадете Војне академије и Медицинског факултета ВМА моћи ће да добију обавештење о резултатима конкурса од војних школа за које су конкурисали.

Остала обавештења у вези са конкурсом могу се добити у:

- **Одсеку за питања кадета и слушалаца Војне академије** на телефоне: 011/3603-112 и 011/3603-344 или преко електронске поште: upis@va.mod.gov.rs; stud.sluzba@va.mod.gov.rs и http://www.uo.mod.gov.rs
- **Студентској служби Медицинског факултета ВМА** на телефоне: 011/3608-129, 011/3608-134 или 011/3608-661 или на интернет адресама http://www.mfvma.mod.gov.rs и http://www.uo.mod.gov.rs или преко електронске поште: medicinski.fakul-tet@vma.mod.gov.rs ■

МИНИСТАРСТВО ОДБРАНЕ РЕПУБЛИКЕ СРБИЈЕ СЕКТОР ЗА ЉУДСКЕ РЕСУРСЕ УПРАВА ЗА КАДРОВЕ

Расписује **КОНКУРС**

за пријем кандидата из грађанства за ученике Војне гимназије

У школској 2015/2016. години извршиће се пријем 90 кандидата мушког и женског пола из грађанства (у даљем тексту: кандидати) за ученике првог разреда Војне гимназије.

УСЛОВИ КОНКУРСА

Кандидати треба да испуњавају опште и посебне услове конкурса.

ОПШТИ УСЛОВИ:

- да су држављани Републике Србије;
- да су здравствено способни за школовање, што утврђује надлежна војнолекарска комисија;
- да се против њих не води кривични поступак или поступак због кривичног дела за које се гони по службеној дужности, односно да нису осуђивани за таква дела казном затвора у трајању дужем од шест месеци или казном малолетничког затвора или им није изрицана заводска мера.

ПОСЕБНИ УСЛОВИ:

- да су рођени 1999. године или касније;
- да су завршили V, VI и VII разред и прво полугодиште VIII разреда, односно VIII разред основне школе, и при томе постигли најмање врло добар просечан општи успех школовања;
- да у свим разредима школовања из владања имају најмање оцену 4 (врло добар).

Кандидати који испуњавају опште и посебне услове конкурса за пријем подлежу провери физичке способности, провери знања из математике и српског језика, пси-

холошкој, медицинско-здравственој процени и безбедносној провери.

ШКОЛОВАЊЕ, ПРАВА И ОБАВЕЗЕ УЧЕНИКА

Школовање у Војној гимназији траје четири године. Ученици се школују по плану и програму гимназије општег смера.

Након завршеног школовања у Војној гимназији ученици су обавезни да полагају пријемни испит за упис у Војну академију.

За време школовања ученици Војне гимназије имају статус војног лица, у складу са *Законом о Војсци Србије*. За време школовања ученицима су обезбеђени смештај и исхрана у интернату војне школе, а трошкове школовања сноси Министарство одбране Републике Србије. Међусобне обавезе лица примљених на школовање и Министарства одбране Републике Србије регулишу се уговором.

НАЧИН КОНКУРИСАЊА И ПОСТУПАК СПРОВОЂЕЊА КОНКУРСА

Кандидати подносе пријаву територијалном органу Регионалног центра Министарства одбране на територији сталног места боравка.

Кандидати чије је пребивалиште на територији АП Косово и Метохија, конкурсну документацију подносе територијалном органу Регионалног центра Министарства одбране који је најближи њиховом месту пребивалишта. Образац пријаве се добија у територијалном органу Регионалног центра Министарства одбране приликом конкурисања.

Уз пријаву прилаже:

- оверену фотокопију уверења о држављанству Републике Србије;

- оверену фотокопију извода из матичне књиге рођених;
- потврду надлежног органа да се против њега не води кривични поступак или поступак због кривичног дела за које се гони по службеној дужности, односно да није осуђиван за таква дела казном затвора у трајању дужем од шест месеци или казном малолетничког затвора, односно да им није изрицана заводска мера;
- уверење – потврду основне школе о оценама на крају V, VI и VII разреда и полугодишта VIII разреда (ученици VIII разреда), односно оверене фотокопије сведочанстава V, VI, VII и VIII разреда основне школе (за кандидате који су завршили основну школу).

Фотокопије докумената тражених по конкурс у кандидати оверавају у општини или суду.

Приликом доласка на проверу општих способности у Војну гимназију, кандидати са собом обавезно носе потребну спортску опрему и ђачку књижицу са овереном фотографијом.

Селекција кандидата из грађанства за ученике Војне гимназије реализује се у три дела. У првом делу у трајању од једног дана кандидати подлежу провери физичке способности и провери знања из математике и српског језика. У другом делу у трајању од једног дана кандидати подлежу психолошкој процени. У трећем делу у трајању од једног дана кандидати подлежу медицинско-здравственој процени.

Уколико кандидат не задовољи критеријуме провере физичке способности, губи право на упис у Војну гимназију, те се не упућује на следећи облик (део) селекције.

Ради провере физичке способности, провере знања из математике и српског језика, кандидати за пријем на школовање у Војну гимназију, долазе у интернат Војне гимназије (ул. Хумска бр. 22, Београд), а према распореду који ће израдити Војна гимназија и доставити Регионалним центрима МО.

Приликом доласка на предвиђене селекције кандидата из грађанства за ученике Војне гимназије, потребно је да кандидати дођу у пратњи родитеља – старатеља.

Све путне трошкове око превоза до интерната Војне гимназије ради реализације првог дела селекције и до војноздравствених установа за потребе психолошке и медицинско-здравствене процене носе кандидати који конкуришу за упис у Војну гимназију.

Конкурс је отворен од 16. фебруара до 31. марта 2015. године.

Конкурсна документација кандидатима за ученике Војне гимназије неће се враћати.

Кандидати ће обавештење о резултатима конкурса добити од Војне гимназије почевши од 11. јуна 2015. године.

Остала обавештења у вези са конкурсом могу се добити у Војној гимназији, Улица Петра Чајковског број 2, Београд (телефони: 011/3603-631, 011/3603-972 и 011/3603-655) или на интернет презентацији Војне гимназије. ■

УНИВЕРЗИТЕТ ОДБРАНЕ У БЕОГРАДУ ВОЈНА АКАДЕМИЈА

Расписује

ЈАВНИ КОНКУРС

за избор у звање наставника у пољу друштвено-хуманистичких и техничко-технолошких наука

Избор у звање наставника, и то:

А) у пољу друштвено-хуманистичких наука:

1. једног наставника за ужу научну област *Менаџмент и одбране* у звање доцента.

Реизбор у звање наставника, и то:

Б) у поље техничко-технолошких наука:

1. једног наставника за ужу научну област *Софтверско инжењерство* у звање доцента.

ОПШТИ УСЛОВИ КОНКУРСА

- 1) да кандидат поседује научни степен доктора наука из уже научне области за коју се бира;
- 2) да кандидат није правоснажно осуђиван за кривично дело против полне слободе, фалсификовања јавне исправе коју издаје високошколска установа или примања мита у обављању послова у високошколској установи;
- 3) да су кандидати професионална војна лица.

ПОСЕБНИ УСЛОВИ КОНКУРСА

А) За избор у звање доцента у пољу друштвено-хуманистичких наука:

- 1) просечна оцена са студија најмање осам (8);
- 2) најмање трогодишње педагошко искуство у звању асистента и да од кадета односно студената није до-

био оцену лошију од оцене „добар” више од два пута у протеклом трогодишњем периоду.

Позитивна оцена са приступног предавања, уколико нема претходно трогодишње педагошко искуство у звању асистента;

- 3) најмање један рад ранга М23, М24 или М51 (радови ранга М51 могу се заменити радовима М52);
- 4) најмање два излагања на научним скуповима (М31, М33, М61, М63);
- 5) остварене активности у најмање два елемента из Табеле елемената доприноса наставника академској и широј заједници (Табела 1. као прилог Критеријумима за стицање звања наставника на Универзитету одбране у Београду – „Службени војни лист”, број 7/12) – осим ако се први пут бира у звање.

Б) За реизбор у звање доцента у пољу техничко-технолошких наука:

- 1) просечна оцена са студија најмање (8).
- 2) најмање трогодишње педагошко искуство у звању асистента и да од кадета односно студената није добио лошију од оцене „добар” више од два пута у протеклом трогодишњем периоду.

Позитивна оцена са приступног предавања, уколико нема претходно трогодишње педагошко искуство у звању асистента;

- 3) најмање један рад ранга М21, М22 или М23 и најмање један рад ранга М51, М52 или М53;

- 4) најмање два излагања на научним скуповима (М31, М33, М61, М63);
- 5) остварене активности у најмање два елемента из Табеле елемената доприноса наставника академској и широј заједници (Табела 1. као прилог Критеријумима за стицање звања наставника на Универзитету одбране у Београду – „Службени војни лист“, број 7/12) – осим ако се први пут бира у звање.

ДОКУМЕНТАЦИЈА КОЈА СЕ ПОДНОСИ УЗ ПРИЈАВУ НА КОНКУРС

Уз пријаву на конкурс кандидати треба да приложе:

1. биографске податке и доказе о испуњености услова конкурса (систематизоване према главама II, III, IV, V и VI у Образцу – *Извештај комисије о пријављеним кандидатима за избор у звање наставника*, који се може преузети са интернет адресе www.uo.mod.gov.rs, <http://www.va.mod.gov.rs/cms/view.php?id=23402> или у секретаријату Војне академије);
2. библиографију објављених научних и стручних радова са копијама примерака научних радова и других публикација;
3. сагласност претпостављене команде за ангажовање у наставном процесу на Војној академији (само за кандидате ван Војне академије односно Универзитета одбране у Београду);

4. уверење надлежног органа МУП-а о непостојању правоснажне пресуде за кривично дело против полне слободе, фалсификовања јавне исправе коју издаје Универзитет или високошколска јединица или примања мита у обављању послова високошколске установе.

НАЧИН КОНКУРИСАЊА

Пријаве на конкурс за избор у звање наставника подnose се на адресу **Генерала Павла Јуришића Штурма 33, Београд, са назнаком „конкурс за избор у звање наставника“**. У пријави обавезно навести адресу и телефон.

Непотпуне и неблаговремено поднете пријаве неће бити разматране.

Конкурсна документација се неће враћати кандидату.
Конкурс је отворен до 20. марта 2015. године.

ВАЖНА НАПОМЕНА

Кандидати који буду изабрани у звања наставника неће бити постављани на формацијска места наставника у Војној академији, већ ће права и обавезе наставника остваривати са формацијског места на ком су већ постављени, а у складу са чланом 73. став 4-6 *Закона о високом образовању* („Сл. гласник РС”, бр. 76/2005, 100/2007-аут. тум., 97/2008, 44/2010, 93/2012, 89/2013 и 99/2014). ■

УНИВЕРЗИТЕТ ОДБРАНЕ У БЕОГРАДУ МЕДИЦИНСКИ ФАКУЛТЕТ ВОЈНОМЕДИЦИНСКЕ АКАДЕМИЈЕ

расписује

ЈАВНИ КОНКУРС

за избор/реизбор у звање наставника и сарадника

I Избор у звање наставника:

1. једног наставника за ужу научну област ЕПИДЕМИОЛОГИЈА у звање редовног професора;
2. једног наставника за ужу научну област НЕУРОЛОГИЈА у звање доцента;
3. једног наставника за ужу научну област ХИРУРГИЈА подобласт КАРДИОХИРУРГИЈА у звање доцента;
4. једног наставника за ужу научну област ХИРУРГИЈА подобласт ОПШТА ХИРУРГИЈА у звање доцента.

II Избор у звање сарадника:

1. једног сарадника за ужу научну област ХИРУРГИЈА подобласт ГРУДНА ХИРУРГИЈА у звање асистента;
2. два сарадника за ужу научну област ХИРУРГИЈА подобласт ОПШТА ХИРУРГИЈА у звање асистента;
3. једног сарадника за ужу научну област ПСИХИЈАТРИЈА у звање сарадник у настави.

ОПШТИ УСЛОВИ КОНКУРСА:

- 1) да је кандидат професионални припадник Војске Србије;
- 2) да кандидат није правоснажно осуђиван за кривично дело против полне слободе, фалсификовања јавне исправе коју издаје високошколска установа или примања мита у обављању послова у високошколској установи.

ПОСЕБНИ УСЛОВИ КОНКУРСА

I За избор у звање редовног професора:

- 1) да кандидат има:

- (1) најмање шест *in extenso* радова у часописима са кумулативним импакт фактором са JCR листе чија је вредност најмање три, а кандидат треба да буде најмање у два рада први аутор или носилац рада (последњи аутор), а да су најмање три рада објављена од избора у звање ванредни професор;
- (2) најмање четири рада у часописима индексираним у SCI Expanded бази података, без импакт фактора, од тога два после избора у звање ванредни професор;
- (3) осам радова у часописима индексираним у MEDLINE, од тога четири после избора у звање ванредни професор.

Радови из категорије (2) могу бити замењени радовима из категорије (1), а радови из категорије (3) могу бити замењени радовима из категорија (1) и (2);

2) саопштења на међународним или домаћим научним скуповима;

3) статус руководиоца научноистраживачког или стручног пројекта или сарадника на таквом пројекту и најмање пет публикација или саопштења која су произтекла из рада на пројекту;

4) књигу односно монографију из релевантне области или уџбеник (односно превод уџбеника) за област из које се бира;

5) да је руководио израдом најмање једне докторске тезе као ментор или да је из пројекта којим руководи одбрањена најмање једна докторска теза на неком од других медицинских факултета; да је учествовао најмање два пута у комисијама за одбрану докторске дисертације.

Уместо менторства, односно руковођења изработом докторске дисертације, може се вредновати и чланство у комисијама за оцену и одбрану докторске дисертације одбрањене до 1. октобра 2016. године, односно менторство или руковођење изработом магистарске тезе одбрањене до 1. октобра 2014. године;

б) остварене активности у најмање четири елемента из Табеле елемената доприноса наставника академској и широј заједници (Табела 1. као прилог Критеријумима за стицање звања наставника на Универзитету одбране у Београду – „Службени војни лист”, број 7/12).

II За избор у звање доцента:

1) да кандидат поседује научни степен доктора наука из уже научне области за коју се бира и матичну здравствену специјализацију на предметима за које таква специјализација постоји;

2) најмање трогодишње педагошко искуство у звању асистента;

3) просечна оцена са студија најмање осам (8);

4) научни односно стручни радови објављени у научним часописима или зборницима са рецензијама и то:

- (1) најмање један *in extenso* рад, као први аутор у часопису са импакт фактором са Journal Citation Report (JCR) листе чија је вредност најмање 0.75, односно више радова у часописима са JCR листе (први аутор у једном) чији је кумулативни импакт фактор 0.75;
- (2) најмање један *in extenso* рад у часопису индексираним у SCI Expanded бази података без импакт фактора;
- (3) најмање два *in extenso* рада у часописима индексираним у MEDLINE бази података.

Рад из категорије (2) може бити замењен радом из категорије (1), а радови из категорије (3) могу бити замењени радовима из категорија (1) и (2);

5) остварене активности у најмање два елемента из Табеле елемената доприноса наставника академској и широј заједници (Табела 1. као прилог Критеријумима за стицање звања наставника на Универзитету одбране у Београду – „Службени војни лист”, број 7/12);

б) кандидати без претходног или са непотпуним претходним трогодишњим педагошким искуством у звању асистента:

- (1) два пута више радова по свим ставкама од броја који је предвиђен за избор у звање доцента;
- (2) објављена књига или монографија из релевантне области или уџбеник за предмет за који се бира или поглавље у званичном уџбенику за предмет за који се бира;
- (3) да учествује у реализацији научноистраживачких пројеката;
- (4) детаљно образложен предлог Наставно-научног већа о разлозима за избор у звање доцента.

III За избор у звање асистента:

1) да је кандидат завршио одговарајућу здравствену специјализацију;

2) да је кандидат уписао докторске академске студије, или му је као магистру наука одобрена тема за израду докторске дисертације до краја школске 2015/2016. године, у складу са чланом 128. Закона о високом образовању;

3) да је кандидат студије медицине завршио са просечном оценом најмање осам (8);

4) да кандидат има најмање један рад *in extenso*, као први аутор у часопису са рецензијом;

5) да кандидат показује смисао за наставни рад, на основу мишљења катедре.

IV За избор у звање сарадника у настави:

- кандидат мора да буде студент специјалистичких академских студија или докторских студија и да је завршио студије са оценом најмање осам (8).

ДОКУМЕНТАЦИЈА КОЈА СЕ ПОДНОСИ УЗ ПРИЈАВУ НА КОНКУРС

Уз пријаву на конкурс кандидати треба да приложе:

1. биографске податке и доказе о испуњености услова конкурса (систематизоване према главама II, III, IV, V и VI у Обрасцу – *Извештај комисије о пријављеним кандидатима за избор у звање наставника односно сарадника*, који преузети са интернет адреса www.uo.mod.gov.rs или www.mfvma.mod.gov.rs или у Секретаријату Медицинског факултета Војно-медицинске академије);
2. библиографију објављених научних и стручних радова са копијама примерака научних радова и других публикација;
3. уверење надлежног органа МУП-а о непостојању правоснажне пресуде за кривично дело против полне слободе, фалсификовања јавне исправе коју издаје високошколска установа или примања мита у обављању послова у високошколској установе.

НАЧИН КОНКУРСИСАЊА

Пријаве на конкурс за избор у звање наставника подносе се на адресу **Војномедицинске академије Црнотравска број 17, Београд (преко шалтера деловодства), са назнаком „конкурс за избор/реизбор у звање наставника или сарадника”**. У пријави обавезно навести адресу и телефон, ужу научну област и звање за коју се пријава подноси.

Непотпуне и неблаговремено поднете пријаве неће бити разматране.

Конкурсна документација се неће враћати кандидату. **Конкурс је отворен 30 дана рачунајући од првог наредног дана од дана објављивања.** ■

ИСПРАВКА КОНКУРСА

У „Одбрани” број 225. од 1. фебруара 2015, на 47. страни, на којој је објављен Јавни конкурс Управе за људске ресурсе (Ј-1) Генералштаба Војске Србије за попуњу радних места војних службеника и намештеника у Војсци Србије у радни однос на неодређено време, под редним бројем 35 стоји – инсталатер водовода и канализације, КВ, један (1) извршилац 18. фармацеутски техничар, ССС, један (1) извршилац, а треба да пише:

35. инсталатер водовода и канализације, КВ, један (1) извршилац,

36. фармацеутски техничар, ССС, један (1) извршилац. Такође, у одељку **Посебни услови конкурса**, на 48. страници стоји –

Радно место на редном броју 35:

– завршена средња машинска школа (III степен), занимање водоинсталатер,

– завршена средња медицинска школа – смер фармација. Међутим, потребно је да пише:

Радно место на редном броју 35:

– завршена средња машинска школа (III степен), занимање водоинсталатер,

Радно место на редном броју 36:

– завршена средња медицинска школа – смер фармација.

Такође, у Јавном конкурсима за избор у звање наставника у пољу техничко-технолошких наука, који је објавила Војна академија Универзитета одбране у магазину „Одбрана” од 1. децембра 2014, у првом пасусу „Избор у звање наставника”, редни број 2, уместо речи „Машинско инжењерство” треба да стоји „Моторна возила и мотори”.

Извињавамо се читаоцима „Одбране”, Управи за људске ресурсе (Ј-1) Генералштаба Војске Србије и Војној академији због грешке. ■

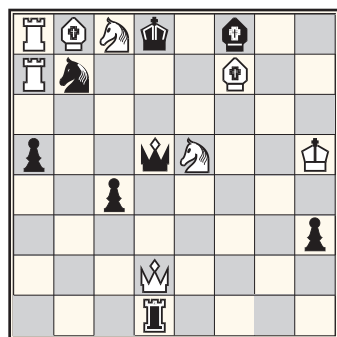

ИЗАБРАНИ ПРОБЛЕМИ ПРОБЛЕМИ ЛЕОНИДА КУБЕЉА

Из чувене шаховске породице КУБЕЉ најпознатије име је ЛЕОНИД Иванович (1891–1942), који се сматра класиком совјетске шаховске композиције. Један је од оснивача савремене шаховске студије, мада је саставио и велики број двопотеза и тропотеза од којих дајемо два награђена. Решења објављујемо у следећем броју.

Проблем број 1. – Мат у 2 потеза

Леонид КУБЕЉ – „Brisbane Courier” (1929) – 3. награда

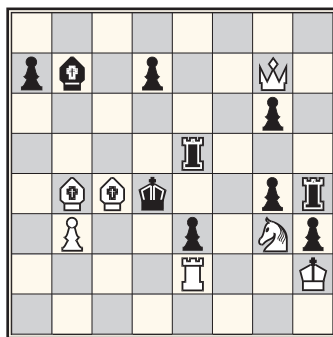
Позиција на дијаграму:

Бели: Kh5, Dd2, Ta7, Ta8, Lb8, Lf7, Sc8, Se5 (8 фигура)

Црни: Kd8, Dd5, Td1, Lf8, Sb7 пешаци: a5, c4, h3 (8 фигура)

Проблем број 2. – Мат у 3 потеза

Леонид КУБЕЉ – Конкурс шах клуба VCSPC (1940) – 1. награда

Позиција на дијаграму:

Бели: Kh2, Dg7, Te2, Lb4, Lc4, Sg3 пешак: b3 (7 фигура)

Црни: Kd4, Te5, Th4, Lb7 пешаци: a7, d7, e3, g4, g6 и h3 (10 фигура)

Припремио: Владимир ШАРИЋ

С
У
Д
А
О
К
У

У колонама и редовима, водоравно и усправно, у празна поља упишите једноцифрене бројеве од 1 до 9 који недостају. Сваки број има своје место, не сме да се понови исти број ни у усправној колони ни у водоравном реду, нити у квадрату 3×3.

	6	4				1		
	1			8	7			
7			9	1			2	
						5	3	
			2		8			
	5	1						
	8			6	9			7
			5	4			1	
		5				4	9	

Решење коњићевих скокова: Учини добро – не кај се; учини зло – надај се; У туђем оку види сламку, а у своме греде не види.

УКРШТЕНЕ РЕЧИ

Припремио: Жарко ЂОКИЋ

	1		2	3	4	5	6	7		8		9	10	11	12	13	14		15		16	
17										18										19		
		20										21										22
23				24									25									
26						27									28							
29								30									31					
32										33										34		
35			36										37									
38					39									40								
41							42									43						
44									45									46				
		47									48											
49				50									51									

РЕШЕЊЕ ИЗ ПРОШЛОГ БРОЈА ВОДОРАВНО: по-бадати, опсесија, Шид, р, Лаошанин, Трачанка, е, оба, матирати, застанак, панда, анималан, Марсел, алказар, коренари, Тара, Геодетска, Атињанка, ОР, АР, Атиконак, масарада, Типи, чарапари, таролит, ониска, плочасто, ашани, Растинка, Растивој, див, к, мали прст, нападања, н, ако, индиције, сценарио.

ВОДОРАВНО:

17. Присен, полусена, 18. Грана, 19. Звук који се чује при паду, 20. Скупити, прикупити, 21. Становница Анадолије, 23. Европска стрељачка конфедерација (скр.), 24. Град у подножју Шар планине, 25. Рецкаво, зупчасто, 26. Град у северној Енглеској (анаграм од ДРАМА), 27. Украсне биљке, мелике, 28. Аустријски филозоф, Рудолф, 29. Народни празник 15. фебруара, слави се као Дан државности и Дан уставности Републике Србије, 30. Савез држава, 31. Дадаистички песник, Тристан, 32. Скуп каноника, 33. Македонски књижевник, Славко, 34. Авио-група (скр.), 35. Иницијали књижевника Чехова, 36. Име певачице Џексон, 37. Мала тратина, 38. Нестати са видика, 39. Врста папагаја, 40. Посед једног колона (лат.), 41. Шећер у месу (хем.), 42. Ударати батином, 43. Италијански режисер, Ђузепе, 44. Кувано млеко, 45. Млитав, клонуо (грч.), 46. Град у Либану, 47. Мушко име, 48. Град у Турској, 49. Чешка триатлонска асоцијација (скр.), 50. Одгонетање, 51. Гласовна фигура, асонанција.

УСПРАВНО:

1. Пророк, 2. Отворених осећања, 3. С, заједно, 4. Насељени део Земљине површине (грч.), 5. Име глумице Фетахоглу, 6. Фармацеут, 7. Атмосферска падавина, 8. Глумац Роберт, 9. Народ, 10. Академија наука (скр.), 11. Морнар (стр.), 12. Дан пуног месеца у староримском календару, 13. Налик на козку, 14. Део ланца, карика, 15. Прича о животињама, 16. Жена која врши пропаганду, 18. Предмет разговора, 19. Карциноза (мед.), 20. Сарачка радња, сарачница, 21. Средњовековни великаш, Ђорђе Комнин, 22. Калдрмисати, 24. Распршивач течности (стр.), 25. Мексички државник, Антонио Лопез де, 27. Клатити се, 28. Веома често, у сваком тренутку, 30. Савезна америчка држава, 31. Бивши спортски функционер, лорд Мајкл, 33. Дивља патка, јатарика, 34. Пркосан, инатљив, 36. Затвор (жаргонски), 37. Мудре изреке, сентенције, 39. Руско мушко име, Инарко, 40. Врста биљке, зановет, 42. Књижевник Данило („Пешчаник“), 43. Име спринтера Болдона, 45. Име глумца и певача Монтана, 46. Лична заменица.

МЕМОАРИ ГЕНЕРАЛА СВЕТОМИРА СВЕТЕ ЂУКИЋА - БАЛКАНСКИ РАТОВИ

Мемоари генерала и председника Олимпијског комитета Србије (Југославије) Светомира Ђукића највећим делом обухватају његово активно учешће у ратовима за ослобођење и уједињење Срба, Хрвата и Словенаца 1912–1918. Рукопис мемоара настајао је на основама дневничких белешки које су вођене током рата, а потом допуњаване 1922. године током службе у Загребу и у позним годинама живота у емиграцији (1957–1959). А генерал пише: „Зарекао сам се да ћу у случају рата искрено бележити сензације свих чула, осећања – и своја и људи у окружењу, све што видим, чујем, привидим или причујем. И... то сам учинио: бележио сам свако треперење душе бораца, искрено и тачно“.

Броширано / ф. 14×21 / 248 стр./ шифра: 111314
Цена: 440,00, са попустом: 308,00

НАРУЦБЕНИЦА

МЦ „ОДБРАНА“, Браће Југовића 19, 11000 Београд,
Тел. 011/3201-995, 3241-009, телефакс: 011/3241-363
Жиро-рачун: 840-312849-56

Наручујем књигу:
Шифра 111314/„МЕМОАРИ ГЕНЕРАЛА СВЕТОМИРА
СВЕТЕ ЂУКИЋА – БАЛКАНСКИ РАТОВИ“, по цени од 308,00 динара

Купац

ЈМБГ

Адреса становања, улица и број

Место

Телефон

Потпис наручиоца

Плаћање наручених издања врши се унапред. Доказ о ујлашци целокупној износа доставијати МЦ „Одбрана“, након чега испоручујемо књиге.
Купљена издања биће достављена поштом са уплатом на штећу купца.

АУТОГУМЕ И ДЕЛОВИ ЗА СВЕ ТИПОВЕ ВОЗИЛА

БЕЗ ЖИРАНТА
УЧЕШЋА
ЧЕКОВА
КАМАТА

ПРОДАЈА НА РАТЕ ЗА
ПРИПАДНИКЕ ВОЈСКЕ СРБИЈЕ
ПУТЕМ
АДМИНИСТРАТИВНЕ ЗАБРАНЕ

МИСЛИТЕ НА ЗИМСКУ ОПРЕМУ

КОТИК Д.О.О
Панчево,
Жарка Зрењанина бр.14
Тел: 013/344-321
Моб:063/370-138
Факс: 013/345-930
E-mail: kotikdoo@gmail.com

НАПОМЕНА:

-ОБРАЗАЦ АДМИНИСТРАТИВНЕ ЗАБРАНЕ
ДОСТАВЉАМО:
ПОШТОМ / ЕЛЕКТРОНСКОМ ПОШТОМ
-МОГУЋА ОРГАНИЗОВАНА ИСПОРУКА ПО ДОГОВОРУ.

У нашем широком асортиману се налазе:
бицикли, кациге, резервни делови, пратећа опрема,
аутомобилске гуме, акумулатори, моторна уља,
аутоделови за сва возила свих реномираних произвођача,
програм „Villager“, косилице, тримери, моторне тестере,
електрични ручни алат, рачунари и рачунарска опрема,
бела техника и телевизори...

Медија Центар „Одбрана“

Браће Југовића 19, 11000 Београд
Тел: 011/3241-258, Факс: 011/3241-363

Маркетинг: 011/3201-728
marketing@odbrana.mod.gov.rs

Претплата: 011/3201-995
pretplata@odbrana.mod.gov.rs

Продаја: 011/3241-009
komercijala@odbrana.mod.gov.rs

www.odbrana.mod.gov.rs / medijacentar@mod.gov.rs

BEOGRAD

KARABURMA

STANOVI SVIH STRUKTURA

1050-1090€/m² + PDV

PROJEKTNO FINANSIRANJE PUTEM BANAKA

BANCA INTESA

**SOCIETE GENERALE
SRBIJA**

011 355 16 55/063 430 830

WWW.GRADITELJ-INZENJERING.CO.RS

ŽELEZNIK

ODMAH USELJIVO!!!

STANOVI SVIH STRUKTURA

900-955€/m² + PDV

PROJEKTNO FINANSIRANJE PUTEM BANAKA

BANCA INTESA

HYPO ALPE ADRIA
SA VAMA. UZ VAS. ZA VAS.

Специјални прилог

АРСЕНАЛ

98

Домаћа универзална
лансирна платформа
– ЛРСВМ

МОРАВА

Вишецевни ракетни
лансер шорнаго

ЛАКИ СМЕРЧ

Гусеничари М5 и М5А1

ТРАКТОР СА СРЦЕМ ТЕНКА

Домаћа универзална лансирна платформа – ЛРСВМ

МОРАВА

Систем под ознаком ЛРСВМ – лансер ракета самоходни вишецевни модуларни – „морава“, производ је домаћег развоја – аутохтоне школе ВТИ-а, са традицијом дужом од 50 година – а израђен је у српским фабрикама. То је универзална, „паметна“ борбена платформа, која је опремљена свиме што сада у свету може да се нађе као висока технологија – од модерног СУВ-а, аутоматизованих електромеханичких погона подсистема до инерционо-навигационог система – ИНС, ГПС-а. Његовим развојем Србија се сврстала међу 18 земаља у свету, које производе таква средства.

Шта спаја Крушевац и Чачак? – МОРАВА. Није реч о зна-ној српској реци већ о новом ракетном систему артиљерије – МОдуларна РАкетна Вишецевна Артиљерија, који се израђује у помену-та два града.

Домаћа памет (конструктора Војно-техничког института) и производња (у коју је укључено више српских фабрика) спојили су се на једном оруђу, које је јавну промоцију имало недавно у Центру за испитивање наоружања и војне опреме Техничког опитног центра у Никинцима. Министар одбране, ресорни генерали и бројни новинари отпратили су најпре јединачна гађања, а потом и рафал из тог новог система, гледајући како ракете „огањ“, попут ватрених буктиња, уз гласно шиштање, напуштају средство у правилним интервалима – са унапред задатом каденцом гађања. Гађање је изведено на домет од 10,5 километара. С обзиром на то да ракете лете брже од 2.000

km/h требало им је око 20 секунди од момента испаливања до поготка у рејону циља.

После испалиених ракета остајао је облак дима, који је као чаролија обавијао лансер на пласману „Б“ никиначког полигона, али су изроване бразде по бетону, разбацани каменчићи и делови поликарбонатских поклопаца цеви модула у којима су биле упаковане ракете, указивали на ватрену моћ тог средства.

Чланови конструкторског тима ВТИ-а, њих двадесетак, који су неколико дана раније испитивали тај систем, упамтиће поред тих сцена, громогласне команде које је изговарао извршилац гађања, поручник Петар Петић из ТОЦ-а, и једно његово симпатично својатање новог система:

– Померите сва возила са пута да прође моја „морава“!

О тој нашој „морави“, која је бучно најавила свој долазак, говоримо овом приликом. С правом, јер је после успе-

САДРЖАЈ

Домаћа универзална лансирна платформа – ЛРСВМ **МОРАВА** 2

Израелска диригована возила (2) **И ТОЧКАШИ И ГУСЕНИЧАРИ** 9

Вишецевни ракетни лансер **шорнаго ЛАКИ СМЕРЧ** 14

Речне флотиле Јужне Америке (2) **ОПРЕМАЊЕ И МОДЕРНИЗАЦИЈА** 18

ВЕСТИ 23

Ловачка авијација у Првом светском рату (5) **ПИЛОТИ ЛОВЦИ – АСОВИ** 25

Гусеничари М5 и М5А1 **ТРАКТОР СА СРЦЕМ ТЕНКА** 28

Уредник прилога
Мира Шведић

шних лансирања, како је рекао директор Војнотехничког института, пуковник доц. др Зоран Рајић, а са задовољством констатовао и министар одбране Братислав Гашић, Србија постала 18. земља у свету која има такве системе. Уједно, први пут је у Војсци Србије, а и раније у Војсци Југославије, један циљ гађан из истог средства са две различите врсте ракета – 128 mm „огањ“ и 122 mm „град“.

Развој

Ракетни систем „Морава“ намењен је за уништавање живе силе, фортификацијских објеката, лакооклопљених возила, саобраћајница на различитим даљинама, у зависности од типа ракета који се користи. Она је универзална, аутоматизована лансираћа платформа, која је независна од типа ракете, која ће се из ње лансирати, и од типа возила-каμιона на који се монтира. То значи да се могу користити невођене и полувођене ракете различитих врста (калибара) и типова, а са друге стране могу се користити возила различитог типа (произвођача), која су расположива или на којима потенцијални купац инсистира. Модуларног је типа, што је један од најсавременијих концепата који се данас користи у свету у пројектовању ракетних система.

„Морава“ је настала из потребе Војске Србије, које је условио савремени начин ратовања. Батерија ракетних лансе-

ра артиљерије може да испали 150–200 ракета у времену од 20 секунди. Због толике ватрене моћи они су једна од првих мета непријатељевог контраудара. Зато такви системи у свету дејствују под слоганом – испали и бежи. И наша је војска хтела да постојећим лансерима да ново обличје – да их аутоматизује и увече у савремене комуникационе и командне системе, како би још више добили на брзини и прецизности.

Идеја је била да се створи концепт ракетног система који ће бити коришћен за више врста муниције – такозвана па-

метна борбена платформа, опремљена свим што сада у свету може да се нађе као висока технологија – од инерционо-навигационог система, ГПС, модерног СУВ-а, уређаја за отклањање утицаја косине терена итд.

Развој овог система започео је средином 2010. године, „од белог папира“, како је рекао руководилац пројекта из ВТИ-а Драгослав Живанић, дипл. инж, и сазнања да се у свету израђују такви системи. Годину дана касније приказан је функционални модел „мораве“ на сајму НВО „Партнер 2011“. У јануару 2012. изведена су и прва гађања ракетама „огањ“, „град“ и „пламен“. Том приликом испитивани су лансер, његова стабилност, издржљивост цеви и прецизност. На „Партнеру 2013“ појавила се „морава“ у комплекту са логистичким возилом. Данас је у фази завршних интерних испитивања и ускоро би требало да буде предата ТОЦ-у на завршна испитивања.

Робустирани рачунар – срце аутоматике система

Провера рада даљинског окидача

Још је једна битна особина „мораве“ – с обзиром на избор више врста муниције, такав систем омогућава у тактичком погледу, одлагање одлуке о употреби врсте муниције до последњег тренутка.

За „мораву“ су први пут у нашој земљи развијени системи за управљање ва-

КОМПОНЕНТЕ СИСТЕМА

Један комплет система „морава“ чине: аутоматизована лансирна платформа интегрисана са СУВ и ИНС; лансирни модули са ракетама (бојеви комплет) 128 мм „огањ“ (2×12 комада), 122 мм „град“ (2×12 комада) и 128 мм „пламен“ (4×16 комада); возило ФАП 118 које служи за оруђе са лансирном платформом и лансирним модулима и за логистичко возило, којим се превозе лансирни модули.

Лансирање ракете „пламен“ из система „морава“ – децембар 2014.

тром – СУВ и за инерцијалну оријентацију и навигацију – ИНС, а оригинална је и технологија израде лансирне цеви. Са таквим системом артиљерија ће бити увезана у командно-информациони систем државе и Војске Србије.

Аутоматизација система

Брзо, снажно и прецизно су битни захтеви који се постављају пред вишецевне ракетне системе. Да би се одговорило том задатку, средство мора да изађе на ватрени положај, врло прецизно одреди своје координате, израчуна елементе гађања, нанишани на основу њих и отвори изненадну и снажну ватру по непријатељу, а затим што брже врати у маршевски положај и напусти ватрени положај. Све борбене радње на ватреном положају не би смеле да трају дуже од три минута јер је то услов преживљавања система у модерним условима ратовања, пошто су вишецевни бацачи ракета један од првих циљева контраудара противничке авијације и артиљерије.

Како би се испунили напред наведени захтеви, изведена је аутоматизација система у пуној мери. Аутоматизовани су подсистеми за позиционирање (нишање-

ње) по углу азимута и по углу елевације, искључење еластичности система са задатом силом ослањања за сваку од четири стопе, цирадна маскирна заштита, прикупљање приземних метеоролошких података – метео-сонда, аутоматско брањење лансирних модула и електронско окидање – лансирање.

Срце аутоматике система чини специјални робустирани рачунар, који испуњава војне захтеве и стандарде, у коме су софтвери за сва три поменути модула – аутоматизације, СУВ-а и ИНС-а. Робустирани рачунар је практично командни пулт система и преко њега се командује, контролише и управља ракетним системом.

– Команде са робустираног рачунара шаљу се на десетак специјализованих микроконтролерских рачунара, који у real-time контролишу своје сервосистеме. Сваки од микроконтролерских подсистема управља снажним енергетским модулом који погони DC серво моторе, а они механизме одговарајућег подсистема, каже заменик руководиоца пројекта дипл. инж. Зоран Цимбаљевић, задужен у радном тиму ВТИ-а за аутоматизацију система.

Последица те високе аутоматизованости јесте смањење броја послуге на три члана – возача и два оператера-послужиоца.

За поуздано, безбедно и правилно лансирање ракета, развијен је специјализовани рачунарски уређај – електронски модулари окидач. Тај окидач је намењен за извршење јединачне и рафалне паљбе.

– Када интегришемо модул са лансирном платформом, аутоматски се препознаје којег је типа. Ми располажемо са три различите врсте ракете са по два подтипа, тако да смо сада у могућности да лансирамо шест подтипова ракета. Уређај омогућује избор лансирног модула из којег ће се вршити опаљење (левог/десног/оба), временски размак између опаљења две ракете (брзина паљбе) и броја ракета у лансирном модулу (модулима), које ће бити лансирани. Затим се детектује присуство ракета у лансирним модулима и даје се приказ распореда на индикаторима модула. Како систем има и бацач димних кутија за прављење заштитне димне завесе, са електронског модулариног окидача могу се бирати бацачи димних кутија и њихово опаљење – истиче инжењер Цимбаљевић и појашњава да се модулари електронски окидач састоји од командног и даљинског окидача.

Чланови радног тима ВТИ-а и ТОЦ-а

МЕТОДОЛОГИЈА ИСПИТИВАЊА

– Ми смо развили методологије испитивања система „морава“. Постоји програм квалитета производа – ПКП. Последњих годину и по радимо на интерном испитивању овог система и извршено је више од 1.000 мерења по ПКП-у. Сва та мерења захтевају опрему, методологију, процедуре и досада су резултати били одлични – истиче инжењер Драгослав Живанић.

Командни је у кабинџ оруђа и намењен је за унос параметара гађања, за извршење лансирања из кабине и за активирање бацача димних кутија, а даљински је испод лансирне платформе и намењен је за извршење лансирања из заклона ван кабине оруђа.

Због своје ударне моћи „морава“ може по потреби да самостално делује – односно да изведе аутономну борбену мисију – на ефикасан начин. Наравно, чешиће је део батерије или дивизиона.

Лансирно и логистичко возило

Овај ракетни систем састоји се од возила, које је пројектовано и изведено у ФАП-у, а према захтевима ВТИ-а. На њему се налази лансирни систем са механизмом

Лансирна платформа са лансирним модулима и сивојма

Финализација модула у ваљевском „Крушику“

за заузимање елемената лансирања, механизмом правца и елевације, стопе и лансирна платформа. Возило је ознаке ФАП 1118 БДС/А-42, четири тоне, 4x4.

Контејнери се транспортују специјално развијеним логистичким возилом, са полуаутоматском дизалицом, која служи за пребацивање и постављање модула на лансирну платформу „мораве“. У Војнотехничком институту израђени су технички захтеви и осмишљена кинематика те дизалице, а пројектантски тим „14. октобар“ из Крушевца је то разрадио и израдио.

Логистичко возило може да допреми било коју врсту контејнера до припремног положаја. На њега могу да стану по два контејнера „огањ“ и „града“ или четири контејнера „пламена“. Маса модула са ракетама „огањ“ и „град“ је око 1,2 тоне, а са „пламеном“ дупло мања.

Модули се чувају у одговарајућим складиштима, упаковани у својој оригиналној амбалажи и морају да буду заптивени. Захтевани век модула најмање је 10 година, под прописаним условима.

– Лансирне цеви које су примењене на систему „мораве“ су апсолутно нова технологија. Колико је нама познато, то је јединствена технологија у свету и нико је нема осим Војске Србије. Ми смо усавршили технологију израде тих цеви са гледишта примене материјала и техноло-

Унутрашњост цеви израђена је од инокса

шког процеса. Урађени су алати, решена конструкција и освојена технологија израде, а испитивања су дала одличне резултате – истиче инжењер Живанић.

Произвођач тих цеви је фирма „Инхром“ из Чачка. Оне су сендвич конструкције, рађене од лимова тањих од једног милиметра. Веома су лаке, чак два и по пута лакше од постојећих цеви за

ПРОИЗВОЂАЧИ

Камион прибојског произвођача, четвортонски ФАП 1118 БДС/А-42, 4x4, послужио је као основа за лансирно и логистичко возило. Комплетну надградњу – лансирну платформу, лежајеве, стопе ради „14. октобар“ из Крушевца. Контејнере формира „Инхром“ Чачак, уз помоћ цеви које производи фирма „Кол 15“. Еи-Опек из Ниша израђује електронски окидач, а „Крушик“ из Ваљева је финализатор модула – обавља наоружавање, херметизацију и финалну проверу контејнера. Аутоматику раде две нишке фирме.

Нова технологија лансирних цеви

Новина је модул лансирног уређаја. У модулу су ракете унутар цеви које су затворене са поклопцима. Када се ракете испале остаје празан саћасти лансер или контејнер. На дну саћастог лансера су конектор и ножице, које омогућавају аутоматско брављење и аутоматско електрично конектовање тих конектора за електронски окидач.

„Мораве“ је конципирана тако да прими лансирне кутије или модуле за ракету 128 мм „огањ“, за 122 мм „град“ и за „пламен А“ и „пламен Д“ – 128 милиметара. Може да дејствује у свим временским условима од +50 до –30 степени Целзијуса.

Логистичко возило у транспортном положају (лево) и са подигнућом цирадом (у средини)

Лансирно возило

ПОКЛОПЦИ

Предњи и задњи поклопци за ракете су за сада израђени од поликарбоната. Они морају да буду крути, чврсти и термоотпорни како би издржали силе удара гасова при лансирању ракета из суседних цеви. Потребни су да обезбеде херметичност ракета у цеви приликом складиштења и да је физички заштите.

наше ракетне системе. Унутрашње цеви израђене су од инокса и могу да издрже и до 20 опаљења.

Дужина цеви су различите – код ракете „огањ“ и „град“ мања је од три метра, а за ракету „пламен“ мања од 1,5 метра.

Прва замисао била је да се лансиране цеви користе за једнократну употребу, али је, с обзиром на њихову чврстину и робусност, одлучено да ће потом ићи на лаки ремонт, поновно пуњење и користити се више пута.

Системи СУВ и ИНС

На систему „морава“ уграђен је домаћи СУВ, који обезбеђује комплетну аутоматизацију заузимања елемената гађања и лансирања ракета. У СУВ је уграђен балистички модул који одређује елементе гађања (азимут и елевацију) на основу познатог положаја циља у односу на лансер, узимајући у обзир врсту ракете којом се гађа, температуру горива и атмосферске услове (атмосферски притисак,

температуру ваздуха и промену интезитета и правца ветра са висином).

Подаци о географском положају и оријентацији лансера и положају циља могу да се задају учитавањем са медија (флеш меморија, ЦД), пријемом радио-везом преко КИС-а, означавањем положаја на електронској географској карти и интерактивним уносом преко тастатуре. Положај циља може да се зада апсолутно преко географских координата или пак релативно у односу на положај лансера. Подаци о географском положају и оријентацији лансера у односу на север могу да се одреде и аутономно на основу уграђеног ГПС пријемника и ИНС-а.

Систем за управљање ватром на ЛРСВМ „морава“ омогућава корекцију елемената гађања због косине терена на основу мерења нагиба платформе лансера помоћу електронских либела.

На „мораву“ је уграђен и инерцијални навигациони систем, који се састоји од три акцелерометра и три брзинска жirosкопа високе тачности, који су на-

бављени у иностранству, и навигационог софтвера. Интеграција наведених акцелерометара и брзинских жirosкопа и навигационог софтвера у ИНС извршена је у ВТИ-у. Инерцијално навигациони систем развијен у ВТИ-у интегрисан је са ГПС пријемником, који се користи за одређивање почетних услова за аутономно одређивање положаја лансера. ИНС уграђен у ЛРСВМ „морава“ омогућава одређивање позиције и оријентације лансера и у случајевима када нема пријема помоћу ГПС пријемника, што посебно долази до изражаја у ратним условима.

– У систем за управљањем ватром ЛРСВМ „морава“ су интегрисани балистички модули за ракете „огањ“, „град“ и „пламен“, што умногоме смањује трошкове одржавања и коришћења целог система – каже инжењер Живанић и додаје, служећи се бројкама, да „морава“ има 11 управљаних погона са пуном аутоматиком, 11 са повратним спрегмама и има више од 100 штампаних плоча. Такође, систем са-

Полуаутоматска дизалица

Модул са ракетима „огањ“ и „град“

Изглед контејнера после лансирања ракет

Провера положаја лансера
у помоћу ГПС уређаја

држи више од 3.000 позиција које су направљене и монтиране за тај лансер.

Модернизација ракете *огањ*

Упоредо са испитивањем система „морава“ у ВТИ-у радни тим, који предводи Саво Ивковић, дипл. инж, ради и на Преносу производње ракете „огањ“ са развојем ракете побољшаних карактеристика. Тај пројекат ће се одвијати, како каже Даница Величковић, конструктор ракете „пламен Д“, у три фазе. У првој ће ракетама „огањ“ бити промењено погонско пуњење. Следећа фаза је пренос производње уз побољшање неких карактеристика и повећање ефикасности бојеве главе. У трећој фази уследило би побољшање карактеристика ракете повећањем домета и корекцијом путање.

Фабрика „Милан Благојевић“ из Лучана у рекордном року освојила је ново погонско пуњење. Према речима Данице Величковић, оно има добре и уједначене карактеристике и већ је усвојено у наоружање, па је идеја Војске да се најпре свим постојећим „огњевима“ уради ремонт, а за то ће бити одвојена средства у овој години. Тиме би се нашој артиљерији омогућило да у потпуности имају „огњево“ у пуном ресурсу.

– Када је реч о другој фази, преносу производње, поред новог погонског горива, у „Крушику“ смо урадили нови уводник са крилима и потпуно нову конструкцију млазничког склопа применом савремених материјала и технологија. Урађен је и испитан упаљач, али нисмо све завршили јер се очекује набавка и пуштање у рад машине за хладно ротационо извлачење, на којој ће се производити олакшана комора ракетног мотора, чиме ће се повећати ефикасност и економичност производње. Она би требало да стигне током марта и ми очекујемо да се до краја лета направе први комади комора, па ћемо наставити испитивања – истиче инжењер Даница Величковић.

Све добре карактеристике ракета „огањ“ остају исте, чак ће по прорачунима стручњака из ВТИ-а имати већи домет и наравно повећану прецизност. Новопроизведене ракете „огањ“ имаће нове таблице гађања.

Паралелно са тим, успешно се спроводе испитивања ракете побољшаних карактеристика, тако да у ВТИ-у очекује да ће до краја 2016. и такав „огањ“ бити на располагању нашој војсци.

– Код те ракете планира се корекција путање након напуштања лансирне цеви и у току лета. То није вођена ракета. Она и даље остаје невођена и намењена је за гађање површинских циљева, а мањим корекцијама на путањи очекује се повећање тачности и прецизности. Тај принцип корекције био би применљив и на осталим типовима артиљеријских ракета и омогућује да будуће генерације могу нешто слично да ураде и на већим ракетама и дометима. Сада отварамо врата млађима, дајемо нови импулс школи ракетне артиљерије, а радимо на оном што имамо – додаје Саво Ивковић.

Све поменуте варијанте ракете „огањ“ моћи ће да се користе и на систему „морава“. Тако ће се повећати прецизност система и варијанте модула који се могу користити. Сада је „морава“ у фази завршних интерних испитивања према ПКП-у. Прошла је испитивања у топлој комори, на +50, и хладној на –30° Целзијуса. Обављен је део испитивања вођњом и провера гађањем – лансирањем.

– Очекујемо да ово средство уђе у наоружање војске током ове године, што значи да ће 2016. бити спремно за производњу и опремање Војске Србије првим конадима. Систем смо развијали непуних пет година, што је норма која је заступљена свуда у свету. Почетак серијске производње овог средства донеће нашој земљи много виши технолошки ниво, а подићи ће се и оперативне способности наше војске – истиче директор ВТИ пуковник Зоран Рајић.

Треба рећи и то да је цена једног оваквог система у свету око милион евра или долара у серији, колико је оријентационо коштао и развој наше „мораве“. ■

Мира ШВЕДИЋ

Снимили Јово МАМУЛА и Зоран ИЛИЋ

Посиљављање вага које мере силу ослањања

Део тима који је учествовао у развоју и испитивању

Израелска диригована возила (2)

И ТОЧКАШИ
И ГУСЕНИЧАРИ

Guardium Mk-1 био је родоначелник серије. Онда је развијена читава серија беспосадних возила, точкашке и гусеничне варијанте погона – Guardium-LS UGV Mk-2, Guardium-LS UGV Mk-3M, Avant Guard, Amstaf 8 UGV/CSV и Amstaf 6 ARSV. У Израелу се развијају и минијатурна роботизована возила применом нанотехнологије, за контролу и откривање сумњивих терета, ИЕС и других опасних материја, уклањање и деактивирање. Имају и диригована возила са прикључним инжињеријским уређајима.

На основу диригованог возила Guardium Mk-1 и стечених искустава у практичној примени, проверених подсистема који су уграђени у то возило, развијена је читава серија беспосадних возила, точкашке и гусеничне варијанте погона.

Guardium-LS UGV Mk-2 јесте возило за логистичку подршку (LS – Logistic Support), други модел. Од Mk-1 разликује се у намени. Превози неопходне ствари за борбене потребе пешадијских јединица до првих борбених линија и истакнутих положаја. Може да транспортује 400 kg муниције, хране, горива и других интендантских и техничких потреба. Модел управљања и технологија подсистема уграђених на и у возило јесте као и код модела Mk-1. Предвиђена је и доградња даљински управљане оружане станице, стандардне као код првих дронова.

Димензије су мало другачије: 3,42×1,8×2,2 метара. Возило је дуже, јер позади има ограђену корпу за смештај материјалних средстава која се возе, наравно, без пратње посаде. Погонски агрегат је исти као код претходника, али је брзина у полуаутономном моду управљања нешто нижа – до 50 km/h. Испитано је у реалним условима и почела је испорука у IDF.

Роботизовани теренац

Guardium UGV Mk-3M, возило из треће серије диригованих беспосадних возила Guardium, развијено је са применом софистицираних сензора и уређаја модела Mk-1 (према J's ID из 2012), а прошле године било је спремно за испоруку IDF (како је за тај магазин изјавио директор компаније G-NIUS, Yoav Hirs).

Компанија G-NIUS, у сарадњи са корпорацијом IAI и „Elbit Systems“, развила је модел Mk-3 на бази познатог израелског борбеног оклопног возила Plasan

Први од 35 Guardian-LS Mk-2, намењених за САД

управљањем, скраћено за један метар у односу на базно возило, из кога је развијено. Борбена маса је око две тоне. Возило је опремљено панорамским комплексом електронско-оптичких сензора за осматрање, извиђање и управљање, а и даљински управљаном оружном станицом (RCWS), која је наоружана тешким митраљезом 12,7 mm, алтернативно са БГА 40 милиметара. Најављен је као опција и други пакет наоружања.

У припреми је развој читаве гаме беспосадних возила на основу модела Mk-3, чак и гусеничних ОБВ, какав је стари ОТ М-113 (амерички вршњак југословенског

вима борбених дејстава. Mk-3 својим сензорима идентификује и класификује непријатељске активности, упозорава јединице на опасности и омогућава распознавање да ли постоје претње од сумњивих лица. Због тога је намењено за одбрану одређеног терена, граничне зоне и стратешких објеката, као и за акције јавне безбедности – полиције.

Остварује разноврсне задатке у комплексу мисија, као што су извиђање и вођење колона на маршу, даљинско управљање отварањем ватре, логистичко обезбеђење борбених јединица, лоцирање и пресрећање дејстава ИЕС и транспортних мина, те кружну одбрану границе и стратегијских објеката.

Напредна технологија са великим роботичким могућностима има следећа својства: високе перформансе за навигацију, вишеканални ниво управљања возилом, откривање и избегавање препрека, лаку адаптацију опреме на варијанте платформе возила, способност осматрања и извиђања у свим временским условима и аутоматно одлучивање о поступцима.

Авангардни беспосадни гусеничар

Avant Guard (или Avantguard) UGCV јесте беспосадно роботизовано борбено возило, гусенично. Неки аутори га именују са „феникс“ (Phoenix) или TAGS-CX (према платформи возила по којем је изведена конверзија). Као беспосадно борбено гусенично дириговано борбено возило развијено је у сарадњи израелских, америчких и канадских компанија, за извршавање задатака при извођењу борбених дејстава на копну. У реалном времену може да доноси и самостална решења, када открије препреке на правцу кретања. Висо-

Guardium-LS Mk-2

Sand 4x4 („пустињски рис“ или Caracal) из категорије MRAP возила са применом шасије тежег баги-возила Ford F-350 (теренски аутомобил), који се већ неколико година користи у IDF. Руководећи орган била је Управа за истраживање и развој одбрамбене технологије из МО и IDF.

Guardium Mk-3 јесте роботизовано возило облика путничког аутомобила-теренца, без посаде, са теледиригованим

ОТ М-60, кога се Војска Србије, одавно одрекла).

Guardium Mk-3 опремљен је за употребу у комплексним борбеним мисијама, као беспосадно копнено борбено возило (UGCV). У потпуности је аутономно, карактеристично по великој способности претраживања терена и наоружано за борбене задатке, а и за највеће маневарске способности у свим теренским усло-

ОСНОВНИ ПОДАЦИ ЗА GUARDIUM MK-3

Димензије (дужина, ширина, висина)	5,0x2,0x2,2 m
Борбена маса	3.000 kg
Носивост терета	до 2.000 kg
Мотор	турбодизел Power Stroke, 4-цилиндарски, снаге 325КС (опционо и други модели из те серије)
Трансмисија	аутоматска, петостепена (5R 110W automatic)
Максимална брзина на путу	до 120 km/h

ка маневарска својства показало је током испитивања по беспутним теренима у израелским пустињама.

Возило је укупне масе 1.746 kg, носивости терета 1.088 kg, а развија брзину око 20 km/h. Стандардно је наоружано даљински управљаном оружном станицом (RCWS) 12,7 милиметара.

Као базно возило, на чијој основи је развијен Avantguard UGCV, послужило је тактичко америчко-канадско амфибијско возило за подршку пешадије – заједнички експеримент – TAGS-CX (Tactical Amphibious Ground Support – Common Experimental) изузетне покретљивости на грубом терену. На проверама је показало изузетну спретност избегавања ИЕС и других препрека погодним маневром (било управљањем са издвојене базе или аутономно, када му командир базе то препусти).

Опремљено је модулним пакетом софистицираних система као што су: радар за осматрање распореда противника (GP Radar), ометач ИЕС (Counter IED Jammer), минимално хлађена термална камера, радар за откривање људи и возила и више других оптоелектронских сензора, на бази уређаја отпорних на отежане услове експлоатације на пешчаном земљишту у екстремним климатским условима високих температура. Предња и задња камера постављене су на мини постоље, која покривају секторе по 180 степени (укупно 360). За навигацију користи три различита контролна нивоа ГПС (differential GPS/DGPS).

На новијем моделу Avantguard UGCV монтирано је телескопско постоље (висине око један метар изнад крова возила) са комплексом оптоелектронских сензора у угластом кућишту (Eyeball), панорамских могућно-

Guardiumg UGCV Mk-3 с даљински управљаном оружном станицом RCWS 12,7 mm

Гусенични Avantguard UGCV са минским гејтешћором испрег

сти осматрања. Развија се телескопско постоље висине 4,5 m са комплексом софистицираних система осматрања и навигације, ласерски даљиномер у моду 2D, радар са фреквенцијом од 24 GHz, диференцијални систем ГПС, камере FLIR (Forward Looking Infra Red) за осматрање и детекцију маскираних објеката и људи у ноћним условима и замућеној атмосфери дању.

Ради се и на пројектима са додатним уређајима, плугом, уређајима за гашење пожара, дизалицама са кашиком за уклањање експлозивних средстава, транспортним уређајем за гашење пожара и палитованом транспорту убојних средстава до истурених положаја пешадије.

Avantguard UGCV може ефективно да за извршава борбене мисије као што су повећана контрола граница, откривање ИЕС, сигурно обезбеђење објекта, војних јединица и база, логистичку подршку јединица, извлачење и спасавање рањеника (CASEVAC – Casualty Evacuation)....

Возилом се управља преко мобилног центра на другом возилу или портабл дигиталном јединици за управљање (Operational Control Unit – OCU), а може да функционише и аутономно у моду Follow me (прати ме), када самостално прати трагове војника пешадије. Брзом и ефективном интеграцијом опреме Guardiuma са платформом возила TAGS-CX, компа-

Avantguard UGCV вози го шешком штерену

Новија верзија Avantguard UGCV

Avantgard UGVC са RCWS Rafael 12,7 mm и POVR SPIKE

Возило Amstaf 8 (8x8) UGV

нија G-NIUS добила је робусно возило за тешке борбене услове.

После испитивања израелске армије и провере поузданости и капацитета система Guardium UGV, добијено је возило Avantguard UGCV за поуздану употребу на беспутним теренима и земљишту са ограниченим постојањем сигурне оријентације. Након успешно завршених тестирања возило Avantguard UGCV,

одлучено је да отпочне опремање IDF тим средством.

Поред даљински управљане оружне станице с митраљезом 12,7 mm, предвиђена је и примена несмртоносног оружја за прилике демонстрација, када побуњеници не користе оружје.

Avantguard UGCV покреће мотор турбодизел Kubota – V3800DI-T, четвороцилиндарски од 100 КС. Возило се креће релативно споро (20 km/h), али зато, захваљујући ходном делу од два пара широких гусеница (42 cm) и аутоматској хидростатичкој трансмисији, може врло ефективно да савлађује природне и вештачке препреке, да се лако окре-

ће у кривудавим пролазима и да се окрене на месту око вертикалне осе (при томе лева и десна страна гусеница вуку у супротним смеровима). Гумиране гусенице су интегралне, а могу да се скину и возило настави кретање као точкаш, јер су точкови стандардни.

Добар пас чувар

Amstaf 8 UGV/CSV (Unmanned Ground Vehicle/Combat Support Vehicle), возило за борбену подршку, јесте роботизовано беспосадно возило точкашке варијанте са формулом погона 8x8, амфибијско. Вероватно му име потиче од скраћенице AMSTAF (амерички стафорд теријер) – пас добар чувар (поверене) територије. Точкови су нестандартно великих димензија гума (балонерке), за које нема пода- така о величини.

Развила га је компанија „Automotive Robotic Industry Ltd.“ (ARI) 2011. године, у сарадњи с концерном „Rafael“ и америчким и канадским компанијама. Наоружано је даљински управљаном оружном станицом и митраљезом 12,7 или 7,62 милиметара. Како говоре представници компаније, у Amstaf UGV/KSV су уграђени најсавременији хардвери дигиталне технологије и електронско-оптички, радарски, радио и ГПС уређаји. На Amstaf-у новије верзије доградиле су и телескопски уређај с потребним системима за електронско прикупљање информација и осматрање. Припремљен је за обезбеђење граничног појаса, али и за учешће у дејствима борбених пешадијских јединица, дотур борбених потреба и извлачење рањеника до санитарски прихватница.

Amstaf 8 UGV условљава

Возило је масе око 900 kg, може да транспортује око 850 kg корисног терета борбених потреба за војску, али и да вуче приколицу масе 1.000 килограма. Брзина кретања на путевима јесте 32 km/h, а на води 5 km/h.

Amstaf UGV/KSV може да обављања функције 24 часа непрекидно, када је у улози осматрања и контроле граничног појаса или обезбеђења одређених објеката, а у борбеним условима активност траје шест часова, извођењем прикривених покрета. Располаже интегрисаним генератором од 2,5 kVA за мисију у трајању 18 часова. Када је потребно допунити акумулатор, за активности од четири часа, пуњење се обавља за само 15 минута спољашним пуњачем.

Возило на хибридни погон

Варијанта Amstaf 6 UGV развијен је на бази шасије амфибијског америчко-канадског теренског аутомобила ARGO 6x6 компаније ODG. Маса возила је око 850 kg, носивост терета до 350 kg и вуче приколице од 500 килограма. Варијанта Amstaf 6 ARSV испоручен је Републици Кореји, која ју је доградила према својим стандардима и потребама и уградила хибридни погон (класичан мотор са електропреносом). Користи га за контролу 38. демилитаризованог упоредника према ДНР Кореји.

Корејска верзија Amstaf је конвертована на погон формуле 6x6 и означава се као аутономно возило за безбедносне полицијске операције (Amstaf-Autonomous, Robotic Security Vehicle). Опремљено је специјалном полицијском опремом и средствима за сузбијање демонстрација, хватање изгредника, одбијање бацања разних предмета, примену несмртоносне муниције, лансирање загушљивих спрејева на 6–10 m испред возила или испаливање капсула (располаже са 150 комада) сузавца на 300 m даљине... Предвиђено је и лансирање мини-дронов са кровне површине возила, ради снимања у формату 3D.

Хибридни погон преко електромотора окреће предње точкове, а други и трећи ред точкова покреће се ланчастим преносом. Димензије возила су 2,48x1,48x1,04 метра. Даљинско управљање возилом путем радија могуће је на 13 километара удаљености у видној линији (фреквенција 2,4 MHz). Возило развија брзину до 42 km/h, а на води 5 km/h. Изузетно је проходно у терен-

Amstaf 6 UGV sa daљински uљављанom оружnom cљаницом RCWS 12,7 mm

Terenна verzija Amstaf 6

Verzija Amstaf 6

ским условима, савлађује успоне до 60 %, камените, песковите или снежне подлоге. Оперативна активност је на атмосферским температурама од –45 до +50 Целзијуса.

Гуме точкова су меке и возило може да прелази и преко противпешадијских мина без активирања (!), како наводе представници компаније. Димензије гума су Argo 24x10.00-8 NHS. Притисак на тло јесте 0,98 kg/cm², а када користи гусенице само 0,31 kg/cm². У воду може да уђе на обалама до 37 степени нагиба.

Поред приказаних даљински управљаних возила, у Израелу је у току развој читавог арсенала модела, укључујући и минијатурна роботизована возила применом нанотехнологије, за контролу и откривање сумњивих терета, ИЕС и других опасних материја, уклањање и деактивирање. Имају и диригована возила са прикључним инжињеријским уређајима. ■

(Крај)

Милосав Ц. ЋОРЂЕВИЋ

ЛАКИ СМЕРЧ

Ако постоји родоначелник масовне употребе вишецевних ракетних лансера, то је био СССР, односно Русија. Иако су и друге земље током Другог светског рата и хладног рата користиле ова средства, њихов број никада није достигао размере у СССР-у. Такође, Совјети су дуго година били лидери на овом пољу, док су западне земље својим панданима покушавале да достигну перформансе, а превасходно домет совјетских система, нарочито система „град“. Корак на више поља, међутим, изгубљен је при крају и након краја хладног рата, али се данас појавом новог система „торнадо“ покушава повратити примат.

Када би се одабрао вишецевни ракетни лансер (ВРЛ) за који се може рећи да је обележио хладни рат, онда је то био БМ-21 „град“. Сама концепција за почетак шездесетих година велике ватрене моћи до 40 ракета домета око 20 km, на камионском лансеру велике покретљивости, показала се као добитна комбинација. Многе источноевропске земље су по лиценци производиле тај систем, Кинези своје варијанте – копије, а Југославија систем који је представљао пандан „граду“ – „огањ“. Западне земље су упадљиво почеле са развојем својих виђења система који би достигли „град“ пре свега према домету, тако да су хладноратовски ВРЛ листови имали домет око или нешто преко 20 km: француски Rafale 30 km, италијански FIROS 30 km, немачки LARS110 14-25 km, а шпански Teruel 18–25 километара.

Совјети су одговорили системом БМ-27 „ураган“, који је „лествицу“ подигао на домет од 35 km, што није достигла основна варијанта америчког система MLRS са дометом 32 km, али су се из истих лансера могле лансирати и „тешке“ ракете – АТАСМС домета 130 km (једна тешка уместо шест лаких ракета,

по две на сваком возилу). Совјети су, међутим, избацили БМ-30 „смерч“, домета 70 km, који је једним плотуном могао да покрије неколико пута већу површину у односу на MLRS и АТАСМС.

Војни планери и конструктори

Та својеврсна трка била је типичан пример међусобног утицаја војних планера и конструктора са две стране тзв. гвоздене завесе. Након хладног рата, Совјети, тј. Руси, остали су на нивоу система „смерч“, док су Американци у великој мери побољшали своје системе MLRS и АТАСМС. Прво су на рачун бојеве главе, уз већу прецизност, повећали домет лаких ракета на 45 km, а потом, уз уградњу GPS навођења и на 70–90 километара. У исто време, домет АТАСМС повећан је на 165 km, а GPS навођене верзије чак на 300 km, уз присутно ограничење постављено споразумом о контроли ракетне технологије МТСР (Missile Technology Control Regime).

Руси су за то време, услед недостатка финансијских средстава, побољшали своје ракете и повећали домет на „све-

га" 90 километара. При томе, присутне су биле и друге значајне предности америчких ВРА: далеко бржа попуна, јер се ракете смештају у лансер по шест одједном преко фабрички попуњених контејнера, док се руске постављају једна по једна ракета у лансер за вишекратну употребу.

У међувремену, појавила се и лака варијанта америчких ВРА. Уместо гусеничара са 12 лаких или две тешке ракете, појавио се систем HIMARS са шест лаких или једном тешком ракетом на камионској шасији, посебно пројектован за транспорт авионима С-130 Hercules, због смањене масе са 25 на 13 тона. Управо задња два недостатка руског система, укупне масе 43 т, узроковала су заокрет у начину размишљања конструктора, те су предузети кораци ка стварању својеврсног пандана америчком систему HIMARS. Нови систем назван је „торнадо“.

Камионска шасија

Систем 9А52-4 „торнадо“, пројектног бироа Мотовилиха из Перма, базиран је на камиону формуле погона 8×8 КАМАЗ-63501. Та шасија има могућност да понесе један модул са шест ракета калибра 300 mm пореклом са система БМ-30 „смерч“, осам 220 mm са БМ-27 „ураган“ или 15 од 122 mm са БМ-21 „град“. Треба рећи, међутим, да је употреба ракета мањих од оних 300 mm чист губитак, јер се и у основној верзији система „град“ и „ураган“, уз масу возила до 20 т, могу понети 40, односно 16 ракета наспрот готово 25 т код нових возила. То значи да су две предности над старијим системима – далеко већа брзина попуне и, наравно, ресурс возила.

Возило нема оклопну заштиту, поседује турбо-дизел мотор КАМАЗ-740.50.360, снаге 265 kW (360 КС), максималну брзину од 90 km/h и довољно горива за аутономију од чак 1.000 километара. Маса је 24,65 т, дужина 11,2 т, ширина стандарних 2,5 т (што је врло значајно), висина 3,15 т, а посада је двочлана. У случају употребе ракета 300 mm са „смерча“, једно возило КАМАЗ-63501 може да понесе шест ракета у брзо измењивом модулу. То је упола у односу на МАЗ-543М/МАЗ-79111 са 43,7 т, максималне брзине од око 60 km/h. Није искључено да је одлука набавке возила КАМАЗ уместо МАЗ поред свих предности савремене технологије, и политичке природе,

јер се остварује ослонац на сопствене снаге, што је без обзира на све, врло значајно.

Тај потез прихватања готово упола лакшег возила, уз ниже трошкове употребе, веће покретљивости и упола мањег борбеног комплета апсолутно је у складу с односом у коме се налазе амерички системи MLRS и HIMARS. Међутим, та модификација је у односу на претходну још екстремнија, с обзиром на то да је „торнадо“ замена за „смерч“, HIMARS представља допуну MLRS. Међутим, „торнадо“ се не може транспортовати са Ан-12 – директном конкуренту америчком авиону С-130 Hercules, али, такође, треба знати да је биро Антонов у Украјини, а Руси су за свој перспективни транспортни авион одабрали Ил-76, односно модернизовани Ил-76МД-90А, носивости 52 тоне. Ако се то зна, јасно је да је намера била да се једним авионом на већу удаљеност превезе једно возило или на мање удаљености два.

Поред те варијанте, постоје и три унапређене верзије постојећих, старијих система „град“, „ураган“ и „смерч“: 9А53Г, У и С. Ти системи користе технологију примењену на 9А52-4, а имају другачије шасије. Примера ради, 9А53Г или „торнадо Г“ може да се набави на шасији камиона са шемом погона 6×6 Урал-4320, док се 9А53У и 9А53С нуде на шасији камиона шеме 8×8 МЗКТ-79306, иначе ко-

ВРЕМЕ ПОПУНЕ

Цео борбени комплет од шест ракета може да се испали за 20 секунди, а време попуне је осам минута, што је одличан резултат и далеко краће у односу на „смерч“. Наиме, време попуне код „смерча“ је чак 36 минута, код БМ-21 15-20 минута, а MLRS девет минута, с тим да треба имати у виду да се код последњег система монтирају два модула од по шест знатно мањих ракета. За сада, „шампион“ је израелски LAR-160, чије је време попуне (модул од 13 ракета) четири минута, мада је, такође, реч о знатно мањим ракетама, мањим и у односу на лаке ракете за систем MLRS и HIMARS (за последњи систем је време попуне пет минута), а камоли „торнадо“ и „смерч“.

ришћеног и за систем „искандер-М“, домета до 400 km са две ракете. Систем 9А53Г може да понесе два модула са по 15 или један класични са 40 ракета 122 милиметара; 9А53У може понети два осмоцевна лансера 220 mm, чиме се изједначава са БМ-27 „ураган“, док су на 9А53С присутна два модула са по шест ракета 300 mm, чиме је број ракета као и код „смерча“, а модули једнаки оном са 9А52-4.

Лансирање ракете 300 mm са системом БМ-30 „смерч“

Торнадо" 9А52-4 на КАМАЗ-у из 2012. године (десно) и возило за појуну (лево)

„Торнадо С“ 9А53С шоком шештирања на возилу МЗКТ

Са сајма МАКС 2007 – систем 9А52-4

Код обе варијанте маса је вероватно блиска максималној маси возила МЗКТ-79306, која износи 45 t, те је поново 9А53С са ракетама 300 mm у повољнијем положају у односу на 9А53У са ракетама од 220 mm, ако се узме у обзир маса основних варијанти старих система: „ураган“ на ЗИЛ-135 око 20 t – пола у односу на МЗКТ-79306 и „смерч“ на МАЗ-543М/МАЗ-79111, 43,7 тоне. Интересантна алтернатива систему „торнадо“ и „смерч“ јесте индијски 9А52-2Т, који користи основу камиона „татра“, укупне масе 39,5 t и носи 12 ракета од 300 милиметара. Међутим, „торнадо“ је „бољи“, јер је попуна бржа преко модуларних лансера, како код 9А52-4, тако и 9А53С.

Ракете

Ако се констатује да су ракете система „смерч“ 300 mm апсолутно супериорне у односу на „град“ и „ураган“, чак и новије варијанте повећаног домета, најсврсиходније је сматрати управо њих примарним и најважнијим за представљање. Употреба старијих ракета система „град“ и „ураган“ могла би се односити углавном на посебне прилике када ракете 300 mm нису доступне.

Лансирано возило је опремљено аутоматским системом за усмеравање лансе-

ра и системом за управљање ватром, као и аутономним навигационим системом, а постоји и могућност размене релевантних података између лансера и командног возила. Омогућено је лансирање појединачних ракета, групно и свих шест ракета система 9А52-4. Цео борбени комплет од шест ракета може да се испали за 20 секунди, а време попуње је осам минута, што је одличан резултат и далеко краће у односу на „смерч“.

Заједничко за све ракете тог система јесу произвођач – „Сплав“ из Туле – као и пречник, односно калибар од 300 mm и дужина од 7,6 метара. То је основни предуслов за постављање у стандардне брзо измењиве контејнере. Маса варирају у одређеној мери у распону од 800 до 815 kg, док је маса бојеве главе од 243 до 258 килограма. Основни тип ракете има ознаку 9М55К и има 72 бомбице појединачне масе од 1,75 kg, где свака има 96 фрагмената масе 4,5 g и 360 од 0,75 g, а време самоуништења је 110 секунди.

Следећи тип је 9М55К1 са пет комада вођене субмуниције „мотив-3Ф“, масе 15 kg, која има инфрацрвено самонавођење на кров тенкова или оклопних возила. Пробојност бојеве главе типа пробојног диска (Мишнаи-Шардинов ефекат) са 4,5 kg експлозива је 70 mm челика за балистичку заштиту под углом 30° у односу на нормалу. Таква пробојност довољна је за кровни оклоп практично свих тенкова, осим последњих најбоље оклопљених типова са нарочито ојачаним кровним делом куполе, мада је пробијање задњег дела, где је мотор, ипак осигурано.

Ракета 9М55К4 носи 25 противоклопних мина масе по 5 kg са временом самоликвидације 16–24 часова. Тип 9М55К5 има 646 кумулативно парчадних бомбица масе од 250 g, док 9М55Ф има додатни уређај за одвајање и оријентацију унитарне бојеве главе, чиме се обезбеђује њено правилније оријентисање, управно у односу на тло. Ова последња има нешто већу масу бојеве главе од 258 kg, вероватно на рачун споменутих додатних уређаја. 9М55С је термобарична бојева глава која развија температуру од 1.000°С током 1,5 секунди. Све претходне ракете имају најмањи домет 20 km а највећи домет 70 километара. Последњи тип, 9М528 има снажнији ракетни мотор, чиме се обезбеђује минимални домет од 25 km, а максимални од 90. Бојева глава је фрагментациона, ма-

се 243 kg, од чега је 95 kg експлозивно пуњење, док фрагменти (префрагментисане кошулице) имају просечну масу од око 50 грама. То значи да је обезбеђено пробијање оклопа лаких оклопних возила, командних центара, зидова, као и инфраструктурних циљева велике важности, с обзиром на то да је маса фрагмената на нивоу пројектила тешких митраљеза, а ударна брзина вероватно и већа.

Постоји и низ еквивалената постојећим ракетама, али домета 90 km: 9M525 је еквивалент касетне 9M55K, 9M527 је еквивалент 9M55K1 са вођеном субмуницијом, 9M529 је пандан термобаричне 9M55C, 9M531 је еквивалент касетне

система „торнадо“ над „смерчом“, код којег је двоструко више. Површина уништавајућег дејства система „смерч“ износи 67 хектара, а, ако се зна да „торнадо“ носи упола ракета у односу на „смерч“, може се констатовати да је површина дејства „торнада“ око 33,5 хектара. Није специфицирано којим типом бојеве главе, али би се могло закључити да је реч о касетној са ракете 9M55K или 9M55K5.

Поред наведених ракета, тврди се да је у развоју вођена ракета, која ће повећати прецизност за читав ред величине, што значи да је довољна слабија бојева глава за сличан или бољи ефекат на циљу. То је од великог значаја, јер се на рачун

мање бојеве главе може повећати ракетни мотор, а и домет може бити увећан код ракета 300 mm на 120 километара. Нова ракета ће се, према домету, сместити негде између америчких лаких и тешких ракета за системе MLRS и HIMARS. Ипак, и овај резултат знатно је испод

HIMARS-а, али Руси, вероватно, рачунају и на веће, тактичке ракете, попут 9K720 „искандер-М“ са инерцијалним, оптоелектронским и ГЛОНАСС системима за самонавођење, односно навођење, чиме се постиже кружна грешка од свега 5–7 m, односно парчадном, касетном, пробојном или термобаричном бојевом главом.

Не треба искључити ни могућност да у перспективи, уколико 9A52-4 или 9A53C буду уведени у употребу, поред шестоцевних лансера ракета 300 mm као алтернатива постане једна ракета типа „искандер“. То је изводљиво, јер је дужина „искандера“ 7,3 m, пречник 920 mm и маса 3.800 kg, што је димензионо близу шестоцевном лансеру за ракете 300 mm, а

по маси чак и нешто мање. На тај начин, уз развој ракета 300 mm домета 120 km са ГЛОНАСС навођењем преко сателита, постигла би се потпуна конкурентност (па и више од тога) америчким системима MLRS и HIMARS.

Перспектива

Универзалан систем попут „торнада“ намењен је да замени читав низ руских система старије генерације, као што су БМ-21 „град“, БМ-27 „ураган“ и БМ-30 „смерч“. Систем је приказан још 2007. године, а првих 36 система „торнадо Г“ уведено је 2012. године. Производња побољшане верзије са навигационим системом ГЛОНАСС започела је 2013. године, а 2014. је званично уведена у оперативну употребу, замењујући БМ-21 „град“. Очекује се да ће и остале варијанте ући у употребу, с тим да је можда најнеизвеснија верзија 9A53V „торнадо-У“, с обзиром на то да је домет новијих варијанти ракета 122 mm премашио оне од 220 mm и износи двоструко у односу на прве варијанте – 40 километара! Сасвим је логично да је поручен „торнадо Г“, с обзиром на озбиљне вредности минималног домета ракета 300 mm од 20 до 25 km, те се тај систем употребљава као корисна допуна већим ракетама.

Руси су направили одличан потез развојем универзалног система „торнада“, јер је са релативно јефтиним платформом и за набавку и употребу извршен покушај унификације ВРЛ. То наравно није званично објављено, али је стање ресурса постојећих система „град“, „ураган“ и „смерч“ и у погледу ракета и возила, вероватно, при крају, те је развој замене више него сврсисходан. ■

Др Себастиан БАЛОШ

„Торнадо Г“ 9A53Г на камиону „урал“

9M55K5, али са 616 бомбица, а 9M533 је еквивалент 9M55K4 са минама.

Прецизност ракета на крајњем домету врло је висока за један систем који нема систем за самонавођење. Наиме, тврди се да је одступање по домету свега 0,3 % од домета, што је посебна предност

МАСЕ

Заједничко за све ракете тог система јесте калибар од 300 mm и дужина од 7,6 метара. То је основни предуслов за постављање у стандардне брзо измењиве контејнере. Масе варирају у одређеној мери у распону од 800 до 815 kg, док је маса бојеве главе од 243 до 258 килограма. Основни тип ракете има ознаку 9M55K и има 72 бомбице, појединачне масе од 1,75 kg, где свака има 96 фрагмената масе 4,5 g и 360 од 0,75 g, а време самоуништења је 110 секунди.

Индијски 9A52-2Т на камиону „шакти“

ОПРЕМАЊЕ И МОДЕРНИЗАЦИЈА

Да би постигла зацртане циљеве на пловним водотоковима и територији у њиховим сливовима, Колумбија је уложила знатна средства у изградњу нових типова речних ратних бродова. Посебан интерес исказала је светска јавност појавом новог речног патролног брода типа „Nodriza” и брзог речног патролног чамца LPR-40.

Речна флотила Колумбије активно је ангажована у операцијама на рекама више од педесет година, још од стварања „флотиле Ависпа” (Flotilla Avispa). Формирана је да поврати контролу јавног реда и национални суверенитет у јужним регионима са највећим водотоковима, који су углавном под џунглом (слив реке Амазон), у сливу реке Магдалене, и источним регионима у сливу Оринока. Она је окосница речних снага Колумбије, јер својом мобилношћу, ватреном моћи и способношћу да главни удар пренесе с једног на други правац дејства, наноси главни удар наркокартелима и другим облицима нелегалне трговине.

Колумбија – најбројније речне снаге

Од формирања до данас Речна флотила Колумбије прошла је различите форме организовања и фазе развоја. До 1999. била је саставни део Ратне морнарице Колумбије (Marina Colombiana), као Речна ратна флотила. Од 1999. више не постоји под тим именом, а њене снаге су организационо и оперативно потчињене Команди морнаричке пешадије CIMAR, са командом у Боготи, која је саставни део РМ Колумбије.

Ударна снага и најјачи оперативни састав CIMAR-а у борби за повратак националног суверенитета на тим просторима јесте Корпус морнаричке пешадије (Colombian Marine Corps – COLMAR), ко-

ји је формиран одлуком владе, уз свесрдну помоћ САД. Корпус морнаричке пешадије САД (The U. S. Marine Corps) активно учествује у обуци COLMAR-а и колумбијских речних снага и њиховом опремању савременом опремом. Данас је једна од највећих јединица те врсте у свету и броји више од 20.000 војника. У свом саставу има пет бригада морнаричке пешадије од којих су три речне бригаде BRIFLIM.

COLMAR са снагама Речне флотиле чини Колумбију земљом која има најбројније речне снаге у свету и оперативну способност толику да их у врло кратком времену развије у борбени поредак на рекама, обалном рубу, ближим, али и регионима удаљеним од речних токова.

Колумбија је у борбама са наркотерористичким групама била принуђена да често мења организацију и тактику употребе речних снага. Најновија искуства и тактика употребе захтевала је развој и груписање ударних снага Речне флотиле на три нивоа. Први ниво су Тешке пловне јединица – PAFP, које се користе за операције на главним речним токовима, чија су ударна снага речни артиљеријски бродови типа „Arauca” и „Barranquilu”. Основни задаци тих снага, уз незаобилазну ватрену подршку јединицама морнаричке пешадије, јесу логистичка подршка, транспорт трупа и опреме у условима дуготрајних извођења операција и задржавања на терену. Други ниво су Патролне пловне јединице – PAFL, које се користе за патролирање и операције на мањим пловним водотоковима, а трећи ниво су Патролни чамци велике брзине, мобилности и флексибилности – LPR.

Речна флотила Колумбије у свом саставу има и низ других наменских пловних објеката попут речних петролних чамаца (Patrulleras Fluviales PF), брзих речних патролних чамаца (Patrulleras Rapidas Fluviales PRF), наоружаних речних транспортних бродова (Transportes Blindados de Troca TBT), речних реморкера (Remolcadores Fluviales RF), речних помоћних бродова (Botes de Aroyo Fluvial BAF) и речних станица (Estacion Movil de Aroyo Fluvial EMAF).

Да би постигла зацртане циљеве на пловним водотоковима и територији у њиховим сливовима, Колумбија је уложила значајна средства у изградњу нових типова речних ратних бродова, уз већ постојеће „Arauca” и „Barranquilu”, који су стари пола века и више. Посебан инте-

рес исказала је светска јавност појавом новог речног патролног брода типа „Nodriza” и брзог речног патролног чамца LPR-40 (Lancha Patrullera de Rio). Од појаве првих па до седме генерације изграђе-

но је више десетина бродова типа „Nodriza”. Оба типа брода су развијени, пројектовани и изграђени у домаћем бродоградилшту „Cotecmar Shipyard” у Картагени.

РЕЧНИ ПАТРОЛНИ БРОД NODRIZA

За потребе патролне службе на притокама Амазона и другим пловним рекама Колумбија је 2005. у оперативну употребу увела први брод овог типа. Само у последњој седмој генерацији изграђено је осам бродова. Погонско пропулзивни систем даје му изванредна маневарска својства у плиткој речној води, и окрет у месту. Има респективну оклопну заштиту коју му, осим дебљине панцирних лимова, даје сама конструкција надграђа и куполе, у које су смештени оружни системи. „Nodriza” је наоружана искључиво стрељачким наоружањем, којег чине три куполе са по два спрегнута – упарена митраљеза 12,7 милиметара. Једна купола је на прамцу, а две су потпуно по крми брода. На крову командног моста је купола у којој је смештен пасивни оптички систем за осматрање и аутоматски бацач граната 40 mm милиметара. По боковима надграђа су по два отвора у које су смештени пушкомитраљези 7,62 или 5,56 милиметара. Известан недостатак бродова јесте ватрена моћ оружног система, па се разматра могућност да се на прамчаној и крменој куполи уграде топови калибра 25 или 30 милиметара

Депласман	пун 275 t
Главне димензије (д/ш/газ)	39,3/ 9,5 m и газ 1,08 m
Брзина брода	9 чворова
Аутономија брода	15 дана
Посада брода	37 чланова
Погон брода	два водомлазна пропулзора Schottel Pump-Jet тип SPJ 82 RD који се погоне са два дизел мотора MTU 6062 НК2 снаге 290 kW
Наоружање	аутоматски бацач граната 40 mm Mk-19, два митраљеза 12,7 mm и четири пушкомитраљеза 7,62 mm (опционо 5,56 mm)
Остала борбена опрема	палубни хеликоптер Bell 412

РЕЧНИ ПАТРОЛНИ ЧАМАЦ LPR 40

Речни патролни чамац LPR 40 (Lancha Patrullera de Rio) је патролни чамац нове генерације, велике брзине, намењен за контролу саобраћаја и патролну службу на мањим пловним рекама, углавном у југоисточним регионима Колумбије. Представља усавршени пројекат LPR 93. Конструисан је у бродоградилшту „Estados Unidos por la Bener Shipbuilding&Co” за потребе Речне бригаде морнаричке пешадије. Гради се у бродоградилшту „Cotestmar Shipyard” у Картагени. Основни материјали градње јесу легура алуминијума 5086-H116/H111 и композитни материјали високе чврстоће. Има врло висок ниво балистичке заштите, којом се штите виталне зоне чамца. Може се, по потреби, транспортовати већим бродовима речне флотиле или авионима Hercules C-130 до удаљених рејона у прашумама Амазона и других пловних река. Интерес за те чамце исказале су и друге државе региона, а Бразилу су већ испоручена два од четири уговорена чамца.

Депласман	пун 13,7 t
Главне димензије (д/ш/газ)	12,7 / 2,8 / и 0,7 m
Брзина чамца	максимална 29 чворова и економска 25 чворова
Тактички радијус – даљина пловидбе	950 km са брзином од 25 чворова
Аутономија	пет дана
Посада чамца	четири члана
Погон чамца	два водомазна пропулзора, два дизел-мотора Caterpillar C9 снаге 370 kW

Навигациона опрема радар навигациони Raytheon R70, GPS-300, дубиномер, трансподер и навигациони рачунар са електронским картама. Чамац је опремљен и најсавременијом радио-опремом у HF, WHF и UHF спектру као и сателитским телефоном

Наоружање један упарени – двоцевни митраљез 12,7 mm (опционо митраљез М-60) и аутоматски бацач граната 40 mm Mk-19

За услове екстремне опасности наоружањем се може управљати и даљински – са командног места у кормиларници, за шта је намењен систем за управљање ватром SAA – Sistema Automatico de Armas.

Речни патролни брод „Nodriza” модерног је концепта, одличних маневарских способности, али са оруђима чији калибар не прелази 40 милиметра. Већ од старта планирано је да брод носи хеликоптер, а последња седма генерација тих бродова има и знатно унапређену балистичку заштиту са елементима експлозивне оклопне заштите (Explosive Reactive Armour – ERA). Представљају ударну снагу у борби против наркотрафиканата, гериле и за успех стратегије колумбијских речних снага.

Уз већ постојеће опремање и модернизацију Речне флотиле и COLMAR-а, као саставних елемената речних снага, из сопственог развоја (за које су заинтересовани и партнери из региона), речне снаге купују и бродове на ваздушном јастуку – Griffon 2000TD, британског испоручиоца „Griffon Hoverworks LTD”.

Оперативни успеси и вишедеценијско искуство у борбама против наркокартела привукли су такву пажњу да су колумбијске речне снаге, Речна флотила и COLMAR, постале предмет изучавања на чијим непроценљивим искуствима многе државе света, па и саме САД, суочене са новим-старим изазови-

ма, обнављају своје речне снаге и подижу оперативне способности.

Перуанска речна флотила

Перуанска речна флотила је од стицања независности Перуа до данашњих дана прошла сличан развојни пут као и друге речне флотиле региона. У најдужем периоду свога постојања носила је назив Перуанска речна морнарица (Marina Fluvijal Peruana), а данас Речна флотила (Flotila de Unidades Fluviales или Flotila de Amazonia). Оперивна је у горњим токовима реке Амазон, њеним притокама и на језеру Титикака. Задаци су јој идентични задацима речних флотила и речних снага осталих држава у региону. Потчињена је Команди за операције у Амазонији, речне снаге Амазоније, која је уз Пацифичку флоту други по снази оперативни састав Ратне морнарице Перуа (Marina de Guerra del Peri). Речним снагама Амазоније потчињене су две области – Четврта (Loreto i San Martin) и Пета морнаричка област (Usayali, Madre de Dios, Cusco i Apurimac).

Већина бродова речне флотиле је у саставу Четврте морнаричке области, која осим речне флотиле има и батаљон

РЕЧНИ АРТИЉЕРИЈСКИ БРОД CLAVERO

Упоредо са повлачењем старих бродова, типа „Clavero“, из експлоатације, (2009) започела је градња потпуно нових бродова под истим именом. Уз колумбијски брод „Nodrizza“, бродови типа „Clavero“ спадају у најсавременије речне ратне бродове на свету. Имају савремено конципиран оружни систем прилагођен потребама у региону Амазона. Прамчани топ 20 mm смештен је у куполу и даљински се управља као и аутоматски бацачи граната 40 mm и митраљези 12,7 mm, који су смештени у две куполе по крми брода. Осим оруђа у куполи је смештена по једна Flir дневноноћна камера, тако да се оруђима управља даљински са локалне тактичке или централне командне конзоле, која се налази на командном месту. Показивачки екрани конзола су савремена технолошка решења осетљива на додир (touch screen). Видљивост са Flir камером могућа је на даљинама до пет километар, што премашује оптичку видљивост на рекама, која ретко прелази 400 метара. Камере се управљају централно, тако да официр за управљање ватром (fire officer) може да додељује циљеве по приоритетима, секторима дејства оруђа, да одговарајућим оруђима додељује одговарајући циљ или врши други избор за дејство по противнику.

Перуански хидрографски брод Stiglich

Депласман	пун 344 t
Главне димензије (д/ш/газ)	45,7/ 10,6/ 0,97 m
Брзина брода	максимална 14 чворова и економска 8 чворова
Тактички радијус – даљина пловидбе	355 NM са брзином 8 чворова
Аутономија брода	15 дана
Посада брода	29 чланова (од којих три официра)
Погон	тропропелерни, три дизел-мотора Caterpillar 3408C, укупне снаге 1494 KS
Навигациона опрема	навигациони радар Furuno и сателитска навигација
Наоружање	један топ 20 mm, четири митраљеца 12,7 mm Browning M2HB, три бацача граната 40 mm CIS-40 и шест лансера ручних ПА ракетних система MANPADS (Man-portable air-defense systems)
Остала борбена опрема	могућност опремања палубним хеликоптером по узору на бродове Бразила

ПАТРОЛНА ЛЕБДЕЛИЦА GRIFFON 2000TD

Британска корпорација „Griffon Hoverworks Ltd“ је путем међународног јавног конкурса, за потребе морнарице Перуа у региону Амазона, према граници са Бразилом и у области река Arurimas, Ene и Mantaro, уговорила испоруку пет лебделица (брод на ваздушном јастуку – hovercraft) типа „Griffon 2000TD“. Попут свих лебделица и ова је оперативна тамо где депласмански бродови не могу да оперишу – плитке воде, обале обрасле растињем са полеглим стаблима и речним брзацима. Пристају и на неуређену обалу, плаже и савлађују различите препреке до висине од једног метра. По потреби, могу се користити као платформе за различите врсте наоружања и друго.

За потребе лебделица купљен је најсавременији системи и муниција за камуфлажу Rheinmetall Wafe Munition GmbH ROSY-N (Rapid Obscuring Sistem) и биће инсталиран на лебделице које су оперативне у области VRAEM. ROSY-N се састоји од вишецевног лансера 40 mm, дужине 56,5 cm, висине 26,6 cm и тежине 24 килограма. Пројектован је да створи димну завесу од 1.000 m у времену од 0,4 секунди. Муниција 40 mm, осим димне завесе, смањује радарски одраз, делује као благи бојни отров-сузавац и има светлосни ефекат (Flash-Bang).

Главне димензије (д/ш/в)	13,41/ 6,8/ 4,3 m
Брзина лебделице	максимална, при пуном оптерећењу 30–35 чворова
Тактички радијус	450 NM или 830 km
Аутономија лебделице	10 (7) часова без крцања новог горива
Максимална носивост	од 2 до 2,4 тона терета или од 20 до 25 војника са пуном борбеном опремом
Висина чврсте препреке коју савлађује (клиренс)	0,7 m
Максимална висина таласа које савлађује	1,0 m
Посада брода	минимално један члан, може да повезе од 20 до 25 потпуно опремљених војника
Погон	трокрака ваздушна елиса са крилима променљивог успона, којег погони дизел мотор Deutz укупне снаге 440 kW
Наоружање	митраљез 12,7 mm Browning M2

морнаричке пешадије, групу за специјалне операције на истоку земље и ескадрон ваздухопловних снага из састава Ратне морнарице Перуа.

Окосницу и ударну снагу перуанске флотиле представљају старији речни артиљеријски бродови типа Marañon и Loreto и речни артиљеријски бродови типа Clavero, бродови нове генерације пројектовани и изграђени у домаћем бродоградилушту SIMA (Servicio Industrial de Marina) Iquitos Shipyard у Iquitos-у. Прва је речна флотила у региону и трећа у свету, после САД у Вијетнамском рату (Patrol Air Cushion Vehicle – PACV) и Руске Федерације (Мурена или Тсаплиа по НАТО класификацији и Клилим), која је у оперативни састав речне флотиле увела бродове на ваздушном јастуку. То су лебделице типа Griffon 2000TD, британске корпорације „Griffon Hoverworks LTD“. Ти бродови су велике мобилности, малог газа, савлађују различите препреке на пловном путу и ван пловног пута, са могућношћу да пристану и искрцају-укрцају трупе на неуређеној обали и дубоко у залеђу река. Велика предност тих бродова јесте што водостај на рекама не утиче на њихову оперативну расположивост.

Као и бразилске речне флотиле и перуанска флотила у свом саставу има помоћне бродове болнице Morona, Corrientes и Pastaza, које се користе за санитетско обезбеђење и помоћ локалном становништву у редовним, али и ванредним ситуацијама (пожари, поплаве, земљотреси, епидемије...).

Једина је речна флотила у региону која у свом саставу има и хидрографски брод Stiglich, који служи за хидрографски премер и израду карата пловних путева на пловним рекама и језерима Перуа. Главна база перуанске Речне флотиле је Iquitos на реци Амазон, док нешто мање снаге, мали патролни чамци, базирају у луци Пуно на језеру Титикака. ■

(Наславак у идућем броју)

Радислав ЈОВИЋ

КОАЛИЦИЈА-СВ НА ИСПИТИВАЊИМА

Из Русији стиже вест о испитивањима средства која смо пре неколико година представљали у „Арсеналу“, а које је од тада помало заборављено. Реч је о топ-хаубици „коалиција СВ“ (СВ значи копнена војска или на руском сухопутные войска) на гусеничној платформи, калибра 152 милиметра. Нови мобилни топ, како се наводи, бацаће у засенак топове „мста-С“, „акацију“ и остало наоружање с калибром 152 милиметра, а према проценама стручњака, његове техничке карактеристике омогућиће му да постане лидер и да се пробије на тржиште светског наоружања, јер у односу цена-квалитет превазилази америчку хаубицу М-109.

„Коалиција-СВ“, која је названа оружјем нове генерације, самоходни је артиљеријски систем који у режиму брзе ватре уништавати објекте на земљи и то на удаљености до 70 километара. Нова технологија поновног пуњења омогућује брзу припрему за паљбу, а и мењање положаја током једне минуте. Посаду чине 2–3 члана, који су смештени у предњем делу шасије, у компјуторизираним модулу за управљање. Модул је опремљен тактичким системима за избор циља, позиционирање и навигацију. Посада може непрекидно да прати опште стање оруђа и количину муниције према типовима хитаца на основу података са сензора. Основно наоружање налази у беспосасној куполи (даљински

управљаном), где су спрегнути артиљеријски систем и борбени комплет са системом механизираних пуњења. То разликује то средство од претходних пројеката. Мотор је у задњем делу. ■

ТРИНАЕСТ ТОПОВА ОТО MELARA ЗА ИНДИЈЦЕ

Недавно је индијско министарство одбране одобрило набавку 13 топова калибра 127 mm у вредности од 243,5 милиона долара за потребе ратних бродова своје морнарице. Једини преостали понуђач била је италијанска фирма „ОТО Melara“, која је на конкурс понудила свој систем 127/64 LW - Vulcano за 13 фрегата класе Shivalik и разарач класе Delhi, које су пројектовали и изградили индијски стручњаци и специјалисти.

„ОТО Melara“ остао је као једини понуђач након што је концерн „BAE Systems“ одустао од своје понуде – система Mk 45 Naval Gun калибра 127 mm/62. ■

ТЕСТИРАНО ПРВО НАОРУЖАЊЕ НА ОСПРЕЈУ

Америчка фирма „Bell Helicopter“ је, у сарадњи с Маринским корпусом, крајем 2014. успешно извела прву серију тестирања интегрисаног наоружања на тилт-роторски ваздухоплов V-22 Osprey. Како је реч о тестирању употребе навођених ракетних система, спроведено је више бојевих гађања из два различита система. Најпре је тестиран Rautheon-ов ракетни систем BGM-176B Griffin В (настао на бази навођених пројектила FGM-148 Javelin и AIM-9X Sidewinder), а онда BAE Systems APKWS (Advanced Precision Kill Weapon

System) – модификована невођена ракетна зрна Hydra 70.

Оба ракетна система су морала да одговоре на изазов позиционирања лансера због специфичности тилт-роторског ваздухоплова и његових помичних гондола мотора. Тестови су показала да V-22 Osprey на бочним носачима може носити лансере масе најмање 132 килограма и да њихово интегрисање, уз кориштење електрооптичке сензорске туреле, не утиче на контролу лета, односно на рад осталих инструмената у пилотској кабини. ■

ПРИМОПРЕДАЈА ТРЕЋЕ ФРЕГАТЕ КЛАСЕ *INSEHEON*

цитирала саопштење DAPA-е у којем се наводи да ће фрегата, названа Jeonbuk 813, постати оперативна у мају, након процеса интеграције. Фрегата ће се користити за против-подморничку борбу.

Jeonbuk је трећа фрегата у класи коју производи бродоградилште „Hyundai Heavy Industries“ (HHI). Чitava класа биће изграђена у неколико серија. Фирма HHI изградила је и прва два пловила у класи – Incheon (811) и Gyeonggi (812), која су уведена у оперативну употребу јужнокорејске морнарице у јануару 2013, односно новембру 2014. године. Друга бродоградилшна фирма, STN Offshore & Shipbuilding, има потписан уговор о градњи четвртог, петог и шестог пловила у класи. ■

Ратна морнарица Јужне Кореје добила је своју трећу ракетну фрегату класе Incheon, у склопу програма Future

Frigate Experimental (FFX), известила је новинска агенција Yonhap, а пренео Jane's Defence. Агенција је, такође,

ОЧЕКУЈЕ СЕ ПОЈАВЉИВАЊЕ АРМАТЕ

Руска војска ће ускоро добити нови тенк пете генерације, који је назван „армата“. Према речима конструктора, то је најпапетнији тенк на свету, а његова оклопна капсула ће „сачувати

живот војника чак и онда када буде директно побогођен“. Руска и светска јавност моћи ће да виде тај тенк на војној паради поводом Дана победе – 9. маја ове године. Руски тенкисти ће прво оценити 12 тенкова, након чега ће кренути серијска производња. Како преносе медији, планирано је да до 2020. године буде произведено 2.300 нових тенкова. ■

БОРБЕНИ АВИОНИ СА ЛАСЕРИМА

Тајне у области војне технике не могу дуго да остану скривене од јавности. Тако је процурео и тајни програм УСА армије о HEL (High Energy Laser) и HPM (High Power Microwave) технологији. Високоенергетски ласер HEL биће монтиран на борбене авионе, а HPM ће служити за блокирање електронике на земљи. Оба оружја су успешно тестирана на војним полигонима у Невади. ■

Приредила М. Ш.

Ловачка авијација у Првом светском рату (5)

ПИЛОТИ ЛОВЦИ – АСОВИ

Бриџанац Били Бишој

Французи сматрају да су у Првом светском рату била доминантна три пилота аса: Фокк, Гинемер и Рихтхофрн, док Немци признају ту тројицу обрнутим редом

Ловачка авијација рођена је у рату 1914–1918. Тек крајем 1914. рођена је представа о ловачкој авијацији, то јест да се авион обара авионом, а њено развијање у наредне три године било је огромно. Сви разлози за то су већ наведени. Такође, створен је привид да су пилоти ловци који воде ваздушне борбе посебно храбри људи и да су они као пилоти у много већој опасности од пилота других врста авијације, што једноставно није тачно. Ипак, пилоти који су оборили један број непријатељских авиона посебно су цењени и добијали су назив пилот-ас за пет

оборених авиона. Французи су први увели систематизацију, али је и признавање победе било строже него на свим другим ратујућим странама. Оборени авион морао је пасти унутар француских линија или су то морала писмено потврдити два стручна лица, која нису била из исте јединице из које је био пилот који је оборио авион, ако је он пао изван француских линија.

Ипак, пилоти ловци – асови су цењени и највећи број ваздушних победа (80) имао је помињани Црвени Барон, Ритхофен. Он је најпознатији по својој репутацији у вођењу ваздушне борбе и због тога добро је поменути његово гледиште о томе.

Искуства Црвеног Барона

„Црвени Барон није био добар пилот и при свом првом лету у пилотској школи сломио је стајни трап авиона. Ипак, он је био одличан стрелац јер је потицао из аристократске породице па је од ране младости ишао у лов. Он је, такође, од-

лично знао да оцени који авион треба нападати ако се издвојио из групе, или му слабо ради мотор. Осим тога, он је био и прави убица, то јест, пошто тада пилоти нису носили падобран, уништавао је и тешко оштећени авион противника када би ишао на принудно слетање на својој територији. Управо такве пилоте цениле су високе војне старешине, којима је циљ био уништење што више непријатељских авиона.

Добро је споменути његово запажање о вођењу ваздушне борбе јер је био и добар писац. Ево једног од његових описа борбе у ваздуху:

– Ваш противник често клизи на једну страну или пада као мртви лист (тако он назива ковит) са циљем да избегне напад. Ако ваш противник жели избећи напад са таквим триком ви никако не смете понављати оно што он ради него поставити ручицу гаса у одређен положај и остати увек у жељеном положају према противнику. Многи енглески пилоти покушавају да дођу до победе са триковима

Едвард Мик Манок са 73 ваздушне победе

Рене Фонк са 75 ваздушних победа

Жорж Гинемер са

у летењу, али то је бесмислица која само доводи до њихове погибије.

Другог априла било је врло тешко време за моју Јаста јединицу. Био сам још у кревету када је мој посланик улетео у собу и викнуо: – Господине поручниче, Енглези су овде! Још у полусну погледао сам кроз прозор и видео да око нашег аеродрома круже моји драги пријатељи.

Упркос свему ја сам последњи полетео, а моји другови били су већ близу непријатељу. Одједном један од нестрпљивих њихових момака се устремио право на мене одозго у нади да ме обори. Пустиио сам га близу и онда смо започели свој лепи плес. Мој опонент летео је час на леђима и чинио свашта у свом лету, али он је летео на двоседу и ја сам био супериорнији у односу на њега и он је брзо запазио да не може побећи од мене.

Није потрајало дуго и ја сам се спустио изнад њега и испалио рафал, али очито без веће штете по њега. Ми смо били око два километра од линије фронта и ја сам очекивао да ће он покушати да крене на слетање, али сам се преварио. Кад је био свега неколико метара од земље он се изненада усправио летећи право напред у покушају да ме се отресе. То је било лоше за њега јер сам га одмах напао летећи тако ниско да сам се

бојао да ћу ударити у куће села које је било право ту. Енглез се чак окренуо и напао ме и ја сам осетио да ми је авион погођен. Сада га више не могу пустити да оде, али је он управо улетео у пуној брзини у блок кућа и једноставно није ништа остало од њега. Ипак, био је то пример противничког pilota који се борио до краја.

Уствари, ниједан двосед није требало да се упусти у блиску борбу са Fokkerom Dr I, чак и да ту није био Црвени Барон. Навешћемо још један његов опис:

– На дан 29. априла ми смо полетели према фронту у нади да ћемо наћи непријатеља. Након 20 минута први је стигао и одмах се устремио на нас. Стигла су три Енглеза у једноседу типа SPAD и они су сматрали да су супериорнији у односу на нас због одличних перформанси њихових авиона. Волф, мој брат и ја летели смо заједно и била су три против три, како баш треба да буде. Мој опонент је први пао, јер је његов мотор разнесен у комаде. Покушао је да се спусти у близини, али сам га поново напао и он је пао у комадима. Крила су се склопила, а труп је падао у пламену у мочвару. Било је немогуће да се дође до њега тако да нисам никад сазнао име мог противника. Волф и мој брат на-

пали су своје противнике и они су пали близу мог противника.

Из овога се види да је Црвени Барон ишао на то да уништи авион и pilota који је хтео да се спусти на терен недоступан Немцима. Такође, видимо да Британци, који су купили SPAD, очито нису знали да га правилно користе у ваздушној борби. Они су увезбавали ваздушну борбу на Sopwith Camel-у, који првокласан за dogfight. SPAD никако не сме да улази у dogfight са Fokker Dr I него мора да га се отресе користећи брзину авиона и затим да се врати и прецизно нападне Dr I у току приближавања. Да је Црвени Барон са своја два pilota дошао у сусрет са три SPAD-а (са француским посадама које је обучио Фонк) много би лошије прошли. SPAD је могао увек да напусти борбу, а то није могао Fokker Dr I него је морао да води борбу у маневрима и једино тако да преживи."

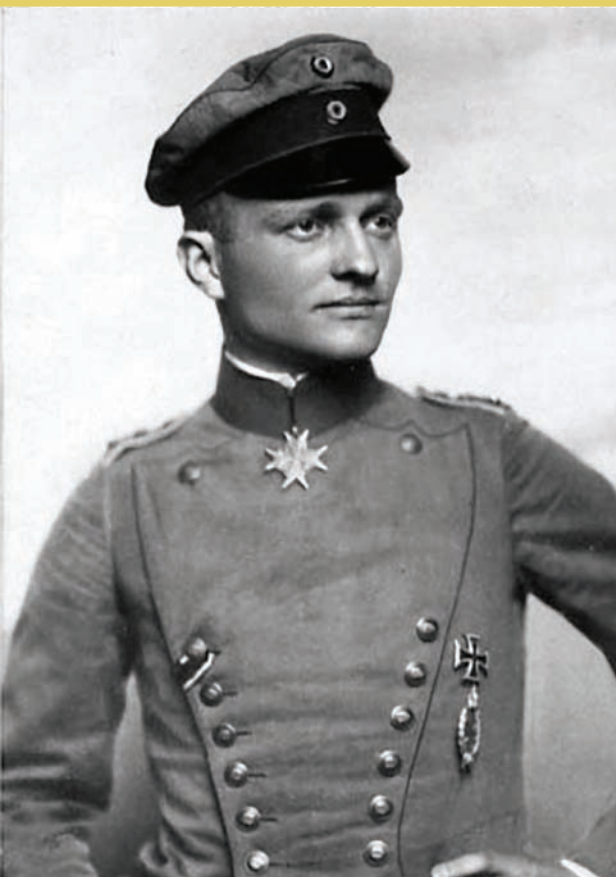
О акробатском летењу

„Црвени Барон је одлично запазио да мало вреди познавање акробатског летења у ваздушној борби. Он пише следеће:

– Прављење петље је горе од најгорег у ваздушној борби. Свака петља је велика грешка. Ако се неко приближи непријатељу, а овај начини петљу, то је са-

54 ваздушне победе

Манфред фон Рихтхофен – Црвени Барон – са 80 победа

мо предност за оног који напада. Проме-на брзине сме се урадити само да се до-ђе у жељени положај, али са пуном упра-вљивошћу авиона.

Црвени Барон такође описује и во-ђење борбе са целом групом авиона. Официр који командује групом, без об-зира колика је група, мора одржавати све

авионе у свом видокругу, тако да је у нај-ужем положају, а командује групом са на-гињањем и закретом авиона по догово-реном коду. Изненађења се могу избећи ако цела група лети у блиској формацији.

Све ово су добра запажања, нарочи-то то да се вежба ваздушне борбе заме-њује акробатским летењем, што је била

дуга мода у ловачкој авијацији након Првог светског рата.”

Јунаци ваздушне борбе

„Црвени Барон је имао највише по-беда, али то ипак не значи да је он био и најбољи ас пилот у Првом светском ра-ту. Французи сматрају да су три пилота аса били доминирајући у Првом свет-ском рату: Фонк, Гинемер и Рихтхофен, док Немци признају ту тројицу обрнутим редом. Гинемер је прави јунак ваздушне борбе и за кратко време је оборио 54 авиона, погинуо у ваздушној борби 11. септембра 1917. године. Он је, као и Рихтхофен, био храбар борац, али није био сакупљач победа и није бирао нај-слабијег противника. Он није узор за старешинско гледање на ас-пилота јер је гледао на ваздушне борбе као на борбу на пољу части, није ишао на победу по сваку цену.

Фонк је био пример аса хладнокрв-но храброг, са математичким духом за процену ситуације приликом напада са својим SPAD-ом, уз максимално коришће-ње његових супериорних перформанси. Осим тога, био је ненадмашни стрелац, а гађао је и обарао своје противнике крат-ким рафалом с пет метака. Девог маја 1918. године оборио је шест авиона из-над француских линија. Није био скупљач победа и није се на то обзирао. Службено му се признаје 75 победа које су хомолого-ване, док је заправо имао 127 победа. Он је често водио групу младих пилота; у случају да се авион којег је напао задими и почне са спуштањем, препуштао га је пратиоцу кога је подучавао како да га докрајчи. Црвени Ба-рон то не би урадио већ би га сам докрајчио и ставио на свој списак.

Интересантно је и то да је Фонк про-шао читав рат, а да његов авион није био никад погођен ниједним метком. Био је прави виртуоз у гађању и коришћењу пред-ности које је имао SPAD, тј. није непотребно улазио у dogfight са авионом који је управо грађен само за то. Премда је био познат у редовима савезничке авијације, није волео лични гламур, на пример, да свој авион боји неком упадљивом бојом.

Гинемер је погинуо током напада ма-ло познатог немачког поручника Визема-на (Wiseman). Само двадесет један дан ка-сније, Фонк је оборио Виземана с два метка.”

(Крај)

Златко РЕНДУЛИЋ

СА ЗВАЊЕМ АСА

„Навешћемо имена пилота са звањем аса (имена су из службеног документа и наведена су изворно).

ФРАНЦУСКА: Fonk – 75 победа, Guynemer – 54 победа (погинуо у ваздушној бор-би), Nungesser – 43 победе (погинуо после рата на свом авиону), Madon – 41 побе-да (погинуо после рата на свом авиону), Voau – 35 победа (погинуо у ваздушној борби) и Loiffard – 34 победа (погинуо у ваздушној борби).

На списку има 24 имена (обарање до 10 авиона), и има још много имена ако се за аса усвоји обарање пет авиона.

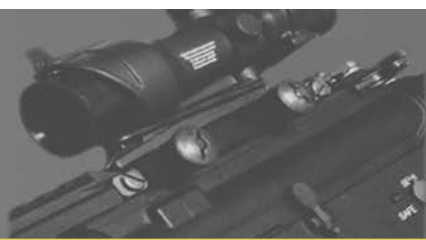
ВЕЛИКА БРИТАНИЈА: Mannock – 73 победе (погинуо у ваздушној борби), Bishop – 72 победе (преживео и постао Air Marshal), Collishaw – 68 победа и Mc Cudden – 57 победа.

САД: Rickenbacker – 26 победа, Luke – 21 победа (погинуо у ваздушној борби) и Lufberg – 17 победа.

БЕЛГИЈА: Coppens – 36 победа.

ИТАЛИЈА: Burassa – 34 победа (погинуо у ваздушној борби), Piccio – 25 победа, Scaroni – 26 победа и Olivari – 18 победа (погинуо у ваздушној борби).

НЕМАЧКА И АУСТРИЈА: Richthofen – 80 победа (погинуо у ваздушној борби), Udet – 60 победа, Voelcke – 40 победа (погинуо у свом авиону), Immelmann – 18 победа и Аустријанац Brumowsky – 24 победа.

Гусеничари М5 и М5А1

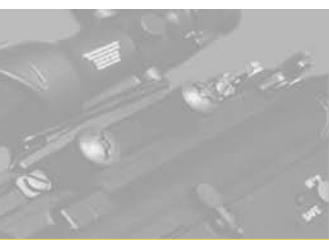
ТРАКТОР СА

У наоружање Југословенске народне армије (ЈНА) из америчке војне помоћи педесетих година примљено је 827 трактора гусеничара М5 и М5А1. У служби су се одржали до прве половине осамдесетих година.

Америчка оружана сила током Другог светског рата није оскудевала у разноврсним, сврси прилагођеним и робусним моторних возилима најразличитијих категорија. Силе осовине, али и савезничке армије само су са љубомором могле гледати на софистицирана возила која су дословце погонила ратну машину. Једно од масовно произвођених возила био је трактор гусеничар за вучу терета до 13

СРЦЕМ ТЕНКА

У пријреди за параду 1955. године у Београду трактори М5 вуку хаубице 122 мм М38 совјетског порекла (МЦ „Одбрана“)

тона М5, пројектован на основу лаког тенка М3 „стјуарт“ (Stuart). Америчка армија усвојила је, октобра 1942, у наоружање возило под званичном ознаком М5 „брзи трактор“ (High-Speed Tractor).

Линија за серијску производњу М5 покренута је маја 1943. године у фабрици „Интернешенел Харвистер“ (International Harvester Co.). За 24 месеца израђено је 5.290 М5, које су, осим америчких

оружаних снага, користили и савезници – Британци и СССР.

Због одржавања динамике производње америчка индустрија није била склona већим изменама и зато су трактори М5 унифицирани у великој мери. Зато су сва возила имала идентичан шестоцилиндрични бензински мотор Континал (Continental) Р6572, снаге 235 КС (175 kW) при 2.900 о/мин и трансмисију.

Возила су се разликовала по конструкцији каросерије, броју седишта, ходном делу и ширини гусеница.

Педесетих година трактори М5 били су део програма војне помоћи за јачање савезника за одбрану од евентуалног конфликта са источним блоком. Возила ратне производње уврштена су у наоружање савезничких држава.

На почетку службе у ЈНА возила М5 имала су регистарске таблице као неборбена моторна возила, али су у другој половини педесетих година добила су регистарске ознаке у низу, који је почењао са бројем 8001

У југословенској артиљерији

Део пакета савезничке војне помоћи познате по скраћеници MDAP (Mutual Defense Assistance Program), која је пристизала од 1951. до 1957. године, били су трактори гусеничари М5 и М5А1, а требало је да реше проблем мобилности артиљерије ЈНА.

У извештају о војној помоћи САД припремљеном у Одељењу за пријем војне помоћи 28. марта 1958. наводи се да је планирано да се прими 825 трактора М5, али су примљена су два комада више – укупно 827.

Артиљерији ЈНА, која је до доласка помоћи зависила од малих количина истрошених камиона, трактори М5 били су од изузетне користи. У почетку су коришћени за вучу оруђа тешке артиљерије совјетског порекла – 122 mm М31/37 и 152 mm М37, немачких хаубица 150 mm М18 и америчких хаубица 155 mm М1.

Планирано је да се М5 користи за израду заклона и 1959. године израђена је техничка студија за преправку, која није остварена.

Шездесетих и седамдесетих година номенклатура материјалних средстава ЈНА разликује четири подваријанте М5 и М5А1 – са оквирима за смештај муниције 94 mm за противавионско оруђе М1А3 британског порекла, 155 mm за хаубицу М1 и возила која осим М1 могу да вуку Т-122 mm М31/37, односно ТХ-152 mm М37.

Трактори М5 ушли су у осамдесете година као средство за вучу хаубица М1 до смене теренским возилима ТАМ 150Т11.

Одлике возила

Трактор М5 је, према дефиницији из југословенског издања техничког при-

ВАРИЈАНТЕ

Израђивани су у пет варијанти – основној, са ознаком М5, са возачем у централном делу возила и још осам седишта за послугу и вертикалним амортизерима и гусеницама ширине 9,5 инча (241 mm). Трактори М5А1 имали су место возача на левој страни и још 10 седишта.

Ознака М5А2 односи се на возило које је еквивалент М5, али са хоризонталним амортизерима и гусеницама ширине 21 инча (533 mm). Идентична решења примењена су на М5А3 са „чврстим“ кровом и возачем у левом делу возила. Трактор М5А4 имао је бочне сандуке за превоз муниције.

Трактори М5А1 вуку шешке пољске хаубице 150 mm М18 немачке производње код Калиновика 1954. године (МЦ „Одбрана“)

ручника за руковање и одржавање, „војно вучно возило намењено за вучу тешког терета“. На себи носи и одређену количину муниције (у сандуку у средишњем делу управног одељења возила) и послугу оруђа, које вуче. У приручнику се наводи да је трактор гусеничар „и зато уз релативно ниски смештај тежишта, погодну конструкцију мењача, диференцијала и осталих делова, може да се кре-

ће ван путева по брдовитом, мочварном и песковитом земљишту“.

Максимална брзина од 48 km/h могла се у случају потребе повећати до 56 km/h, знатно брже од већине возила из Другог светског рата.

Са 100 галона горива (378,5 l) трактор је могао да превази 150 миља (240 km). Просечна потрошња горива била је 118–157 l/100 km преваљена изван пута.

Трактор М5 на почетку службе у ЈНА 1952. године вукао је Т-155 мм М2 „лонг топ“. Тај задатак убрзо је преузео моћнији трактор М4, иакође, примљен преко америчке војне помоћи. (МЦ „Одбрана“)

Код М5 иза централног места возача био је сандук за муницију, а на бокovima по четири седишта са наслонима на спољашњој страници возила.

Кров М5 чинила су два дела – предњи платнени изнад возача и бочних седи-

шта, и део од гвозденог лима, који се постављао на четири цеста носача изнад сандука за муницију и седишта за послугу.

На моделу М5А1 је конструкција кабине била метална са бочним странама и два велика ветробрана. Кабина се прекривала платном. Седишта су смештена у два реда попречно на правац кретања возила.

За самоодбрану трактор је имао митраљез калибра 12,7 мм „браунинг“ (Browning) на кружном постољу

на крову трактора са пољем померања у пуном кругу.

Ходни део трактора чине два погонска точка, четири пара потпорних гумом обложених точкава, четири точка носача гусеница, два лењивца, гусеница и два оквира, која су причвршћена на вертикалне бочне плоче оквира возила. На тракторима М5 у ЈНА коришћене су челичне гусенице за лаки тенк Т36Е6 или Т55Е1 или глатке реверзибилне гусенице од гумених чланака Т16.

Маса празног возила М5 износила је 10.573 kg (М5А1 11.065 kg). Борбена маса са теретом, послугом, наоружањем и горивом за М5 била је 12.960 kg (М5А1 13.972 kg). Максимална маса тегљеног терета у првој брзини са укљученим редуктором била је 9.208 килограма. Унутар возила могло се укрцати до 2.390 kg терета.

Димензије М5 биле су – дужина 4.855 mm (М5А1 4.988 mm), ширина 2.540 mm (идентична за М5А1) и висина без постоља митраљеза 2.642 mm (М5А1 3.111 mm). Клиренс је био 502 милиметара.

Трактор је са тегљеним теретом могао да савлада узвисину од 26,5°, а без терета 36°. Могао је да пређе ров од 1.676 mm, да пређе преко водене препреке дубине до 1.347 mm и вертикалну препреку од 457 милиметара.

Имао је витло гар-вуд (Gar-Wood) УС 15Т максималне вучне силе од 6.800 килограма. Дужина челичног ужета пречника 16 mm била је 91 метар. ■

Александар РАДИЋ

Проба за параду одржану 1960. године у Београду: трактор М5 у првом плану нема плаштену покривку предњег дела кабине. Други део кабине прекривен је челичним лимом. (МЦ „Одбрана“)